

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Karacaoğlan

yaşamı • sanatı • şiirleri

OZANLAR DİZİSİ : 1

Basıma Hazırlayan
Nahit KAYABAŞI

Kapak
Mustafa DELİOĞLU

Dizgi - Baskı
HAŞMET BASİMEVİ
Tasvir Sokak, Kul Han, 16 - 18
Cağaloğlu - İST. Tel. : 22 59 95

Cilt
AYTAÇ CİLTEVİ

Copyright
Deniz Kitap - Yayın - Dağıtım 1983

Genel Dağıtım
DENİZ DAĞITIM
Babıâli Caddesi 14/2
Cağaloğlu - İST. Tel. : 22 06 57

HÜSEYİN SEÇMEN

KARACA OĞLAN

YAŞAMI, SANATI, ŞİİRLERİ

DENİZ KİTAP - YAYIN - DAĞITIM

Cağaloğlu - İSTANBUL

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Birinci Basım : 1983

İÇİNDEKİLER

I. KARACAOĞLAN'IN YAŞAMI	9
II. KARACAOĞLAN'IN SOYU VE YAŞADIĞI ÇEVRE	14
III. ÖTEKİ KARACAOĞLANLAR	18
IV. KARACAOĞLAN'IN SANATÇI KİŞİLİĞİ	20
A. Âşık Edebiyatı ve Karacaoğlan	20
B. Karacaoğlan'ın Etkilendiği Ozanlar	21
C. Karacaoğlan'ın Yaşadığı Çağın Özellikleri	27
D. Karacaoğlan'ın Şiirleri	29
a) Şiirlerinin Coğrafyası	30
b) Şiirlerindeki Doğal Öğeler	37
E. Karacaoğlan'ın Şiirlerinin Konuları	47
a) Dünyaya Bakışı ve Değerlendirmesi	48
b) Sevgi Konusu ve Özellikleri	50
c) Aktöresel Görüşleri	56
d) Dinsel Görüş ve Düşünceleri	56
e) Çağına Bakış Açısı ve Özlemleri	60
V. KARACAOĞLAN'IN ETKİLERİ	65
VI. GENEL DEĞERLENDİRME	70
VIII. ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER	79
IX. ŞİİRLERİN DİZİNİ	249
X. SÖZLÜK	255
KAYNAKÇA	286

Bana bilimsel çalışma
alışkanlığı kazandıran
Hocam Mehmet Çağa-
tay Uluçay'ın ölümsüz
anısına...

I. KARACAOĞLAN'IN YAŞAMI

Orta Toroslar bölgesinden başlayarak, Suriye'ye komşu tüm Türkmen oymakları arasında şiirleri ve yaşantısı ile ilgili çeşitli söylentilerin yaşadığı XVII. yüzyılın büyük halk ozanı Karacaoğlan'la ilgili yazılı belgeler yoktur.

Yunus Emre gibi, Karacaoğlan da Anadolu'nun çok geniş bir alanında benimsenmiş, her bölge insanı onu kendinden saymıştır. Boz-Ulus Türkmenlerine bağlı Baraklar, Kilis yöresinde yaşayan Çavuşlu Türkmenleri, Batı Anadolu'da yaşayan Karakeçili oymakları, Karacaoğlan'ı kendi soylarından sayarlar. Silifke, Gülnar, Mut halkı da ona sahip çıktıkları gibi, Diyarbakırlılar da bugün Suriye sınırları içinde kalmış olan Akpınar köyünden olduğunu ileri sürerler.

Radloff'un Kırım'da saptadığı bir söylentiye göre ise, Karacaoğlan Belgratlıdır, gerçek adı Simayil (İsmail) olup, bir sevgi serüvenine karışması yüzünden adını değiştirmiştir. Başka söylentilere göre ise Kozan Dağı yakınındaki Varsak köyünde ya da Fekke ilçesinin Gökçe köyünde doğmuş olarak gösterilir. Bugünkü bilgilerimizle Karacaoğlan'ın nereli olduğunu söylemek olası değildir.

Karacaoğlan'ın yaşadığı yüzyılı, doğal ve toplumsal çevreyi aydınlatabilmek için ilk başvurulması gereken kaynak kuşkusuz kendi şiirleridir. Önce, şiirlerinde kaynak olabilecek nitelikteki dizeleri ele alalım. Bir dördlüğünde şöyle diyor ozanımız :

Karac'oğlan der ki ünüm duyuldu
Bin on beşte göbek adım koyuldu
Çiñgiroğlu benim özce soyumdu
Şimdi soyka kaldım garip başıma

Bir başka şiirinde de şöyle diyor :

Bin on beşte beratçıgım yazıldı
Seksen beşte belkemiğim bozuldu
Bin doksanda mezarımın başında
Döner baykuş öter bülbül (*)

Her iki örnekten de anlaşıldığına göre —eğer şiirler başkalarınca değiştirilmemişse—, ozanımız kendi doğum tarihini 1015 (1606) olarak gösteriyor. 1090 (1679) yılının ise, ozanın ölümünü belirleyen bir tarih olduğu kesin değildir kuşkusuz. Çünkü, kişi kendi ölümünü önceden belirleyemez. «Belkemiğim bozuldu» sözleri de göz önüne alınırsa, 1679 yıllarında iyice yaşlanmış olduğu sonucuna varılabilir. Bu, Karacaoğlu'nın Çingiroğlu adlı bir soydan geldiğini belirtir. Bu saptama, ozanla şimdilerde Gökçeköy'de yaşayan Çingiroğlu ailesi arasında ilgi kurmamıza yardımcı olmaktadır. Çingiroğulları, geleneksel bir tutkuyla yaşıyorlar Karacaoğlu'nın şiirlerini.

Karacaoğlu'nın yaşamını belirlemede kaynaklık edebilecek öteki şiir parçaları da şunlardır :

Sana derim sana ey Acem Şahı
Üstüne mağripten asker geliyor
Tahtını yıkıp da mülkün almaya
Sultan Murat kalkmış kendi geliyor

.....

Gelen Ahmet Paşam kendidir kendi
Altmış bin dalkılıç kusuru cündi
Kaçma kâfir kaçma ölümün şimdi
Hacı Bektaş Veli kalkmış geliyor

.....

(*) Bu dörtlükteki ölçü ve deyiş bozukluğu, şiirin Karacaoğlu'na söylenmemiş olabileceği kanısını güçlendirmektedir. Üçüncü dizinin «Bin doksanda mezarıgım kazıldı» biçiminde olması usa daha yatkındır. Son dizedeki deyiş bozukluğunun ise hiçbir biçimde düzeltilemeyeceği açıktır.

.....

Âşıklar der ki n'olacak
Bu dünya mamur olacak
Halep'i Osmanlı alacak
Dağı taşı katar bir gün

Birinci dörtlükte değinilen olayın, IV. Murat döneminde, 1622 - 1639 yıllarında aralıklarla sürmüş olan İran - Osmanlı savaşlarıyla ilgili olduğu genellikle benimsenmiştir. Ancak, destanın başka bir dörtlüğünde, bu savaşlara katılmış gibi gösterilen Küçük Ali Paşa'nın daha sonraki yıllarda yaşamış olduğu unutulmamalıdır.

İkinci dörtlükte ise Osmanlı - Avusturya savaşları konu alınmıştır. Osmanlı ordularının komutanı Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın adı, «Gelen Ahmet Paşam kendidir kendi» dizesiyle belirtilmiştir. Ahmet Paşa'nın yönetmiş olduğu bu savaşın tarihi 1663 - 1664'tür.

Üçüncü dörtlükte de Halep'in Osmanlılarca ele geçirilmesi olayına değinilmektedir. Birçok araştırmacı bu dörtlüğün Abaza Hasan Paşa'nın devlete başkaldırmasıyla ilgili olduğu görüşündedir. Abaza Hasan Paşa, devlet yönetimine karşı ayaklandıktan sonra birçok başarılar kazanmıştır. Bir ara, Halep'i de ele geçiren Hasan Paşa'yı ortadan kaldırmak için Murtaza Paşa görevlendirilir. 1659 yılında Antep yöresinde sıkıştırılır Hasan Paşa. Halep'e doğru gitmek ister. Ancak aynı yılın kışını Halep'te geçiren Murtaza Paşa, Hasan Paşa'yı ortadan kaldırmayı başarır.

Yukarıdaki dizelerde tarihe tam olarak uymayan yönler bulunmakla birlikte, her üç olayın da XVII. yüzyılda olması ve özamızın da bu olaylara ilgisiz kalmayarak şiirlerinde dile getirmesi, yaşadığı yüzyılı aydınlatması yönünden önemlidir.

Karacaoğlu'nın XVII. yüzyılda yaşamış olduğunu gösteren kanıtların en önemlilerinden biri de, IV. Murat döneminde Bağdat Kuşatmasına katılmış ve yiğitliği dillere destan olmuş Genç Osman adlı bir halk yiğidi ile ilgili olarak söylenen destanlardır. Genç Osman üzerine söylenmiş olan en ünlü destan, Kayıkçı Kul Mustafa'nındır. Karacaoğlu da aynı konuda destan söy-

lemiştir. İki ozanın destanları sözcük sözcük benzerlik gösteriyor. Kul Mustafa'nın XVII. yüzyılda yaşadığı kesin. Bu duruma göre her iki ozanın karşılıklı etkileşimleri söz konusu. Bu etkileşimin düzeyini anlamak için iki destanı da yan yana koymak gerekli. Karacaoğlu'nın etkilendiği halk ozanlarını gösterdiğimiz bölümde bu destanları da ele alacağız.

Karacaoğlu'nın XVII. yüzyılda yaşadığını saptamak için kullanılan kanıtlar arasında, Gevheri ile buluşup karşılıklı şiirler söylemeleri, 1707'de ölen Âşık Ömer'in Şair-nâme adlı destanında Karacaoğlu'dan söz etmesi de sayılabilir.

Karacaoğlu'nın bir şiirinde Koroğlu ve Ayvaz'ın adları da geçer. Ayrıca, Koroğlu'nunkilere benzer şiirler de söylemiştir ozan. XVI. yüzyıl sonlarıyla XVII. yüzyıl başlarında yaşadığı kesin olarak saptanmıştır Koroğlu'nun. Böylece, Karacaoğlu'nın Koroğlu'ndan daha sonra yaşamış olduğu ortaya çıkıyor.

Buraya dek, Karacaoğlu'nın kendi şiirlerinden yararlanarak yaşadığı çağı belirlemeye çalıştık. Yaşamı ile ilgili söylentilerin de desteği ile onun XVII. yüzyıl içinde yaşamış olduğu sonucuna varıyoruz.

Karacaoğlu'nın nerede ve ne zaman öldüğü de kesin olarak belli değildir. Yapılan araştırmalar uzun yıllar yaşamış olduğunu ortaya koyuyor. Ordu ile savaflara katılmış, birçok belgeler dolaşmıştır. Onunla ilgili en güvenilir kaynak Hoca Hamdi Efendi'nin anılarıdır; bu anılarda Karacaoğlu'nın Maraş yöresinde, Cezel yaylasında öldüğü yazılıdır. Öldüğünde doksan altı yaşındadır ozan. İsteği üzerine ıssız bir pınar başına gömerler kendisini. Sazını da bir ağaç dalına asarlar. Karacaoğlu'nın Hicri 1100 yılında öldüğünü belirtenler de vardır. Bu tarih, Karacaoğlu'nın öldüğünde doksan altı yaşında olduğunu söyleyen Hoca Hamdi Efendi'nin görüşü ile de uyusmaktadır. Ölümü ile ilgili söylentilerden birinde ise Tarsus'taki Ashab-ı Keyf mağarasına girdiği ve bir daha çıkmadığı anlatılır. Bu söylentiyle Türkmenler arasında ermiş bir kişi olarak yüceltildiği anlaşıyor Karacaoğlu'nın.

Ölümünden sonra, Karacaoğlu'nın değişik bölgelerde birçok mezarı çıkmıştır ortaya. Bu bile onun, halk kitleleri arasındaki

ününü açıklamaya yeter. Nizip'te, Oltu'nun Penek köyünde gömülü olduğunu açıklayan söylentiler vardır. Daha güçlü bir olasılıkla Mut ilçesinin Çukur köyü yakınındaki bir tepe üstünde bulunan mezar kendisininidir. Üzerinde mezar bulunan bu yere «Karacaoğlan Tepesi» denilmektedir.

II. KARACAOĞLAN'IN SOYU VE YAŞADIĞI ÇEVRE

Karacaoğlan'ın soyunu belirlemenin büyük önemi vardır. Sanatçının içinde yaşadığı doğal ve toplumsal çevre doğru olarak kavranacak olursa, onun sanatını oluşturan öğeler de daha doğru biçimde değerlendirilmiş olacaktır.

Ozanın şiirlerinden yola çıkarak, bu konudaki görüşlerimizi belirtmeye çalışalım. Karacaoğlan'ın birçok şiirinde soyuna ve yaşadığı çevreye değinmeler vardır :

Kozan Dağı'ndan neslimiz
Arı Türkmendir aslımız
Varsak'tır durak yerimiz
Gurbette yâr eğer bizi

.....

Göğce idi benim yerim durağım
Evvel yakın idim şimdi ırağım

.....

Göğce'den çıktım çocuktum
Feke'ye geldim ayıktım
Kozan d'iscaktan bayıktım
Karac'oğlan dön obana

.....

Vatanımız Adana Maraş
Çukurova ilimiz var

.....

Yaylamız Bulgar Dağı'dır

.....

Binboğa'dır benim ilim
İlimden haberin var mı?

.....

Diyarbakir Afşar benim tımarım

.....

Karac'oğlan der kolu bağıyım
Ciğerciği aşk oduyla dağıyım
Mamalu'da ben bir Rıdvanoğluyum
Kaplan postu geydiklerim kal demiş

.....

Erzurum'dur benim ilim

.....

Maraş illerine giden kervancı
Selam söyle bizim ile obaya

.....

Karac'oğlan der ciğerim dağı
Yerim belli derler Sayıoğlu

.....

Karac'oğlan Hasan adım
Güzellerde kaldı dadım

.....

Öz adım Halil'dir köyümüz Hama

Soyca Türkmen olduğunu kesin olarak söyleyen Karacaoğlan, kendi adının Hasan ya da Halil olduğunu da belirtmektedir. Bir kişinin iki adı olamayacağına göre, bunlardan birinin göbek adı geleneği ile ilgisi olabilir. Ozanımız aile soyunu belirtirken de iki ad vermektedir: Rıdvanoğlu ve Sayıoğlu. Birbiriyle ilgisiz gibi görünen bu iki adı uzlaştırmak olasıdır. Bilindiği gibi göçebeler büyükten küçüğe doğru boylara, oymak ve obalara bölünmektedirler. Bunlardan biri bağılı olduğu boyun içindeki daha geniş bir aile adını, öbürü de obası ile ilgili yakın bir soyu belirtmiş olabilir.

Karacaoğlan'ın bağılı olduğu boy kesin olarak belli olmakla birlikte, «Mamalu» sözcüğünü bir boy adı olarak düşünmek mümkündür. Çünkü Karacaoğlan'ın bağılı olduğu Türk-

menlerin büyük bir kolu olan Mamaluların, Karacaoğlan'ın ölümüne yakın Hama bölgesine yerleştirildikleri kesinlikle bilinmektedir. Ozanın Hama için güzelleme söylemesini anlamlı görürüz.

Şiirlerinde birçok coğrafi bölgeyi soyu ile ilgili olarak gösteren ozanın bu saptamaları, XVII. yüzyılda güney illerindeki göçebelerin durmadan yer değiştirmiş olmaları ile açıklanabilir. Bu konuda Mamalu Türkmenlerinin etkinliklerini örnek olarak gösterebiliriz. Gerçekten Mamalu koluna bağlı gruplar, Akdeniz bölgesinin bir bölümü ile Güneydoğu Anadolu bölgesinde Diyarbakır'a uzanan alanda ve Suriye'nin bir bölümüne dağılmış durumdaydılar. Mamaluların büyük bir çoğunluğu 1692 yılında Hama yöresine zorunlu olarak yerleştirilmişlerdi. Bu tarihte Karacaoğlan'ın yaşamakta olduğu düşünülebilir. Böylece, onun şiirlerini Suriye'ye bağlayan çizgi de belirlenmiş olmaktadır. Mamalu Türkmenlerinin Suriye ile doğrudan ilişkileri olduğu bilinmektedir. Kışlakları Suriye'de bulunan bu Türkmenler, yaylak olarak da Diyarbakır ve Maraş yörelerini kullanmaktaydılar. Saptayabildiğimiz kadıyla aynı Türkmenlerin Tokat ve Sivas yörelerinde de etkinlikleri olmuştur. Böylece şiirlerinde Erzurum'dan Kozan'a kadar uzanan bölge içinde çeşitli yerleri yurdu olarak gösteren Karacaoğlan, bir yandan uzak soylarının yaşadığı bölgeleri dile getirdiği gibi, bir yandan da yaşadığı dönem içinde kendi obasının çeşitli bölgelere yapmış olduğu göçleri de dile getirmektedir. Yaşamının son dönemleri Toroslar bölgesinde geçmiştir belki. Bu bölgede şiirlerinin daha yaygın olarak yaşaması, yaşantısı ile ilgili söylencelerin bu bölgede yoğun olması, bu durumu açıklamaktadır.

Söylentilere göre, Karacaoğlan'ın babasının adı Kara İlyas'tır. 1604 yılında askere alınmış, bir daha da geri dönmemiştir. Babasının askere alınış tarihi ile ozanın doğum tarihi arasında uyumsuzluk görülmektedir; ancak unutulmamalıdır ki, askere alınma olayı da söylentilere dayanmaktadır.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan şu sonuçları çıkarabiliriz :

1) Başka kaynak olmadığından Karacaoğlu'nın doğum yılını kendisinin saptamış olduğu 1015 (1606) olarak benimseyebiliriz. Ozanımızın ölüm yılı kesin olarak belli değildir, çok uzun yaşadığı ve XVII. yüzyıl sonlarında öldüğü söylenebilir.

2) Karacaoğlu bir Türkmen ozanıdır. Bize göre, Mamalu Türkmenleri ile yakın ilgisi vardır. Rıdvanoglu ya da Sayıloğlu soylarından geldiğini belirten Karacaoğlu'nın bu adlarla bağlı olduğu oymak ya da obaları belirtmiş olduğu kanısındayız. Şiirlerinde yurdu olarak gösterilen Varsak sözcüğünü de bir yerleşim yeri olarak düşünebileceğimiz gibi, oymak adı olarak da düşünebiliriz.

3) Karacaoğlu'nın şiirlerinde yansıttığı coğrafi alan, Orta Toroslar bölgesinden başlayarak Suriye'nin bir bölümünü içine alan güney illerimizdir. XVII. yüzyılda bu bölgenin göçebelerin yoğun olarak etkinlik gösterdikleri bir alan olduğu düşünülürse, Karacaoğlu'la ilgili söylentilerin ve şiir geleneğinin bu bölgelerde niçin kesintisiz sürdürüldüğü anlaşılır.

4) Karacaoğlu'nın şiirleri geniş halk kitlelerince benimsenmiş, öldükten sonra birçok bölge halkı, kendi topraklarında gömülü görmek istemiştir onu. Bu yüzden, onun, birden çok gömütü bulunması doğaldır.

5) Kısaca şiirlerinin dili, yaptığı benzetmeler, adının XVII. yüzyıldan önceki cönklerde yer almaması, çağdaşları olan halk ozanları ile ilişkileri, en önemlisi de şiirlerinde değindiği tarihsel olayların incelenmesi; XVII. yüzyılda yaşamış, geniş ün salmış Karacaoğlu adlı bir halk ozanı ile yüz yüze getirmektedir bizi.

III. ÖTEKİ KARACAOĞLANLAR

XVII. yüzyılda yaşadığını belirlediğimiz Karacaoğlan'dan başka Karacaoğlan, Karaoğlan adlarında ozanların da yaşamış olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan ilkinin XVI. yüzyılda yaşamış olduğu tarihsel belgelere dayanarak açıklanabilmektedir. Gelibolulu Mustafa Ali Efendi, 1599 - 1600 yıllarında yazmış olduğu bir yapıtında, kötü ozanlardan söz ederek şöyle demektedir : «Böyle hayvanlar, olgun insanlara vergi şiirden dem vurmak isterler. Güzel okumaya yeltenirler. Aptalları inandırabilirlerse, bu sözleri biz dedik diye yalan söylerler, darda kalırlarsa bu şiirler Karacaoğlan'a isnat edilir.»

Gene İstanbul'da III. Murat'ın yaptırmış olduğu ünlü sünnet düğününü anlatan **Sur-nâme** adlı yapıtta da; «Kimi kaval çalıp ol dağı yankılandırır, kimi Karacaoğlan türküsü ile gönül eğlendirir,» diye açıklama yapılmıştır. Öte yandan, XVI. yüzyıldan kalma başka bir yazmada da Karacaoğlan adlı bir ozanın şiirine rastlanmıştır. Dili yönünden oldukça eski görünen bu şiirden bir dörtlüğü aşağıya alıyoruz :

Çıktı yaylasını bile yayladı
Vardı padişaha b'zi koğladı
Yaktı vilâyeti viran eyledi
Nenüz olduk serdar bizde nenüz var

XVI. yüzyılda yaşadığı anlaşılan Karac'oğlan'dan başka XVII. yüzyılda yaşamış olan ünlü halk ozanı Âşık Ömer'in **Şair-nâme** adlı uzun destanında da Karaca Oğlan adlı bir ozandan küçümseyici bir dille söz edilmiştir. Destanın bu dörtlüğü şöyledir :

Öksüz âşık deyişleri aseldir
Karac'oğlan ise eski meseldir
Ezgisi çağrılır keyfe keseldir
Biz şair saymayız böyle ozanı

Ali Ufki Efendi adlı birinin yazmış olduğu **Mecmua-yı Sâz ü Sôz** adlı kitapta da Karac'oğlan tarafından söylenmiş iki türküye yer verilmiştir. Kitabın yazılış tarihi 1648 olduğuna göre, burada sözü edilen ve ünü saray çevrelerine kadar yayılan ozanın hangi Karac'oğlan olduğunu belirlemek güçtür. Ancak Cahit Öztelli, bu Karac'oğlan'ın XVII. yüzyılda yaşamış olan Türkmen ozanı olduğu kanısına vardığından, Ali Ufki Efendi'nin kitabında bulunan türküleri Karac'oğlan adlı incelemesine almıştır.

XIX. yüzyılda Silifke'de yaşamış olan Karacaoğlan adlı bir halk ozanı daha vardır ki, Küçük Karacaoğlan olarak bilinmektedir. Bu ozandan bir koşmayı aşağıya alıyoruz :

Ey ağalar tarih eylen bu yılı
Bin iki yüz otuz sekiz bu sene
Medet insan tevri dönmüş ağılı
Kimi ölür kimi ağlar bu sene

Koç yiğitler ah eder göğüs geçirir
Nîceleri damdan yavru uçurur
Halallaşan öz yurduna göçürür
Çok yuvalar ıssız kalır bu sene

Kıran geldi erdem ilinin içine
Ölet oldu sehillerin geçene
Devlet oldu birbirini seçene
Aşirete kıran geldi bu sene

Karac'oğlan kendi kendin şaşırır
Akar gözü yaşı derya coşturur
Medet tecir gelmiş canlar devsirir
Veresi komaz peşin alır bu sene

IV. KARACAOĞLAN'IN SANATÇI KİŞİLİĞİ

A. Âşık Edebiyatı ve Karacaoğlu: Karacaoğlu'nın sanatını tutarlı bir biçimde değerlendirebilmek için, önce, onun bağlı bulunduğu âşık edebiyatının genel niteliklerini belirtmemiz gereklidir. Kişisel yetenekleriyle şiirlerine ne ölçüde yeni öğeler katarsa katsın, Karacaoğlu'nı, yaşadığı tarihsel döneme kalıt olarak gelen âşık edebiyatı geleneklerinden ayrı olarak düşüneyiz.

Âşık nedir? Âşık edebiyatı nasıl bir edebiyattır? Türk halk edebiyatı geleneğinde âşık, XV. yüzyıldan sonra şiir, nazım ve düzyazı karışımı bir öykü çeşidinin yaratıcısı olan sanatçılara verilen addır. Bunların yaratmış olduğu edebiyata da âşık edebiyatı adı verilmiştir. Kaynağı yönünden gizemci ozanlara uzanan âşık sözcüğü, **Hak âşığı** anlamında tekke yörelerinde kullanılırken, daha sonraları dindışı şiir söyleyen tüm ozanlar için kullanılır olmuştur.

Âşığın özellikleri halk kitlelerinin düşünce dünyasında şöyle biçim kazanmıştır: Âşık, şiir söyleme gücünü kutsal bir kavaktan almaktadır. Bunların —çoğu ergenlik çağlarında— düşlerinde kimi zaman uyanıkken pir (Hızır) elinden ya da pirin kendilerine uygun gördüğü sevgilinin elinden **dolu** içmişlerdir. Tinsel bir içkidir bu, olağanüstü özellikleri vardır. Bu içki, insana şiir söyleme ve sevmeye yeteneklerini kazandırmaktadır.

Âşık, hem bir şiir yaratıcısı hem de şiirini sazı eşliğinde türkü olarak kitlelere aktaran bir kişidir. Gezici bir sanatçı olan âşık, öteki âşıklardan edinmiş olduğu edebiyat kalıtını gelecek kuşaklara aktarmak zorundadır. Şiir söyleme alanında ustalaşmak için, âşık, belli bir ustaya bağlı olarak çalışır. O, şiir yazmaz, söyler. Şiir söylemek için önceden hazırlık yapmaz,

doğrudan doğruya söyler, doğaçtan. Âşık denilen ozan tipi XV. yüzyıl sonlarında görülmeye başlamıştır. Bu ozanlar, eski Türk edebiyatında önemli bir yer tutan destan türü şiir söyleme geleneğini de sürdürmekle birlikte, çoğunlukla, konusu sevgi olan bir şiir akımı yaratmışlardır.

Âşık edebiyatı büyük kentlerde, klasik denilen divan edebiyatına koşut olarak doğmakla birlikte, en zengin verimlerinin köylülük arasında, küçük kentlerde, göçebe ve yarı göçebeler arasından yetişen ozanlarca vermiştir. Gezgin olan âşıklar, kültürel yönden az gelişmiş geniş kitleler içinde dolaşarak, şiirlerini geleneksel kalıplar içinde söylemişler ve öz olarak ilişki içinde bulundukları kitlelerin dünya görüşlerini dile getirmişlerdir. Bu yüzden, âşık edebiyatı verimlerini divan edebiyatında olduğunca içerik yönünden belli kalıplara bağlamak olası değildir. Ancak, seslendikleri kitlelerin yaşama biçimlerine göre âşıkları, köy-kent, göçebe ve tarikat âşıkları diye gruplara ayırabiliriz.

Bir yandan İslam inançlarının, öte yandan gizemci halk edebiyatının, daha önemlisi de ozanların yetiştikleri doğal ve toplumsal çevrenin çeşitli öğelerinin bileşimi ile boy atmış olan âşık edebiyatı, en ünlü ozanlarını XVII. yüzyılda yetiştirmiştir.

Karacaoğlan, XVI. yüzyılda biçimlenmeye başlayan âşık türü şiirin en gelişkin yüzyılı olan XVII. yüzyılda yaşamıştır. Bu yüzyıla gelindiğinde, âşık edebiyatı temel kurallarına ulaşmış bulunuyordu. Karacaoğlan, kendinden önce gelen ozanlardan biçim ve özce yararlanmış; deyiş özgünlüğü, sanat yeteneği, imge zenginliği ile taşıyıcısı olduğu şiir geleneğinin en ünlü kişisi durumuna gelmiştir.

B. Karacaoğlan'ın Etkilendiği Ozanlar : Karacaoğlan'ın sanatçı kişiliğinin oluşmasında XVI. yüzyıl ozanlarından Öksüz Dede, Kul Mehmet, Âşık Garip ve Pir Sultan Abdal'ın önemli etkileri olmuştur. Bu etki, özellikle dil, anlatım ve biçim bakımlarından olmuş görünse de, konu ve imge ortaklıklarının bulunduğu da kesindir. Öte yandan, Karacaoğlan, kendi çağdaşı olan Kayıkcı Kul Mustafa'dan da etkilenmiştir. Bu etkileşimin karşılıklı olduğu da düşünülebilir.

XVI. yüzyıl halk ozanlarının Karacaoğlan üzerindeki etkilerini gösteren en iyi kanıt, ozanımızın onların şiirlerine yazmış olduğu benzek (nazire)'lerdir. Bu benzeklerden örnekler vererek Karacaoğlan'ı âşık geleneğine bağlayan bağlardan bir bölümünü görelim.

III. Murat döneminde yaşadığı bilinen Öksüz Dede'nin şiirleri ile Karacaoğlan'ın şiirleri arasındaki benzerliği aşağıya alacağımız iki örnekle gösterebiliriz. Öksüz Dede'nin Tuna Irmağı'nı konu alan şiiriyle Karacaoğlan'ın Hama konulu şiiri arasında konunun işlenişi, imgeler ve uyaklanış yönünden açık benzerlikler vardır.

Öksüz Dede :

Misâl-i Cennet'tir evvel baharı
Açılır kırmızı gülü Tuna'nın
Öter bülbülleri leyl ü nehârı
Eser bâd-ı seher yeli Tuna'nın

Karacaoğlan :

Çıktım Kırklar Dağı'n seyran eyledim
Sallanarak gider yolu Hama'nın
Yel vurdukça dertli dolap iniler
Burcu burcu kokar gülü Hama'nın

Öksüz Dede, bir başka şiirinde şunları söyler sevgilisine :
'Seni gizli gizli seviyorum; ne olur bu gizimi başkalarına açıkla
ma ,sevginle bana acılar veriyorsun, beni bu acılarla öldürme.
'Bu şiire karşı söylediği benzek koşmasında, nerdeyse aynı duy-
gu ve düşünceler içindedir karacaoğlan :

Ala gözlerine kurban olduğum
Şayedüp âleme bildirme beni
Açup da gerdanı durma karşımda
Ecelimden evvel öldürme beni

1605 yılında öldüğü sanılan Üveys Paşa Oğlu Kul Meh-

met'in şiirleri en güçlü etkiyi yapmıştır Karacaoğlu'nın şiirleri üzerinde. XVI. yüzyıla değin, daha çok Yunus Emre geleneğine bağlı olan halk şiirimiz, gizemci bir anlayışla sürmüştür. Kul Mehmet'in şiirlerinde gözlediğimiz ilk yenilik, gizemci dünya görüşünün kesinlikle silinmeye yüz tutmuş olmasıdır. Sevgi ve sevgilinin betimlenmesi, dünya ve yaşam ile ilgili tasarımlar, duygu ve düşüncelerin açıklanmasına temel olan imgelerin seçiminde gerçekçiliğe yönelim içindedir Kul Mehmet. Karacaoğlu'nda gördüğümüz dış gerçekçiliğin en önemli kaynağı, bize Kul Mehmet'in şiirleridir. Ozandan alacağımız birkaç örnekle bu görüşümüzü doğrulamaya çalışalım :

Bahane yok bir yerinde ey güzel
Soyunup libasın bir hoşça düzel
Alnına güzellik yazılmış ezel
Boyanmış kaşların siyah reng ile

.....

Hüda verüp sarılaydım ben sana

.....

Koynunda turunçu gizli
Tatlı dillü şirin sözlü
Şahin gibi kara gözlü
Kul olmaya geldim sana

.....

Soyunup giren koynuma
Rahimsiz gelmez aynuma
Siyah zülfünü boynuma
Salan dilberün kuluyum

Dünya görüşleri birbirinden çok ayrı olmakla birlikte, Karacaoğlu'nın XVI. yüzyıl tarikat ozanlarından Pir Sultan Abdal'ın etkisinde şiirler yazdığı görülmektedir. Pir Sultan Abdal'ın köylü Aleviliği ile ilgili inançlarını ve Osmanlı sarayının halka gittikçe yabancılaşan tutumunu yeren şiirleri bir yana bırakılacak olursa; özellikle, insanın varlık ve yokluk sorunu, bu dünyada çektikleri konusunda Karacaoğlu ile Pir Sultan Abdal'ın ortak

Bir dil alışverişi içinde oldukları görülür. Bu alışverişin alıcısı Karacaoğlan'dır kuşkusuz. Şimdi iki ozandan seçtiğimiz örnekleri bir arada gösterelim.

Pir Sultan Abdal :

Ben de şu dünyaya geldim geleli
Ağır çifte döner harmanım mı var
Neyleyim dünyanın dolu malını
Hesabın görmeye fermanım mı var

Bu mülkün hesabın bizden sorarlar
Anın için elin çekmiş veliler
Harami var deyü korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var

Yitir şu gönülden hileyi yitir
Ceht eyle elini anana yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim götüreceğ dermanım mı var

.....
Pir Sultan Abdal'ım derdim överler
Ağu oldu emdiceğim şekerler
Güzel sevdim deyü adım çekerler
Benim pirden gayrı sevdiğim mi var

Karacaoğlan :

Üryan geldim gene üryan giderim
Ölmeye elde fermanım mı var
Azrail gelmiş de can talep eyler
Benim can vermeye dermanım mı var

Dirilirler dirilirler gelirler
Huzûr-ı mahşerde divan dururlar
Harami var diye korku verirler
Benim ipek yüklü kervanım mı var

Er isen erliğin meydana getir
Kadir Mevlam noksanımı sen yetir
Bana derler gam yükünü sen götür
Benim yük götürür dermanım mı var

Karac'oğlan der ki ismim överler
Ağu oldu yediğimiz şekerler
Güzel sever diye isnat ederler
Benim Hak'tan özge sevdiğim mi var

Karacaoğlan ile Pir Sultan Abdal arasındaki söyleyiş yakınlığını gösteren şu örnekler gerçekten ilginçtir.

Pir Sultan Abdal :

.....
Gamdan hisar oldu mekânım yurdum
İşitmez avazım dinlemez virdim
Bir değil beş değil on değil derdim
Düğümler baş verdi sıralandı gel

.....
Ne çekerse dertli sinem dağ olmaz
Günler gelir geçer ömür çoğalmaz
Neşterlidir yaralarım unulmaz
Göğerti çevresi karalandı gel

Pir Sultan Abdal'ım haftada ayda
Günler gelir geçer bulunmaz fayda
Gönül Hak arzular canım hayhayda
Toprağım üstüme kürelendi gel

Karacaoğlan :

Bağlandı yollarım kaldım çaresiz
Gayrı dünya bana aralandı gel
Derildi dertlerim artsız arasız
Üst üste dizildi sıralandı gel

Yâri görse idim haftada ayda
Sevip ayrılmaktan ne buldum fayda
Azrail göğsümde canım hayhayda
Cıgerimin başı yaralandı gel

Karacaoğlan der ki başa yazıldı
Didem yaşı Ceyhun oldu süzüldü
Kefenim biçildi kabrim kazıldı
Mezarımın üstü karalandı gel

Verdiğimiz bu örnekler dışında Pir Sultan Abdal'ın «Ummana dalmaya geldim» bağlama dizeli nefesine, Karacaoğlan, «görmeye geldim» redifli koşmasını benzek olarak söylemiştir.

Köroğlu'nun «İndim geldim Cirit-Afşar iline / İlleri var bizim ile benzemez» dizeleri ile başlayan koşmasıyla Karacaoğlan'ın «İndim seyrân ettim Firengistan'ı / İlleri var bizim ile benzermez» dizeleriyle başlayan ünlü destanı arasında büyük benzerlikler vardır.

Karacaoğlan'ın söyleyişleri üzerinde etkili olan ozanlardan biri de Kayıkçı Kul Mustafa'dır. Her iki ozanın koşmaları arasında benzerlikler vardır; aynı konularda destanlar söylemişlerdir; ikisi arasındaki biçim ve öz iletişimi açıkça çıkmaktadır ortaya. Ordu ozanıdır Kayıkçı Kul Mustafa. Bağdat Kuşatmasına katılmıştır. Bu kuşatmada büyük yararlıklar görülen Genç Osman adlı yiğidi övmek için söylediği destan pek ünlenmiştir. Acem Şahı'na seslenen bir başka destanı daha var Kayıkçı Kul Mustafa'nın. Karacaoğlan da aynı konuda destan söylemiştir; biçim, imge, duyuş yönünden Kayıkçı Kul Mustafa'ninkine çok yakındır da. Kul Mustafa'nın destanı herkesçe biliniyor. İki ozan arasındaki iletişimi göstermek için Karacaoğlan'ın **Genç Osman Destanı**'ndan yalnızca bir dördlük alıyoruz :

İbtidâ yürüyüş oldu Bağdat'a
Sıçradı hendeği geçti Genç Osman
Vuruldu bayraktar kaptı bayrağı
İrişti bedene dikti Genç Osman

Bu kısa karşılaştırma göstermiştir ki, Karacaoğlan, tarihsel bir süreç içinde gelişen, XVI. yüzyılda yeni bir çığır açan âşık edebiyatının kendisinden önce yetişmiş ozanları ile ilişki içindedir. Kendisine ulaşan âşık şiirinin öz ve biçimce varmış olduğu düzeyin bilincindedir o. Bu kalıtı, çıkış olarak değerlendirilen ozan, kendi yaşam deneyimleri ile zenginleşen dünya görüşünü engin bir söyleyişle bize ulaştırmıştır.

C. Karacaoğlan'ın Yaşadığı Çağın Özellikleri : Sanatçı, tarihsel sürecin önüne koyduğu olanaklar ve deneyimlerle kendi çağını kuşatan sorunlar içinde doğar ve gelişir. Bu sorunlar, sanatçının bağlı olduğu yakın çevresi ile bu çevreyi doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen daha geniş çevrelerin karşılıklı çelişki ve uzlaşmaları içinde ortaya çıkar. Bu sorunlara yaklaşıırken doğrudan bir anlatım yolu izlemez sanatçı. Sanatsal anlatımda imgeler, duygusalıklar geniş bir yer tutar. Bu nedenle, kimi kez küçük bir imge bile, çağdaşları olan insanlara bakış açısını açıklayabilir sanatçının. Coşkun sevgi şiirlerinin arkasında büyük toplumsal bunalımların bulunabileceği unutulmamalıdır hiçbir zaman. Yüzeysel incelemelerle bir sanatçı için «doğa ozanıdır», «sevgi ozanıdır» deyivermek soruna yaklaşmak değildir. Özellikle, halk ozanlarının gelişmemiş ortamlarda yaşamış ve şiir söylemiş oldukları gerçeğini gözden kaçırmamak gereklidir. Bu tür toplumlarda, toplumsal davranışları belirleyen kurallar esnek değildir. Geleneksellik, yaşamın belirleyici öğesidir. Böyle bir ortamda çevrelerinin istemlerine uygun şiirler söylemek zorundadır ozanlar. Bu nedenle, halk şiirinde geniş yığınların dinsel düşüncelerini, güzellik ülkülerini, yalınlıklarını, istemlerini daha yoğun olarak yansıtmış görürüz. Ozan, şiirini kitle önünde söylemektedir; bir bakıma hesap vermektir bu. Halk sanatçılarını değerlendirme sorununa bu açıdan yaklaşırsak, Karacaoğlan'ın yaşadığı geniş toplumu, içinde yaşadığı doğal ve toplumsal çevreyi tanımaktan başka çıkar yoktur.

XVI. yüzyıl, Osmanlı toplum yapısının köken olarak bozulduğu bir dönemdir. Merkezi - feodal bir örgütlenmeye bağlı olarak işleyen üretim düzeni bozulmaya yüz tutmuştur bundan

böyle. Köylülük yoğun baskılar altındadır. Her yörede devlete başkaldıran önderler türemektedir. Devlete kafa tutanları desteklemektedir köylüler. Toplumun tüm katmanlarını etkileyen bu bozulma, göçebeleri de etkileyecektir çok geçmeden. Örgütsel bozulma sık sık köylülerle göçebeleri yüz yüze getirmektedir. Sonunda, devletin göçebeleri güç kullanarak toprağa yerleştirmeye başlaması girişimleri gelecektir gündeme...

Tarihsel gelişimin sonucu olarak, göçebelikten tarım üretimine geçiş, bu tür toplumun biçimlenmesinde etkili olan değer yargılarını, gelenekleri, düşünce ve özlemleri yeni öğelerle birleştirerek değişikliğe uğratmaktaydı. Eski değerlerle yeni değerler çatışmaya girmişti. Bu çatışma, göçebeler arasında olduğu ölçüde toplumun öteki katmanları arasında da yeni bir insan ve dünya görüşü yaratıyordu. XVII. yüzyılda âşık edebiyatının en zengin verimleri ile boy atmasının nedeni de toplumsal yapıyı altüst eden değişmelerle ilgilidir.

Konumuz yönünden büyük değer taşıması nedeniyle göçebelerin genel niteliklerini daha yakından tanımak gereklidir. Göçebeler, —ki Karacaoğlan'ın yaşadığı Güney Anadolu bölgesinde yoğunlular— yasalarca belirli kurallar içinde yaşamaları saptanmışsa da hemen hemen hiçbir dönemde bu kurallara uymamışlardır. Boylara bağlı oymakların sık sık yer değiştirmesi yüzünden düzen altına alınmaları da güçtü. Öte yandan kış ve yaz yaşamlarını ayrı ayrı bölgelerde geçirirlerdi. Yayıltan kışlağa, kışlaktan yaylağa geçerken köylülerin ürünlerine zarar verdiklerinden bu iki toplumsal tabaka arasında genellikle anlaşma yoktu. Özellikle tarım üretimine uygun olmayan dağlık alanlar, bozkırlara ve çöllere komşu yerler, göçebelerin doğal çevresini oluşturmaktaydı.

Göçebelik, tarıma göre geri bir üretim biçimidir. İşbölümü doğal niteliktedir. Bu nitelik, kadınların ve erkeklerin belirli işleri yapmakta uzmanlaşmış olmaları ile ayırt edilir. Kadın ve erkek, yaşam koşullarını birlikte göğüsledikleri için baba baskısına dayanan aile, yerini karı-koca eşitliğine dayalı bir örgütlenmeye bırakmıştır. Kadın-erkek ilişkileri özgür bir ortamda sürüp gitmektedir.

Göçebeler, dinsel inançları yönünden Müslüman olmakla birlikte, kültürel düzeylerinin düşüklüğü, toplumsal değişimin çok yavaş olması ve oldukça kapalı bir toplum biçimi oluşturmaları nedeniyle, genellikle derin öğretileri gerektirmeyen inançları benimsemişlerdir. Bu inançlar, eski Şaman gelenekleri ile Alevi-Bektaşî inançlarının karışımından oluşmaktadır.

Göçebelerin yaşamında özel bir yeri vardır yiğitliğin. Çetin koşullar altında yaşayan göçbeleri bu düzen içinde tutabilmek, karşı güçlerle boy ölçülebilmek için savaşkan kişilere gereksinim vardır. Kişisel yiğitlik, göçbelerin temel değerleri arasında baş köşeye oturtulur. Göçebelik, kendini kuşatan doğal çevre ile bütünleşen, doğayı üretim için değiştirme gereği duymayan bir toplum türüdür. Göç, yaylaya çıkmak, kışlağa inmek, göçebe örgütlenmesinde temel yaşamsal etkinlikler olarak göze çarpar. Her toplum bir değerler bütünü oluşturduğuna göre, göçbelerin de gelişme düzeylerine uygun olarak benimsedikleri aktöre kuralları, dünya görüşleri, özlmleri, günlük yaşantılarına yön veren bir yığın törenleri vardır.

Bureya kadar yaptığımız açıklamalarla Karacaoğlan'ın şiirlerini değerlendirmede iki önemli etkeni belirttiğimiz kanısındayız. Bunlardan biri kendisinden önceki ozanların geliştirdikleri şiir geleneği, öbürü de sanatçımızın içinde yaşadığı toplum katının özellikleridir.

D. Karacaoğlan'ın Şiirleri : Karacaoğlan'ın şiirleri biçim yönünden âşık geleneğine sıkı sıkıya bağlıdır. Halkın beğeni ve geleneklerine bağlı olan Karacaoğlan, kendi yaşadığı yüzyılda divan şiirinin âşık edebiyatı üzerindeki etkilerinden uzak kalmıştır. Çağdaşları Gevheri ile Âşık Ömer'de gördüğümüz ve divan şiirinden geçme biçimler olan **divan**, **müstezat** hiç görülmez onun şiirlerinde. Kullandığı başlıca biçimler **koşma**, **destan**, **varsâğı**, **türkü** ve **semâid**ir. Tüm şiirlerinde hece ölçüsünü kullanmış olan ozan, bu ölçünün özellikle 11 (6 + 5) ve 8 (4 + 4) kalıpları ile söylemiştir. Dizeler arasında ses uyumunu sağlamak için Karacaoğlan da yarım uyaklara ve rediflere başvurur. Uyak düşürmek için anlamı belirli olmayan, ancak dize içinde çağrışımlara yol açabilen birtakım sözcüklerin kullanılmış ol-

duğu da gör÷lmektedir : «**Hey geri de deli gön÷l hey geri / Hesiri de deli gön÷l hesiri**» dizelerinde geçen **hey geri, hesiri** sözcüklerinden başka; **fanı, hezel, hezeli, sırçaş, şişine** örnek olarak gösterilebilir.

Karacaoğlan'ın şiirlerinde kullandığı dil XVII. yüzyıl Güney Anadolu Türkmenlerinin dilidir. Günlük konuşma dilidir bu. Gerçekten de Karacaoğlan'ı öteki halk ozanlarından ayıran en önemli yön, onun yerel dili kullanmadaki ustalığıdır. Tüm halk ozanlarında gördüğümüz ortak bir sözlükle seslenme alışkanlığını atmıştır Karacaoğlan... Göçebelerin yaşam deneyleri ile zenginleşen bu dil, Karacaoğlan'ın söyleyiş ustalığı ile birleşince, ortaya halk şiirimizin en etkili yapıtları çıkmıştır. **Alıcı, açındı, asrık, batı esmek, belik, besilek, birke, çizilmek, çığalanmak, dolukmak, edik, eğleşmek, gelik, göğcek, göbelek, ığranmak, ılıkım, kamalak, kavşurmak, savat, sokunma, şıvga, yavıklamak, yekte...** gibi örneklerini söyleyebileceğimiz —sözlük bölümünde örnekler bolca bulunacağı için bunlarla yetiniyoruz— bu yerel dil, Karacaoğlan'ın elinde tüm doğal ve toplumsal ilişkilerin anlatılmasında yetkinlik kazanmıştır.

Yaşadığı yörenin Arabistan'a yakın olması nedeniyle şiirlerinde Doğu dillerinden gelmiş sözcükler de kullanmış olan Karacaoğlan'ın çağdaşları ile karşılaştırıldığında, bu tür sözcükleri en az kullanmış olduğu görülür. Bunlar, bölgesel dil içinde erimiş ve Türkçeleşmiş sözcüklerdir. Çağdaşlarının şiirleri; **sevdâ-yı digergün, nazar-ı himmet, sâki-i devrân, tir-i maksud, bezm-i günistan...** gibi yalnızca divan şiirlerinde görebileceğimiz yabancı sözcük ve kurallarla dolup taşarken, Karacaoğlan'ın kullanmış olduğu halk dili, edebiyatımız için büyük bir kazanım olmuştur.

Şimdi, Karacaoğlan'ın şiirlerinin yapısal özelliklerini, içerik yönünden ne türden bir dünya ve insan anlayışını yansıttıklarını inceleyelim.

a) Şiirlerinin Coğrafyası : Birçok yer adı geçer Karacaoğlan'ın şiirlerinde. Âşık geleneğine uygun olarak diyar diyar dolaştığı anlaşılıyor. Konya, Karaman, İcel, Halep, Mısır, Tokat, Bor, Ankara, Aydın, Adana, Diyarbakır, Kayseri, Mardin, Bur-

sa, Sivas yörelerini gezmiş olduğu açıktır. Avusturya savaşlarına ilişkin şiirleri vardır, Tuna Irmağı için «Tuna suyu gibi çağlar akarım», «Geçerim Tuna'nın seli isen de», «Tuna seli gici akar dururum» gibi dizeler söylemiştir. Firenk illerini konu alan şiirleri de vardır. Rumeli'de de kimi yerleri gezmiştir belki. Gelenekten gelme bir alışkanlıkla ozanın şiirlerinde gezip görmediği ülkelerden de söz edilir; Çin, Hint gibi. Yaşadığı dönemde, türkülerinin Tuna boylarından Azerbaycan'a değin uzanan bir bölgede söylenmesi, onun gezginciliğini gösteren en güçlü kanıttır.

Karacaoğlu'nın yaşamının uzun bir bölümü Çukurova'da geçmiştir. Şiirleri Suriye'nin bir bölümünü de içine alan güney illerimizin çevrelediği geniş bir alanın anılarını da içerir. Siliktir bu anılar, çokçası kentlerin adları söylenerek geçilir. Bursa ve Hama için söylediği güzellikler dışında, şiirlerinde adı geçen yerlerin nitelikleri ile hiç ilgilenmemiştir. O kadar ki, yaşadığı doğal ve toplumsal çevreden ayrılmak, kendine yabancılaşma duygusu doğurmuştur onda. Bu durum, onun kendi yöresine ne ölçüde bağlı olduğunu göstermektedir. Yöresine bağlılığı, kendi toplumunun ve çağının doğru bir tanığı yapmıştır onu. Gezip gördüğü yerleri beğendiği de olur, sonuçta o yerlerde vatan tutup kalınamayacağını söyler. Oraların gülü başkadır; insanların dili başkadır...

Karacaoğlu'nın şiirlerine yansıyan ve yaşantısı ile bütünleşen coğrafya; yüce dağları, serin yaylaları, göçebeyle yol veren belleri, soğuk pınarları, türlü çiçekleri, esen yelleri, baharı, yazı, kışı, kurdu, kuşu ile bulunmaz bir zenginlik kaynağıdır.

Doğal ve toplumsal çevrenin karşılıklı etkilerinin ürünü olan sanatçının doğaya bakışı, doğa ile kendi özel yaşamı arasındaki çelişki ve uyumla, üyesi olduğu toplumun doğayı etkisi altına almada varmış olduğu düzeyle belirlenmiştir. İnsan doğayı kendi özel istemleri doğrultusunda salt bireysel bir anlayışla değerlendiremez. Sanatı bireysel bir etkinlik olarak değerlendiren görüşlere göre Karacaoğlu için kestirmeden «doğa ozanı», «sevgi ozanı» gibi sanlar yakıştırmak elbette kolaydır. Öte yandan, bir sanatçıda doğa ile ilgili öğelerin zenginliğine

bakarak, o sanatçıyı «doğa sanatçısı» olarak değerlendirmek geçerli bir yargı değildir. Önemli olan, bu öğelerin somut yaşam içindeki yerlerinin, yaşam ile bağlarının değerlendirilmesindeki tavrın doğruluğudur.

Köylünün, göçebenin, kentlinin doğaya bakış açılarının birbirinden ne ölçüde ayrı duyguları anlattığını en yalın örneklerle izleyebiliriz. Köylünün yağmur olayı karşısındaki tavrı, ürün mevsimi ile çok yakından ilgilidir. Zamanında yağan bir yağmur için köylü, çoğu kez «altın yağıyor, bereket yağıyor» sözlerini kullanır. Ama tam ürünün olgunlaşma döneminde yağan ağır bir yağmur için hiç de böyle düşünmez. Zararlı çıkma korkusu hemen ardından Tanrı'ya sığınmayı getirir.

Göçebe için de doğanın çok değişik bir anlamı vardır. Tüm yaşantısını dolduran olaylar oldukça el değmemiş bir ortamda oluşur. Göçebenin örgütlenme biçimi ve üretici olarak vardığı düzey çok düşük olduğundan, doğayı emeği ile değiştirme olanağını vermez. Bu nedenle doğanın kendisinden baskın güçlerini çok iyi gözlemlemesi, bu baskıya karşı önlemler alması gereklidir. Bu önlemler doğayı değiştirmek biçiminde değil, ona uyum sağlamak için alınır. Tarihsel süreç içinde durmaksızın yinelenen bu etkinlikler, toplumda doğanın değerlendirilmesi için bir dizi değerler yaratır. Doğa öğeleri bir yandan güzellik anlayışının da temel belirleyicileridir.

Doğa ile ilgili bu açıklamaların aydınlığında, Karacaoğlan'ın şiirlerindeki doğal öğeleri de değerlendirebiliriz. Kimi araştırmacıların yaptığı gibi şiirlerindeki doğal öğelere bakarak özânımızı hemen bir «doğal güzellikler özânı» olarak değerlendirmek istemiyoruz. Çünkü onun şiirlerinde doğal çevre yalnızca güzellikleri ile değil, çirkinlikleri ile de boy gösterir.

Âşıkların çoğunlukla kırsal bölge insanı olmaları, onların şiirlerinde çok sayıda doğal öğelerin kullanılmasını belirleyen etkenlerin başında gelir. Öyle ki, bu tür şiirin çerçevesini doğa oluşturur. Benzetmelerin, ruhsal durumları açıklamanın, anıduyguyu zenginleştirmenin, süslemenin yolu bu öğeleri kullanmaktan geçer.

İnsan dışında tüm öğeleri insanlaştırma eğilimi, âşık şiirinde gözlenen bir durumdur. Bu olgu, halk ozanlarının seslendiği kitlelerin çoğunlukla doğal bir yaşam düzeni içinde olduklarını belirler. Gerçekten de ozan, doğa ile bir arkadaşlık ilişkisi içinde dir. Ona dertlerini açar, kendi acılarına ortak olmasını ister. İrmaklarla birlikte gözyaşı döker. Bir ördeğin yapayalnız uçuşu duygulandırır onu. Doğal öğelerin niteliklerini insanların davranışları ile birleştirir. Kekliğin sekmesi, sevgilinin yürüyüşü ile özdeş kılınır. Sevgi, ölüm, ayrılık, yığıtlık gibi temel duygular hep doğanın özellikleri ile dile getirilir...

Bu ilkelerden yola çıkarak, Karacaoğlu'nın şiirlerinde doğa öğelerinin kullanılış özelliklerini gözden geçirelim. Bu konudaki örnekleri şu bölümler altında inceleyeceğiz :

- 1) Doğanın doğrudan doğruya betimlenmesi,
- 2) Benzetme ögesi olarak doğa,
- 3) Doğa öğeleri ile duygular arasındaki doğrudan ilişkiler.

1) Karacaoğlu'nın şiirleri içinde oldukça başarılı soyutlamalarla doğanın doğrudan doğruya betimlendiği şiirlerin sayısı çok geniş bir yer tutmaz. Bu türdeki şiirlerin en ünlüsü, Çukurova'ya ilkyazın gelişini anlatan koşmadır. Koşmanın sonunda, ilkyazla birlikte ozanın kişisel ve çelişik duygularına yer verilmişse de, temelde betimleme düzeyinde kalınmıştır :

Çukurova bayramlığın giyerken
Çıplaklığın üzerinden soyarken
Şubat ayı kış yelini kovarken
Cennet dense sana yakışır dağlar

Ağacınız yapraklarla donanır
Taşlarınız bir birliğe inanır
Hep çiçekler bağrınızda gönenir
Sümbül niçin yaşlı bakışır dağlar

Rüzgâr eser dallarınız atışır
Kuşlarınız birbiriyle ötüşür
Ören yerler bu bayramdan pek üşür
Sümbül niçin yaşlı bakışır dağlar

Karac'oğlan size bakar sevinir
Sevinirken kalbi yanar göyünür
Kııldanır hep dertleri devinir
Yas ile sevincin yıkışır dağlar

Koşmanın anaduygusu gene de ilkyaz sevincidir. Ancak kişisel duygular doğal değişmelerin arkasına başarılı olarak gizlenmiştir.

Fesleğen Yaylası da şöyle tanımlanmaktadır :

Kuşlar çağrışıp daldan dala ötüşür
Fesleğen Yaylası yeşil salında
Yeşil ardıç reyhan sümbül kokuşur
Fesleğen Yayla amber toprak yolunda

Sarı çiğdem küme küme serilmiş
Taşlarında kekik reyhan derilmiş
Bu güzellik de ezelden verilmiş
Fesleğen Yayla sağında solunda

Yaz aylarında dağların güzelliği, birçok öğenin bir araya toplandığı

Sarı çiçek sarvan kurmuş oturur
Yaz gelince taze otlar bitirir
Bir yel eser rayıhasın getirir
Güllerin leylağa kavuştu dağlar

dizeleriyle dile getirilir. Yaz aylarında yaylanın güzelliği de şöyle betimlenmektedir :

Yaz gelip de beş ayları doğunca
Kıvrım kıvrım gider yolu yaylanın
Lalesi sümbülü boyun eğişin
Rayıhası tatlı gülü yaylanın

Bulgar Dağı'nın çeşitli özelliklerini soru yoluyla betimleyen
Karacaoğlu'nın şu semaisi ilginç bir örnektir :

Yürü bire Bulgar Dağı
Hemen dağlar sende m'olur
Yaylalı sümbüllü yurtlar
Büyük evler sende m'olur

Eteğinde kervan işler
Yükseğinde döner kuşlar
Kürk geydirir at bağışlar
Hemen beyler sende m'olur

Yaylası ufak tepeler
Yağmur yağar kar sepeler
Kulakta altın küpeler
Hemen güzel sende m'olur

Karac'oğlu düz ovalar
Şahinin keklük kovalar
İnil inil taş yuvalar
Koca seller sende m'olur

Karacaoğlu'nın kimi kez bir tek doğa ögesini ele aldığı,
onun çeşitli özelliklerini sayarak betimlediği de olur. Menekşe
ile ilgili şu koşmayı örnek olarak verebiliriz :

Kadir Mevlam seni övmüş yaratmış
Cicekler icinde birdir menevşe
Bitersin güllerin hârı içinde
Korkarım yüzüne batar menevşe

Yaz gelir de heveslenir bitersin
Güz gelince başın alır gidersin
Yavru niçin boynun eğri tutarsın
Senin derdin benden beter menevşe

Senin meskenindir kayalar sengi
Kokusu menevşe güller irengi
Aradım dünyayı bulunmaz dengi
Güzel yatağında biter menevşe

Bakmaz mısın Karac'oğlan haline
Garip bülbül konmuş gülün dalına
Kadrin bilmeyenler alır eline
Onun için eğri biter menevşe

Bu örnekler dışında, çeşitli şiirlerden seçtiğimiz benzerlerini de gösterelim :

Irak derler Araba'nın ilini
Köprüsü yok geçemeyiz suyunu
Menevşe yaylanın perçem belini
Lale sümbül bürüsün de gidelim
.....

Bulgar Dağı iki çatal
Arasında güller biter
.....

Hasan Dağı'nın eteği
Çevresi güller biteği
Koç yiğit aslan yatağı
Hiç bu dağın el olma mı

Bursa kentini doğrudan betimleyen şu güzellemeyle bitirelim bu konuyu :

Şu benim mekânım benim yollarım
Aradım yuvayı Bursa'da buldum
Güzeller çok imiş eğlendim kaldım
Kokar menevşesi gülü Bursa'nın

Hak'tan m'olur bu yerlerin yapısı
Evliya mekânı murat kapısı
Aldı beni güzellerin kokusu
Kokar menevşesi gülü Bursa'nın

Hak nazar eylesin pınar başına
Cevher yağar toprağına taşına
Ulu camilerde kandil başına
Altın fener yanar mumu Bursa'nın

Karac'oğlan der ki insem bağına
Arkamı da verdim Keşiş Dağı'na
Yüzüm sürdüm ak gerdanın ağına
Kokar menevşesi gülü Bursa'nın

2) Şiirlerindeki Doğal Öğeler : Karacaoğlan'ın şiirlerinde doğal öğelerin en yaygın kullanım biçimi, bu öğelerin benzetme yönü olarak ele alınmasıdır. Bu öğeler içinde en çok çiçekler, kuşlar, ağaçlar, sular, dağlar, pınarlar, daha az olarak da doğal olaylar öne çıkarılmıştır.

Suyun benzetme ögesi olarak kullanılması, yalnızca Karacaoğlan'da değil, tekke ozanları başta olmak üzere tüm âşıklarca da benimsenmiştir. Yunus Emre, Tanrı sevgisinin kendisinde yarattığı coşkunluğu, «Gâh akarım seller gibi» dizesiyle dile getirirken, Gevheri de, «Hasret ile akıp çeşmimin yaşı / Umman oldu gitti sel deyu deyu» dizeleri ile benzer söyleyiş içindedir. Karacaoğlan'ın şiirlerinde de «su», «sel» sözcükleriyle yapılan benzetmeler, genellikle ruhsal coşku durumlarını belirtmek içindir. «Dere suyu gibi çağlayıp coşmak», «Taşkın sular gibi akar çağlarım» gibi örnekler dışında, «su» ve «sel»le ilgili bir yığın dizayla karşılaşılır onun şiirlerinde.

Ayrılık özleminin kendisini bırakmayan bir sevgili olduğunu belirttiikten sonra, bu özlemin kendisinde yarattığı ruhsal gerilimi şöyle dile getirir :

Karac'oğlan eydür âh ü zârımdır
Bu dünyada hasret benim yârımdır
Gâhi bir bulanmak kış ü kârımdır
Tuna seli gibi akar yürürüm

Başka bir koşmasında kızın kendisini «kale»ye benzetmesi, ele geçirilmesinin kolay olamayacağını söylemesi üzerine, oğlana, «Tuna seli» deyişini kullanarak şöyle karşılık veririr ozan :

Oğlan der ki kız kalanı yıkarım
Taşın toprağını suya dökerim
Yüksekten üstüne köprü kurarım
Geçerim Tuna'nın seli isen de

Doğal olaylarla yapılmış benzetmelere de şu örnekleri verebiliriz :

Ala bulut gibi göğe ağarım
Sulu sepken gibi yere yağarım

.....

Al yanaklar domur domur terlemiş
Rahmetin güllere yağdığı gibi

.....

Ala gözlü baharımdır yazımdır
Gidi rakip karakışım güzümdür

Hayvanların niteliklerinden yararlanılarak yapılan benzetmeler, oldukça geniş yer tutar Karacaoğlan'ın şiirlerinde. Bu konudaki örnekleri de sergileyelim :

Uzadır boynunu arar eşini
Bir tek suna gördüm göl kenarında

.....

Hani usul boylu sunam gelmedi

.....

Karac'oğlan der ki ilden illere
Akam gidem bozbulanık sellere
Gövel ördek gibi gölden göllere
Çırpına çırpına yüzer ikisi

.....

Bir çift bülbül geldi konu çimene
Başı yeşil ayakları kırmızı
Bal akıyor lisanından lebinden
Al yanaklar alma gibi kırmızı

.....

Sevdiğim arzımı demek'çin sana
Bülbül söylediği dil gerek bana

.....

Yârin bahçasında bülbüller öter
Ayın on dördünde doğduğu gibi

.....

Koynunda bir çift tomurcuk var deyî
Kondurdum bülbülü güle sevdiğim

.....

Bir bülbül dadanmış dostun gülüne

.....

Bülbül gibi daldan dala konarsın

.....

Dedim akça ceren gölde ne gezer
Ak kınalı keklik indi pınara

.....

Çıkar yücelerde salınır gezer
Ceyran yavru güzellere baş m'ola

.....

Gidiyorum yedi benli cerenim

.....

Bir çift **keklik** gördüm sıra çekilmiş
Eşinden ayrılmaz seker ikisi
Taramış zülfünü gerdana dökmüş
İnci ile mercan dizer ikisi

.....

Güvercin topuklu hem ince belli

.....

Güvercin duruşlu **keklik** sekişli
Kıl ördek boyunlu **ceyran** bakışlı
Tavus kuşu gibi göğsü nakışlı
Şöyle bir güzel ver gönlüm eyleyim

.....

Keklik gibi taştan taş sekersin
Top kuş gibi geri dönmüş bakarsın

.....

Hüma kuşu gibi yüksek uçarsın
Pervaz vurup Tercüman'ı geçersin
Bin bir türlü dala konup göçersin
Gönül sana mekân bulduramadım

.....

Karac'oğlan der ki işin doğrusu
Gökte melek yerde **hüma** yavrusu

.....

Güzel seni indiririm havadan
Bir gözleri kanlı **üveyk** olsan da

.....

Telli turnam indi döküldü göle
Yüzünü bürümüş al yeşil vala

.....

Altın kafeslerde durmadan öten
Keklik mi turaç mı seçemiyorum

.....

Her olur olmaza meyil aldırılmaz
Bir **şahin** avlar da bazım var benim

.....

Göğsü nakış nakış Tavus kuşuna
Benzettim yavruyu seçemiyorum

.....

Gökte gövel ördek şahinin avı
Açıp kanadımı uçamıyorum

.....

Birini benzettim yavru şahine
Birini benzettim aynı doğana

.....

Kılavuz ederler telli turnayı

Örnekleri kısaca değerlendirecek olursak şunları söyleyebiliriz : Karacaoğlan'ın şiirlerinde hayvanların, genellikle sevgilinin davranış özelliklerini belirtmek için benzetme ögesi olarak kullanıldıkları görülür. Bülbül, doğu edebiyat geleneğinde olduğu gibi, Gül ile Bülbül söylencesini anıştıran bağlantılar içinde verilir. Gönül, sevgilinin güzellik «bağ»ı içinde «gül»ünü aramaktadır. Ayrıca bülbül, durmaksızın sevgili değiştiren ayran gönülleri belirtmek için de kullanılmıştır. Sevgilinin kimi niteliklerini Karacaoğlan, şu hayvanlarla simgeleyerek dile getirmektedir : Keklik, sevgilinin yürüyüşünü, ayak bileklerinin güzelliğini ve inceliğini; turna, güzelliği ile seven-sevilen arasında bilgi taşıyan bir ulaşı; ördek, güzelliğini ve uçarılığını; tavus kuşu, albenisini anlatmak için kullanılır. Ayrıca hüma, sevgilinin erişilmezliğini, şahin de keskin bakışı ile gönül kapıcılığını simgeler.

Karacaoğlan'ın şiirlerinde çeşitli meyve ve çiçek adlarıyla da birçok benzetmeler yapılmıştır. Benzetmeye konu olan, genellikle sevgilidir. Meyvelerin biçimsel özellikleri ile sevgilinin güzelliği ve etkileyiciliği, tatları ile de tatlı dilli oluşu anlatılmaktadır :

Kaşların göz ile eyliyor cengi
Söyleşir yavrular koç yiğit deyi
Çiçekte meyvede yoktur menendi
Laleden kırmızı gülden ziyade

.....

Sabahtan uğradım ben bir güzele
Görünce akımı verdim talana
Leylağı sümbülü bilece yetmiş
Cennet kokuları vardır alana

.....
Gökyüzünde meleklerin pirisin
Yeryüzünde arıların balısın
Yeni açmış has bahçanın gülüsün

.....
Koynunda beslenen ayvayı narı
Çözüp düğmelerin deresim geldi

.....
Sultani kiraza benzer dudaklar

.....
Almayı ayvayı narı turuncu
Dördünü götüren dal incinir mi

.....
Reyhana karışmış gonca gül gibi
Kokup gider bir gözleri sürmeli

.....
Sevdiğim kara kaşlı, gül gibi

.....
Elvan elvan güllü yeşil korusun
Dilerim Allah'tan bahçan kurusun

.....
Dün gece düşümde bir dergâh gördüm
Gül açılmış dikenleri hâr değil
Şikayet olmasın gül yüzlü yâre
Geldim geçtim eğlenecek yer değil

.....
Bin bir çiçekten rengin almışsın
Döndürmüşsün rengin güle sevdiğim

.....
Dağılmış sümbülü solmuş gülleri
Yüzüne dökülmüş teller perişan

.....

Ayva turunç mekân tutmuş koynunu
Kokar güller gibi teri mi bilmem

.....

Yaz gelip de meyveleri yetmemiş
Şeyda bûlbûl konup figân etmemiş
Bahçasında mor menevşe bitmemiş
Açılmış gıncası gülü Zeynep'in

.....

Al Yusuf alması, Aydın turuncu
Güzelin kıymetin bilmeli gelir

Örnekleri çoğaltmak olasıdır; ancak, bu tür sözcüklerin kullanılış amacındaki benzerlik göz önüne alındığında, ozanın, özellikle sevgilinin güzelliğini betimlemekten ileri bir tutum içinde olmadığı görülür.

Karacaoğlu'nın şiirlerinde çok az sayıda da olsa ay ve güneşle ilgili benzetmeler de vardır. Bunlardan bir örnek verelim

Ay ilen bahsetmiş gün ilen doğar

3) Doğa öğeleri ile duygular arasındaki ilişkiler açısından ele alındığında, Karacaoğlu'nın şiirlerinin âşık edebiyatının geleneksel anlatım biçimi ile uyum içinde olduğu görülür. Doğa-duygu bileşimini yansıtan bir anlatımdır bu. Karacaoğlu'nda, dışsal öğelerle tinsel öğeler arasında kopmaz bir birlik vardır. Bu birlik, onun duyumsal dünyası arasındaki bağları pekiştirmiş, sanatını özgünleştirmiştir bir bakıma. Yasantıya karışıkları ölçüde çok iyi gözlemlenmiş, nitelikleri belirlenmiş dış dünya öğeleri, duygunun yüzeye çıkmasında birinci derecede etkindir. Bu, göçebe toplumunun doğa ile olan yalın bağılılığını, onu henüz emek yoluyla değiştirme düzeyine ulaşmadığını en iyi biçimde açıklamaktadır. Doğal güçler günlük yasama yön vermektedir, insanlar yalnızca bu koşullara uyum sağlama çabası içindedirler.

Karacaoğlu'nın şiirlerinin öz ve biçim yönünden çözümlen-

mesinde, dış dünyanın gözlenmiş gerçekliğinden yola çıkmak gereklidir. Bu durum ise gözlenenin ötesindeki gerçekleri görmeyi önleyici bir engel yaratmaktadır. Ozanın şiirlerinde dış dünya duygunun uyarıcısıdır hep. İmgenin taşıdığı değer, doğal öğenin göze çarpması ile belirlenir, duygu bu öğelerin renkleri ile bezenir, akıcı ve etkileyici bir söyleyiş elde edilir böylece.

Karacaoğlu'nın söyleyişindeki şiirselliği oluşturan etmen, dış bezemeler ile çok karmaşık olmayan duyguların birlikteliğidir. Göçebe insanın duygusal gereksinimleri çok yalındır. Doğanın insan yaşamındaki önemini çok iyi değerlendiren İlhan Başgöz, ozanımızın şiirlerindeki doğal zenginliği de şu görüşleri ile çok iyi sergilemektedir: «Konar göçer toplumunda, insan doğa ile alışverişinde asalaktır. Sömürücüdür. Doğa tek yanlı boyuna verir. İnsan doğaya hiçbir şey vermez, ne bilgi ne de emek. Tek yanlı boyuna doğadan alır. Yayla ve ova otunu, çimenini yetirir, il halkı hayvanını otarır, orman ağacını bitirir, insan keser götürür, pınar suyunu getirir, Türkmenin kendi de hayvanı da içer oturur. (...) Kuraklık vurmamak için bu düzen böyle tek yanlı işler. (...) Doğa insanı zora koşmadan veren, cömert bir anadır. Bu yüzden Karacaoğlu'nun geleneğinin doğaya bakışı sıcak, aydınlık, duru ve sevecendir.»

Ozanın şiirlerinde duyguya öncülük eden doğal öğeler duyguyu ortaya çıkarır ve onu yeniden yaratırlar. Doğa artık insanlaşmıştır. Gerçekten, şiirlerde durmaksızın dış dünya ile yoldaş olmuş bir insan ruhunun yankılarını buluruz. Dağlara, pınarlara dert anlatılır, yol sorulur, sevgiyi filizlendiren yerler acıya ortak edilir, doğada ortaya çıkan değişiklikler, sevinçlerin, acıların, umutların dürtüsü olurlar. Kısaca doğa insanlaşmıştır.

Şimdi, örnekler üzerinde Karacaoğlu'nın söyleyiş yöntemini belirleyen doğa-duygu birliğini inceleyelim :

Yeşil başlı gövel ördek
Uçar gider göle karşı
Eğricesin tel tel etmiş
Döker gider yâre karşı

Telli turnam sökün gelir
İnci mercan yükün gelir
Elvan elvan kokun gelir
Yâr oturmuş yele karşı

Bu iki dörtlükte doğa-duygu birliği nasıl dile gelmektedir? Önce ördek ve turna gibi göze görünen iki nesne vardır. Bunlardan ördek, geleneksel olarak sevgilinin güzelliğini anlatmaktadır. Ozan, ördeği görür görmez sevgilisini anımsamaktadır. Ördeğin eğricesini tel tel etmesi ile sevgilinin saçlarını dağıtması arasındaki ilgi belirlenince, içsel olarak doğan imgenin, sevgilinin güzelliği olduğu, ancak kendisinden ayrı bulunduğu için bir yandan da ayrılık acısının belirttiği görülür. İkinci dörtlükte, belirginleşen özlem duygusunun daha da güçlendiği görülmektedir. Turna, güzelliği ile duyguyu beslemektedir, turnanın tüylerinin güzelliği, inci ve mercan sözcükleri ile nitelenirken, aynı sözcükler, sevgilinin güzelliğini göz önüne getirmektedir. Dış dünya görevini yapmıştır artık. Bu kez, sevgilinin varlığı ozanın çevresini doldurmuştur. Esen yelin taşıdığı kokular sevgilinin yele karşı oturmuş olması ile açıklanmaktadır.

Duygular arasındaki değişik ilişkilerin ördek simgesi ile anlatıldığı bir başka şiire göz atalım :

Uçup uçup dağ salından gelirsin
Gelişin nereden yalnız ördek
Ben bilirim bizim ilden gelirsin
Söylesin bir kelâm diliniz ördek

Ağlamışsın gözyaşını sileyim
Söyle derdin neyse ben de bileyim
Eğer yalnızsan yoldaş olayım
Daha çok ırak mı iliniz ördek

Ağlamışsın gözlerinin yaşına
Uğramışsın zemherinin kışına
Alıcı kuş ile senin işin ne
Ondan yaman olur haliniz ördek

Karac'oğlan der ki bir telin eğri
Sağ yanın sol yanın püskürme benli
Boynunu çevirmiş bir yana doğru
Kaynar pınar olsun yolumuz ördek

Burada, görünüşte bir ördeğin betimlenmiş olduğu sanılabilir. Ördeğin, ozanın illerinden gelmesi, onun da ozan gibi yalnız bulunması, ağlaması, beklenmedik tehlikelerle karşılaşması; ozanın duymuş olduğu üzüntü ve ördeğe kaynar pınarlara ulaşması için dilekte bulunması, kişinin kendi istemlerini ve duygularını dile getirmektedir. Elbette bu durumu somut olarak çözümlmek olanaklı görünmemektedir.

Bilindiği gibi, dağlar, halk şiirimizde sevgilileri ayıran, sılaya ulaşmayı engelleyen, dumanlı başlarıyla ozanlara gizlerini sorduran yerler olarak ele alınırlar. Karacaoğlan'ın söyleyiş yöntemini çok iyi açıklayan şu koşma, somut varlıklarla duygular arasındaki ilişkiyi özetlemesi yönünden gerçekten önemlidir :

Yüce dağlar ne kararıp pusarsın
Aştı derler nazlı yârim başından
Oturmuş derdime dert mi katarsın
Âlem sele gitti gözüm yaşından

Balta değsin ormanların kurusun
Gazel olsun yaprakların çürüsün
Top top olsun geyiklerin yürüsün
Avcıların avın alsın peşinden

Sarp kayalarını taşçılar delsin
Tomurcuk güllerin yad eller dersin
Yarin emaneti var senin olsun
Sakla dağlar boranından kışından

Fenasın da Karac'oğlan fenasın
Od düşe de döne döne yanasın
Yüce dağlar sen de bana dönesin
Ayrılasın yâreninden eşinden

Şiirdeki dağ sözcüğü, ayrılık acısını uyandıran etkindir. Dağların kararıp pusması, çileden çıkarıcı bir etki yapmaktadır ozanda. Sevgilisi bu dağı aşmıştır. Ona ulaşması bu dağları aşmasına bağlıdır. Ancak dağlar, karanlık bulutları ve sisi ile ona yol vermemektedir. Dağlar, sevilene geçit vermiştir ama sevenin yolunu kesmiştir. Bu durum karşısında Karacaoğlu'nun, düştüğü çözümsüzlüğü dağlara ilenmekle ve eylemsizlik tutumuyla aşmak istemektedir.

Şiirlerinde doğa-duygu birliğinin çok değişik örneklerini secebildiğimiz Karacaoğlu'nun, buna karşıt şiirleri görülse de, yüreğinin derin bir doğa sevgisiyle dolu olduğu kuşku götürmez.

E. Karacaoğlu'nun Şiirlerinin Konuları : Aşık edebiyatında şiirler, konularına göre güzelleme, koçaklama, ağıt, taşlama, muamma ve öğretici nitelikli şiirler olmak üzere bölümlere ayrılırlar. Konusu ne olursa olsun, tüm şiirler, yaratıcısı olan ozanın içinde yaşadığı toplumsal küme ya da sınıfın oluşturduğu değerler dizgesi ile ilgilidir. En kişisel duyguların dile getirilişi gibi görünen sevgi konusundaki şiirlerde bile bir yığın toplumsal koşullanma vardır. Kız ile oğlan arasındaki ilişkilerin ölçülerini gene de toplumsal aktöre kuralları belirler. Ancak, sanatçı yalnızca bir yansıtıcı değildir, var olan değerlerin içinde filizlenen ve gelecekte eskilerinin yerini alacak olan yeni değerleri de sunmakla, hiç değilse sezdirmekle yükümlüdür. Bu nedenle, o güne değin görülmeyen bir konunun yoğunlukla ele alınması bir yandan eskinin yıkılmaya yüz tuttuğunu belirtebileceği gibi, öte yandan yeni bir özlemi de koyar önümüze. Sanat, bir bakıma bu yeni öğelerle eskinin savaşı olarak belirir. Savaşımın gücü de toplumun geçirmekte olduğu evrimle yakından ilgilidir. Toplumda aynı anda birçok değer bir arada yaşar. Bu değerler birbiriyle hem çelişik hem de uyumlu olarak görünürler. Örneğin Karacaoğlu'nun şiirlerinde yansıyan sevgide, geleneksel anlayışta bir sevgi ile yeni bir sevgi biçimi aramanın karşılıklı etkileşimi yatar. Yoksa çok yalın bir gözle bakıldığında, ozana töredışı bir kişi damgasını vurmak kolaylaşır.

Karacaoğlu'nun şiirlerini tek tek ele alarak incelersek, çok önemli sonuçlara varamayız. Şiirlerinin bütününe yansıyan gö-

rüşlerin bir birleşimi yapılırsa; karşımıza sevgi anlayışı, dinsel düşünceleri, aktöre kuralları karşısındaki tutumu, daha açık söylersek, genelde yansıttığı dünya görüşü ile çağına doğru tanıklık eden bir kişi çıkar. Öyle olunca da Karacaoğlu'nın görüş ve düşünceleri önünde şaşkınlığa düşmeyiz. Ozanımızın düşünce dünyasını daha doğru çözümleyebilmek için şu konuları sırasıyla ele alacağız :

- a) Dünyaya bakışı ve değerlendirişi,
- b) Sevgi konusu ve özellikleri,
- c) Aktöresel görüşleri,
- d) Dinsel görüş ve düşünceleri,
- e) Çağına bakış açısı ve özelemleri.

a) Dünyaya Bakışı ve Değerlendirişi :

Karacaoğlu'na göre dünya geçicidir. Dünyanın geçici olduğunu bilen insan için bir yığın mal mülk kazanmak gereksizdir. «Dünyanın fani olduğun bilirsin / Ev yaparsın çamurlayıp samanı» dizeleri bu duyguyu açıkça dile getirir. Ozana göre, insanın umutları solduktan sonra, bahçesinde güzel sesli bülbülleri dinlemesinin bir anlamı yoktur. Yaşamın sonu ölüm olduktan sonra dünyaya bağlanmanın da bir amacı olamaz. Dünyaya bu edilgen yaklaşım, **alinyazısı** ve **felek** kavramları ile birleşerek kendi içine kapanmayı da getirmektedir. Dünyaya geldiği günden bu yana şakiyıp gülemediğini, her ne tuttu ise elinden alındığını belirten Karacaoğlu, çıkmazlar karşısında dinsel etkilere kapılarak, Tanrı'ya karşı sorumlu olduğunu belirtir. Bununla kalmayıp, öteki dünyada da sorumlu olduğu düşüncesine yönelir. Orada durumunun ne olacağını düşler. Ölümü gene de bir kurtuluş olarak değerlendirir. Yazgısına kargışlar yağdırır. Çünkü ne yaptı ise elinden gitmiş, yıkılmıştır. Yazgısı, önüne sonu gelmez güçlükler yığmış, sınamak istemiştir onu. Şu dizeler onun dünya karşısındaki tutumunu özetlemektedir :

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Şakiyıp gülmedim ey zalim felek
Her ne tuttum ise aldın elimden
Nice bir divane dolanam felek

Eller göçün çekti bense çekmedim
Yâr elinden dolu bade içmedim
Bilmem hata ettim kusur işledim
Cahilim kıymatım bilmedin felek

.....

Yandım yakıldım ben ateşlere
Vardım katıldım da ben bir neştere
Delindi ciğerim serildi yere
Beni kaldıracak el bulamadım

Benim bu dünyaya geçmiyor nazım
Felekte kalmadı artık niyazım
Halimi sen anla ey iki gözüm
Derdimi diyecek dil bulamadım

Nelerdir Karacaoğlan'ı dünyadan soğutan? Bu dünyada hiçb'ir verim elde edememiştir. Düşlediği gibi bir sevgili bulamamıştır. Yazgısı ona onulmaz dertler açmış, tüm varlığını ateşlere boğmuştur. Gençlik döneminde tüm umutları kırılmış, yaşam, tas tas zehir içirmiştir ona. Ayrıca sonu gelmez ayrılıklar, özlemler, elde edilmemiş ergiler, onda karamsar bir dünya anlayışını dokumuştur. Bir koşmasında, dünyanın görünen varlığının daha derinlerini araştırdığını belirttikten sonra; dünyanın daha ötesinin bulunmadığını, verdiği tüm emeklerin boşa gittiğini, bu durumun onu canından usandırdığını söyler. Yaşamın önüne koyduğu çıkmazların nedenini somut ilişkilerde göremeyen ya da görmek istemeyen Karacaoğlan, insanın doğuştan talihli ya da talihsiz olabileceği düşüncesini dile getirmeye çalışır :

Kara günde doğurmuş beni anam
Kan ile yoğrulmuş temelim binam
Safasız ataşa ben nice yanam
Ayıkmıyor sefil başım beladan

dizeleriyle belirtilen bu talihsizlik, dünyadan kurtulma isteğine götürür onu. Dertleri gittikçe artan ozan, yaşamın ağır yükünü

artık çekemediğini, yükünü yüklendiğini ve öteki dünyaya doğru yola düzöldüğünü birçok şiirinde dile getirir. Sonunda, ölümün kaçınılmazlığını belirterek, «Sual eylen bizden evvel gelene Kim var imiş biz burada yok iken» dizeleriyle yaşamın doğal akışını kavramaya çalışır.

Dünyaya yüz çevirme olayının arkasında, kuşkusuz yalnızca dinsel inançların ve ölümün insanın yazgısında keskin bir bıçak gibi sallanması olamaz. Karacaoğlu'nın dünyayı çekilmez olarak görmesi, yaşamsal etkinlikleri ile de ilgili olmalıdır. Bu tutum, Karacaoğlu'nın kendi çağını değerlendirmesi anlamını da taşımaktadır bir bakıma. İlerki bölümlerden birinde bu konudaki görüşlerini de sergileyeceğiz.

b) Sevgi Konusu ve Özellikleri :

Karacaoğlu'nın şiirlerinde çoğunlukla sevgi konusu işlenmiştir. Öyle ki, birçok araştırmacı ve eleştirmen, bu yüzden «sevgi ozanı» olarak değerlendirmektedir onu.

Sevgi, âşık geleneğinin temel konusudur. Halkın inancına göre ozanlık ile sevgi birlikte doğmuştur. Sevgi ve sevgili kavramları çevresinde, insan duygularının tümü biçim kazanır. Ölüm, yoksulluk, umut, umutsuzluk, ayrılık ve sıra özlemi sevgi konusu ile beslenmektedir.

Âşık geleneğinde sevgilinin nitelikleri ile yansıtış biçimini

Âşık geleneğinde sevgilinin nitelikleri ile yansıtış biçimini İlhan Başgöz şu sözleriyle apaçık vurgulamaktadır : «Âşık şiirinin sevgilisi bir kadındır, bir insandır; ama, anadan doğma babadan inme değil. Bu sevgili mistikle Şamanlığın karışımından oluşmuş bir mit'ten doğmadır. Âşığa gerçek hayatta değil düste görünür. Bir elinde aşk kadehi bir elinde pir'in eli ile görünür. Dili söze, teli sese yatmamış olan cırağı âşıklık zenaatinin içine sokup usta yaptığı, ona ince sanatın sihirli kapısını açtığı için etkisi köklü ve kalıcıdır. Genç sanatçı ömrü boyunca yeri yurdu, adı sanı olmayan bu düşsel güzeli hayalleyecek, onun türküsünü çalıp söyleyecektir. Hem doğanın hem de insan ilişkilerinin dışında yaşayan bu güzeller klasik şiirimizin sevgilileri gibidirler. Ordan halkın arasına inmiş silik kopyalardır bunlar. Gelenek bunların halk şiirinde anlatılmasını da kalıplaştırmış, biteviyeliğe sokmuştur.»

Karacaoğlu'nın şiirlerinde sevgili, soyut varlığı bir yana atılmış, duygularını seveni ile paylaşılan somut bir varlık olarak ele

alınmıştır. Gelenekte olağanüstü değerlerle bezenmiş olan sevgili, artık ete kemiğe bürünmüş, insanlar arasında dolaşan, yaşamın tüm etkinliklerine katılan birisi olmuştur. Kimi şiirlerde sevgilinin güzelliği ve nitelikleri gelenekle ilgili görülse de, —sevgiliyi anlatırken kullanılan *hûrî*, *melek*, *ahû gözlü*, *dudu dilli* sözleri gibi— bu, Karacaoğlu'nın betimlediği sevgilinin somut varlığını ortadan kaldıramaz.

Benzetmeler bölümünde gösterdiğimiz gibi, betimlenen kadın, doğrudan doğruya yöresini kuşatan doğal öğelerle süslenmiştir. Yaşamın her alanında erkekle birlikte iş görmektedir. Betimlenen bu kadın tipi, gerçekten de yaşadığı ortam içinde belirli işleri yapmakla, toplumsal örgütlenmenin temel taşı olarak görülür. Sabahın erken saatlerinde develerini katarlayarak yaylaya çıkmakta, yayık dövmekte, suya gitmektedir. Özcesi, günlük yaşantının her anında yerini almış durumdadır.

Bilindiği gibi âşık geleneğindeki kadın, kendisine erişilemeyen ve çoğunlukla da yüz güzelliği betimlenen bir kadındır. Karacaoğlu'nın şiirlerinde sevgilinin boyu, yüzünün güzelliği, gözlerinin rengi, yürüyüşünün etkileyiciliği, gerdanı ve göğüsleri üzerinde durulur. Özellikle göğüsler, somut ilişkilerle başlayan karşılıklı sevginin sonunda ulaşılabilecek cinsel birleşmenin önsel uyarıcılarıdır. Şiirlerle sevgilinin adı sanıyla söylenmesi de sevgide somutlaşmanın en iyi göstergelerinden biridir. Elif, Zeynep, Hürü, Ürüşen, Döndü gibi adlarla anılan güzeller, Türkmenler arasında yaşayan kadınlardır genellikle.

Somut bir varlık olarak yaşama karışan sevgiliyi anlatmak için elbette soyut kavramlar ve tasarımlar yetmeyecektir. Bu nedenle ki, Karacaoğlu'nın şiirlerinde, kadın betimleyen sözcükleri, kadının bedensel özelliklerinde birleşmiş olarak buluruz: Göğüsler okşanmak için, yanaklar öpülmek içindir Karacaoğlu'nda.

Karacaoğlu'nın şiirlerinde sevgi nedir, sevgi ile amaçlanan nedir? Kadının sevgi konusundaki tutumu nasıldır? Sevgi, her şeyden önce iki cinsi karşılıklı olarak birbirine bağlayan güçlü bir bağıdır. Sevginin toplumca hoş görülmesi gerektiğini doğrulamak için Karacaoğlu; dünyada sevgilisine sarılanların Tanrı

katında suçlu görülmeyeceğini, ahrette kendilerine soru bile sorulmayacağını, güzel sevmenin günah olamayacağını, bunun dört büyük dinin kutsal kitaplarında da yer aldığını belirttikten başka, kendisini sevgilisinden ayıranların, İslam dinini yıkıp yaktıkları görüşünü ileri sürer. Böylece sevginin kutsallığına değinilmiş olur. Ancak bu kutsallık sevgiliye dokunmamak, onu yalnızca gönülden sevmek, onun acı verici davranışlarına katlanmak anlamında değildir. Şiirlerinden vereceğimiz örneklerde de görülecektir ki, Karacaoğlan sevgiyi iki cinsin yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak düşünmektedir. Sevginin amacı, sevenlerin sonunda sarılıp yatmaları ve bedensel olarak karşılık doyuma ulaşmalarıdır. Karacaoğlan'ın sevgi ilişkisinde cinsel birliği de getiren anlayışını şu dizelerle örnekleyebiliriz :

Sabahtan uğradım ben bir güzele
Ağlatmadı güzel güldürdü beni
Ben güzelden böyle vefa ummazdım
Ağ göğsü üstüne kondurdu beni

.....
Seherden uğradım dostun köyüne
Hoş geldin sevdiğim in dedi bana
Tomurcuk memesin verdi ağzıma
Yorgunsun sevdiğim em dedi bana

.....
İnsafa gel bir çift şeftali lazım
Gece gündüz hayalinde gezene

.....
Elma diye al yanağı dişledim
İncitmişim dökülesi diş ile

.....
Sevdiğim sinende kırmızı elma
Acap bir el vursam berelenir mi

.....
Dilber at kolların dola boynuma
Ölüm endişesi gelmez aynıma
Bir gece misafir eyle koynuna
Sabah oldu deyi kaldırma beni

.....

Ağ gerdanın altı zemzem pınarı
Ağzımı verdim de kandırdı beni

.....

Karacaoğlan der ki işin doğrusu
Gökte melek yerde hüma yavrusu
Söyleyim ben sana sözün doğrusu
Soyunup koynuna girmeye geldim

Görüldüğü üzere, Karacaoğlan'ın şiirlerinde sevgili, yasak bir meyve değildir. O, göğüslerini sevdiğine açan, kollarını boynuna dolayan, onu koynunda konuklayan, tüm varlığını ona sunabilen bir sevgilidir. Sevgi ilişkisinin kurulmasında ve sürdürülmesindeki etkinlik de sevgilinin özgür davranışlarıyla gerçekleşmektedir. Kız ile oğlanın karşılıklı söyledikleri bir konuşmada, kızın bu özgür tutumu pek güzel dile getirilmiştir. Oğlan, gönüllendiği kıza, ne ölçüde güzel olursa olsun, isterse güzellerin ecesi olsun, yükseklerde uçan gönlünü ele geçirebilecek birinin çıkabileceğini anımsatır. Ona sevgisini açar böylece. Kız da oğlanın sözlerine karşılık olarak kendisini elde etmenin kolay olamayacağını, saçlarından bir tel bile koklatmayacağını söyler. Söyleşmenin sonunda, kız kendi seçim gücünü kullanarak, oğlanın gerçekten kendisini sevdiğine inanır ve şöyle seslenir :

Oğlan seni çaldırmışım kaleme
Dayanamam firkatine belana
Rüsvay etme beni halka âleme
Sarılırım gel oğlan del'isen de

Karacaoğlan'ın şiirlerinde yalnızca kızlara değil, gelinlere karşı da sevgi dolu sözler söylediği görülür. Kimi kez gelinlere gönlünü kaptırdığı da olur ozanın. Kendine uygun es bulamayan gelinler için kosmalar düzer, daha da ileri giderek gelinlerle bile yatıp kalktığını söyler. Özcesi Karacaoğlan, her yönü ile kadının ve erkeğin özgürce seviştikleri bir ortamı yansıtır. Öyle ki, bu sevgi olayında kadın ile erkek aynı anda hem özne hem de nesne durumundadırlar.

Öteki coğrafi bölgelerde yetişmiş âşıkların şiirlerinde, gi-zemcilikle sıkı bağlar içinde bulunan sevgi anlayışının Karaca-oğlan'da ileri ölçüde gerçekçi bir dille açıklanabilmesinin ne-denî, göçebe Türkmen toplulukları içinde kadının yeri ile ya-kından ilgilidir. Göçebe toplumlarında kalıt sorununun doğma-mış olması, baba yetkesine dayanan ataerkil aile yapısının oluşmasını önlemiştir. Erkeğin, kadına oranla bir üstünlüğü söz konusu ise de, bu üstünlük, daha çok hayvanların yetiştirilmesi, doğal güçlerle savaşmada kendini gösteren, çok zaman da ki-şisel yığıllığın konusu olan bedensel güçle ilgilidir.

Karacaoğlan geleneğini etkili bir biçimde yaşatan Toros göçebelerinden elde edilen bilgiler, bu tür topluluklarda ka-dının gücünü göstermesi bakımından önemlidir: «Aşiretler için-de kadının önemli bir yeri vardır. Erkekler kadınlara danışma-dan bir işe veya pazarlığa başlamazlar (...) Kadın, fahişe bile olsa bund asuçlu kadın değildir. Hatta bu gibi olaylarda erkek sorumlu tutulur, ceza vermek gerekirse kadından önce erkek cezaya çarptırılır.» Cenu'ta Türkmen Oymakları adlı yapıttan aldığımız bu bilgilere ek olarak Türkmen oymaklarının XIX. yüz-yıldaki yaşamına değinen Cevdet Paşa'nın kadınlarla ilgili açık-lamalarını da eklersek, Karacaoğlan'ın ortaya koyduğu sevgi anlayışını doğruya yakın bir biçimde yorumlayabiliriz.

Cevdet Paşa bu konuda şunları söylüyor: «Tecirli boyunda karılar kocalarını boşamak gelenekmiş. Şöyle ki, karı kocasına: 'Ben ondan hoşnut değilim' diye haber gönderdiği gibi kocasın-dan bo şolurmuş. Kocası da boya haber edip kendisini beğenen bir karı var mı diye sordurmuş. Bu arada bir karı çıkıp da ben onu beğenirim der ise onunla evlenirmiş. (...) Anaze yö-resinde de karıların kocalarını boşama geleneği olduğu işitildi. Antakya'da da böyle yadırganacak bir gelenek vardır ki, ge-lenek ve göreneklerince... karı mavi feraceyi giydiğinde koca-sından boş olurmuş.»

Bu açıklamalar gösteriyor ki, Türkmenlerin yaşayışında ka-dın önemli bir oruna ulaşmıştır. Kadının başka erkeklerle olan ilişki sınırı, onun kendi istemi ve kocasını beğenişini sürdürme-sine bağlı görünmektedir. Karacaoğlan'ın şiirlerinde yansıtılan

özgür sevgi sorununu bu geleneksel yapıda aramak yerinde olur. Ancak, ozanın kız ile oğlan arasında doğan sevgi ilişkisini cinsel ilişkiye götüren anlayışının sınırları vardır. En azından bu ilişkinin ailelerce de uygun bulunması gereklidir.

Oldukça özgür bir ortamda, gönüllerin karşılıklı eğilimi olarak betimlenen bu sevişme, gizli gizli buluşmalarla başlamakta, sevgililerin karşılıklı olarak birbirlerini seveceklerini belirtmeleri ile kesinleşmektedir. Sevenlerden biri kavlini (sözünü) bozarsa, bu sevgi, arkasında bir yığın acılar bırakarak bitmektedir; ama sevenler hiçbir zaman gizemci duygulara kapılmamaktadırlar. Karacaoğlan'ın bir keşmasında sözün bozulması üzerine oğlanın kıza söylediği şu sözler çok anlamlıdır :

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Yâr senin ahdına durmaz mı sandın
Hatırın hoş olsun birin bin olsun
Senden âlâsını bulmaz mı sandın

Doğru gelenlere doğru varayım
Haldan bilenlere kurban olayım
Sen birin bulmuşsun ben de bulayım
Güzeller güzelin bulmaz mı sandın

Sevenler, içtenlikle üleşmelidir sevgiyi. Sevgide güvensizliğin, kuşkunun yeri yoktur. Karşılıklı değerbilirliktir sevgi.

Şiirlerde, sevgiliden ayrılmanın acıları, ona yeniden kavuşmanın umutları, sevgili için yanıp yakınmalar, gözyaşı dökmeleler, kıskançlıklar, sözünde durmayan sevgiliye kargışlar yağdırmalar gibi karamsar duygulara da yer verilmektedir. Ancak, sevgi gene de mutluluk veren bir duygu olarak belirmektedir Karacaoğlan'da.

Özcesi, kadın ile erkeğin birlikte paylaştıkları bu yaşam içinde şiirini yaratan Karacaoğlan, âşık şiirindeki sevgili anlayışını büsbütün tersine çevirmiştir. Dinsel baskıların kadınla erkeği ayıran ortamında gerçek kadın karşımıza çıkarılmaktadır. Kadına karşı duyulan sevgiyi bir yığın gölge arkasına saklayan

âşık şiiri geleneği bu noktada aşılmalıdır. Gerçekte baskı altına alınmış ilişkilerin edilgin bir karşı gelimini dile getiren soyut sevginin arkasındaki gerçek bedensel ilişkiler, halk şiirinde Karacaoğlu'nın şiirleri ile yüzeye çıkmıştır.

c) Aktöresel Görüşleri : Karacaoğlu'nın şiirlerinde toplumsal yaşamla birlikte gelişip değişen aktöre kurallarına da yer verilmiştir. Bu kurallar çok yalın öğütler içinde gösterilseler bile, gene de bir insanın birey olarak öteki insanlarla olan ilişkilerini özetlemeleri yönünden önemlidir. Bunlar, bir bakıma toplumun yaşam etkinlikleri içinde oluşturduğu yaşam felsefesinin karşılığıdır.

Ozanımızın şiirlerinde karşılaştığımız başlıca aktöresel öğütleri şöyle sıralayabiliriz : İnsan gönül yıkıcı olmamalıdır, yiğit bir insanın başına bir dert gelince onu bilip bilmeyene açmamalı, dedikodu yapmamalıdır. Toplantılarda dinlemesini bilmelidir. Az konuşmalı, başkaları iki söylerse insan bir söylemelidir. Kişi iyiliksever olmalıdır, iyilik hiçbir zaman yitmez; olur olmaz şeyler yüzünden insanlara küsmemelidir. Yüksek gönüllü olmamalı, kendini bilmelidir. İnsan yalnızca kendini akıllı sayarsa düzenini bozabilirler. Kişi kendini seveni sevmeli, kötü kimse-lerle birlikte bulunmamalıdır.

Şiirlerinde öğüt olmamakla birlikte gözlemlerden çıkarılmış yargılar da vardır. Birkaç örnek verelim : Elinde bol varlığı olmayan, kendisi ile yarışanı yenemez. Yiğit kişi öğüt dinler. Yiğit, başı dumanlı, gerektiğinde bir tümeni dağıtacak ölçüde saldırgandır. Yiğit kurt gibi bakar. Yiğit kişi kavgadan kaçmayıp ölünceye dek vuruşmalıdır. Güzel sevmek yiğidin hakkıdır. Kişi dünyaya geldiğinde kuru ağaçtan bitmiş meyveye benzer. Kişi, dostu ağlatıp yağayı güldürürse, Mısır sultanı olsa ne çıkar? Ağa da, paşa da, bey de olsa bir gün yakasız gömleği giyer. İl için ağlayan gözünden olur...

d) Dinsel Görüş ve Düşünceleri : Karacaoğlu'nın düşünce dünyasında din önemli bir yer tutmaz. Şiirlerinde dile getirilen dinsel duygular oldukça çelişkilidir : Bir yanda Sünni İslam inançları, öte yanda Karacaoğlu'nı belli bir tarıkata bağlama-

mıza yetmeyecek ölçüde değinilmiş Hacı Bektaş Veli, On İki İmam gibi Bektaşî-Alevî kaynaklı kavram ve adlar...

Karacaoğlu'nın Tanrı'ya yaklaşımı somut beklentilere dayanmaktadır. Tanrı soyut bir kavram değil, kendisinden beklentilerimiz olan bir güçtür. Özellikle zora düştüğü durumlarda Tanrı'ya sığınyor Karacaoğlu. Kendisini eğlendirecek güzellikler istiyor ondan, at istiyor, varlık istiyor. Kendisini öteki dünyada cehenneme göndermemesini istiyor. Cennet, cehennem, kıyamet gibi dinin temel kavramları katı kurallar içinde ele alınmıyor. Daha çok kültür düzeyi düşük olan göçebelerin anlayabileceği bir biçimde sunuluyor. Kıyamet gününü anlatan bir şiirde bu biçimleştirmeyi açıkça görüyoruz : Kıyamet günü geldiğinde yeryüzü canlılığı sona erer. Gökyüzündeki yıldızlar derilip ortadan kaldırılırlar. Gökler altüst olur. İnsanlara karanlık yerde sorular sorulur. Güneş ilk akşamdan (batıdan) doğmaya başlar. Yakarı kapıları kapanır. Hallac-ı Mansur gibi herkes kendine düşeni alır, dağlar dümdüz olur. Tanrı'yı tanıyanlar tanımayanlar, el hakkını yiyenler, al yeşil konaktan erkini yürütenler, beyler, hepsi hepsi yok olur. Yetim iki ulus bir araya gelir. Şiirin sonunda Karacaoğlu, her şeyin dağılıp yıkılması karşısında gizemcilere yakışan şu soruyu sormaktan geri kalmaz : **«Dur bakalım canım mahşer kalır mı?»**

Karacaoğlu, bir şiirinde namaz kılmak ve oruç tutmak konusunda şunları söylüyor :

Ben değilim bunu kitap söyleyen
İnip aşkın deryasını boylayan
Dilini dinleyip gıybet eyleyen
Oruç tutup beş vaktini kılmasın

Başka insanları kınayanların boş yere tapındıklarını göstermesi yönünden büyük önemi vardır bu dizelerin. Yunus Emre'nin bu konudaki görüşlerini anımsatmaktadır. Öte yandan, bir başka şiirinde Karacaoğlu, Hak yoluna girmek istediğini, bu yolun da sevgilinin kırık gönlünü onarmak anlamını taşıdığını dile getirir.

Hırka giyer derviş gibi gezerim
Yâr için abdala uyarım kalan

.....

Sensin gönül şu dünyadan farıdan
Ah çeküben yüregimi eriden
Cansız duvarlara binip yürüden
Hünkâr Hacı Bektaş Pir'den gelirim

«Bu dizeler, ozanın tarikat konusundaki düşüncelerini açıklamaktadır.

Çukurova'da derlenen iki şiir, Karacaoğlu'nın katı kuralları olan dinsel inançlara ne ölçüde kuşku ve alayla baktığını göstermektedir, bu durum, onun yaşadığı yöredeki kitlelerin dinsel düşüncelerini vermesi yönünden de gerçekten önemlidir.

Bu şiirlerden biri, din kurallarının uygulayıcısı olan bir kadın (yargıç) için söylenmiştir. Kadın, beiki küçümseyici bir dille kendisini karısına, «Bu bir abdaldır» diye tanıttınca ozan şu şiiri söylemiş :

Her sabah her sabah vaaz edersin
Edep nedir erkân nedir yol nedir
Hocam sen de bir inceden bilirsin
Ateş nedir duman nedir kül nedir

İki kardaş bir gömlekte dururduk
Gömlek durur birim birim yörürdük
Günahımız nedir her dem bilirdik
Apdes nedir namaz nedir din nedir

Cennet kapısında üç çocuk bekler
İkisi yürür de biri emekler
Gökyüzünde saf saf olmuş melekler
Onların da şeriatı bil nedir

Evveli Âdemde sonradır Ali
Kılıçtan kskindir İslamın yolu
On'ki selvi üç yüz altmıştır dalı
Bucağında biten iki gül nedir

Karac'oğlan der de bu bize ardır
Deryanın yüzünde bir balık vardır
Balığın karnında üç kutu vardır
İkisin bilirik birisin nedir

Bu şiirde doğrudan doğruya Alevi geleneklerini yansıtan görüşler vardır. Ayrıca, katı din adamlarına karşı gizemcilerin alaycı davranışları da bu şiirde yansıtılmıştır. İkinci şiir de gizemci görüşlere götürmektedir bizi :

Evveli yalan dünyaya
Kuran m'indi hece m'indi
Haydin danışak âleme
Gündüz m'indi gece m'indi

Melekler safa düzüldü
İblisin bağı ezildi
Dört kitap nerde yazıldı
Yoğsa gökten hoca m'indi

Melekler Mevlâ'nın hası
İblis ona oldu âsi
Gökten ol kudret lokması
Toka m'indi aca m'indi

Karac'oğlan eyder ırdan
Destur aldım ben bir pirden
Beytullah'ın üstü nurdan
Beyt mi indi hac mı indi

Şimdi Karacaoğlan'ın şiirlerine yansıyan gizemci görüşleri de içeren dinsel duygu ve görüşlerin toplumsal kaynaklarını inceleyelim. Anadolu din tarihi ile ilgili araştırmalar şunu kesin olarak göstermiştir ki, dış niteliği İslamlık olarak görülse de, göçebeler arasındaki dinsel inançlar hiçbir zaman kesin kuralları olan bir kaynağa bağlanamaz. Göze çarpan ilk durum, göçebelerin çok karmaşık öğelerden oluşan bir din dizgesi

kurmuş olduklarıdır. Bu dizge, İslam dininin yumuşatılmış kuralları, kökeni Şamanlığa dayanan törenler ve Anadolu'da biçim kazanan yerli tarikatların inanç ve törenlerinin karışımından oluşmuştur. Yaşam biçiminin zorunlu sonucu olarak kadının toplumda etkin yer alması, göçebeler arasındaki dinsel inançların biçimlenmesinde etkili olmuştur. Kadını erkekle eşit gören, örtünmeyi benimsemeyen Bektaşî-Alevî tarikatlarının bu tür topluluklarda çok etkili olmasının nedeni de budur. İslamlıkla ilgili inançlar da yalın olarak kavranmıştır. İslam dini ile bağımlı olan tapınma biçimleri de geniş bir yayılma göstermemiştir. XIX. yüzyılda bile Çukurova bölgesinde yaşayan Türkmenlerin günde beş kez namaz kılmayı vergi borcu ile karıştırmaları, ölen bir kimseyi hemen öldüğü yere gömerek namazını sonradan buldukları bir hocaya kıldırması gibi oldukça ilginç görünen davranışların temelinde özümlememiş İslam dini olduğu açıktır.

Din, insanın bireysel ve toplumsal bilinç düzeyini yansıttığına göre, Karacaoğlan'ın inançlarını oluşturan öğeler arasından kendi çağına, kendi toplumuna bakış açısını belirleyen etmenleri de bir noktaya kadar gösteriyor demektir. Öyle ki, bu toplum kendi üretim ve örgütlenme biçimine uygun bir din kurmak zorundadır. Bu din doğal güçlerle iç içe olmalı, kadını dışlamamalı, göçebenin kültür düzeyine uygun olarak felsefi olmaktan çok, kolay uygulanabilir kurallardan oluşmalıdır.

e) **Çağına Bakış Açısı ve Özlemleri** : Sanatçı, bir yandan yaşamı yansıtırken, bir yandan da yaşamın dönüşümleri arasındaki karşılıklı ilişkileri de en etkili biçimde yeniden kurar. Bu ilkedен yola çıkarsak; Karacaoğlan'ın yaşamı yansıtırken bu yaşamın dönüşüme uğratılacak öğelerini de dile getirmiş olduğunu düşünmeliyiz. Bu yansıtma bir fotoğraf gibi değildir kuşkusuz. Bu dönüşümün öğeleri, belirli imgelerle ortaya çıkmaktadır Karacaoğlan'da.

Geniş bir açıdan bakarsak, Karacaoğlan'ın şiirlerinde, sevginin verdiği mutluluğun yanında, oldukça karamsar bir ruh durumunun da yansıtıldığını görürüz. Genel anlamda dünyadan, alınyazısından yakınma biçiminde sergilenen bu karamsarlık,

yalnızca kişinin özel sorunlarına bağılı olarak açıklanamaz. Özel sorun, genelin bir parçasıdır gerçekte. Ancak, bu sorunun ortaya konulması, çok karmaşık değerlerin etkileşimi yüzünden örtülmüş görünmektedir. Âşık şiirinin, kitlelerin salt güzellik duygularına seslenmek amacıyla söylendiğini düşünmüyoruz. Sanatçının kitlesel bağı güçlü bir biçimde sürmektedir. Özellikle göçebe toplumlarda sanat, yaşamın somut gereksinmelerini de dile getirir. Ortak acıların yansıtılmasında ve sevinçlerin paylaşılmasında halk ozanı, bir bakıma toplumsal bilincin yoğunurucusudur.

Karacaoğlu'nın sevgi konusunda —ki bu konuda aktöre kullarlarını da zorlayan söyleyişleri vardır— mutlu görüldüğü söylenemez. Sevdğine kavuşamamanın verdiği acılar, geçici sevinçlerle el ele yürür, birbirinin yakasını bir an olsun bırakmaz. Göçebe toplumu her ne kadar kesin bir sınıfsal ayırım göstermiyorsa da, mal varlığına dayalı bir güç sıralanması içindir. Göçebe düzeni yürütme erkini ele geçirmiş beyler vardır, beylerin oğulları vardır. Nitekim bir şiirinde Karacaoğlu, her güzele gönül verilemeyeceğini, illerinde cana kıyan beylerin bulunduğunu söyler. Böylece o, sevgi ilişkilerinin en önemli engellerinden birini de ortaya koymaktadır.

Karacaoğlu'nın yaşadığı yüzyıl, önceden de söylediğimiz gibi toplumsal yapının geniş anlamda yıkılıp dağılmaya başladığı bir dönemdir. Bu yıkılış, toplumun her katında büyük çalkantılar yaratmıştır. XVI. yüzyılda başlayan devlet yöneticileri ile halk arasındaki çelişkiler, XVII. yüzyılda keskinleşerek sürdürmektedir varlığını. Özellikle çiftçi sınıflar korkunç bir yoksulluk içindedir. Yöneticilerin baskılarına karşı ayaklanan Celâli uğruları, yörelerinde geniş kitleler toplayıp devlet güçleri ile savaşım vermektedirler. Bu gelişmelerin göçebe toplumu üzerindeki etkileri, Karacaoğlu'nın yaşadığı yüzyılda belki geniş boyutları ile yansıımıyordu ama, bir yüzyıl sonrasında göçebeler zorunlu olarak toprağa yerleştirilmeye başlanınca, Çukurova Türkmenlerinin durumu, Dadaloğlu'nun şiirleri ile ulaşacaktır bize.

Karacaoğlu'nın şiirlerinde duygusal yakınmalar yanında

doğrudan doğruya çağının eleştirisini içerenler de vardır. Şu koşmayı birlikte ele alalım :

Hey ağalar ben de hayrette kaldım
Tanrı'nın ödöncü verilmez oldu
Olanca malımı döksem mezada
Erenler yanında bilinmez oldu

Ustalar yapıyı tersine yapar
Esnaflar işine hiyleler katar
Zamane kadısı altına tapar
Doğru hak şeriat sürölmez oldu

Şimdiki beylerin sazi çalınmaz
Az ürüşvet versem o da alınmaz
Boynumuza farzdır beş vakit namaz
Tanrı'nın namazı kılınmaz oldu

Karac'oğlan der ki dertlerim çoktur

.....

.....

Yiğidin kıymeti bilinmez oldu

Şiirde geçen, ustaların evleri ters yapması, esnafların işlerine hile katması, kadının (yargıç) altına tapar olması, o çağın bozulan düzenini göstermektedir. Bu arada göçebelik yaşamında ortaya çıkan değişme de «beylerin sazi çalınmaz» sözleri ile yansıtılmaktadır. Rüşvet sözcüğü ise başlıbaşına toplumsal bir sorunu ortaya koymaktadır. Bu arada dinseİ inançlardaki değişme ve bozulma da dile getirilmektedir. Göçebe toplumu nereye gitmektedir? Göçebeliliğin yıkılışı ile birlikte yeni değerler de ortaya çıkmaktadır. Bir yanda eski yaşama duyulan özlem, bir yanda yeni yaşama uyuma çabaları sürüp gidecektir. Doğal gelişim süreci içinde toprağa yerlesilerek göçebelikten tarım üretimine gecilmiştir. Karacaoğlan bu dönemi yaşamamıştır ama, geleceğın bu alanda biçimlendiğini görmüştür. Yiğitlik dö-

nemi sona eriyordu. Mülk kazanma tutku olacaktı artık. Toprak temel değer oluyordu göçebeler için. Ozan, bir şiirinde çiftçinin sürülmesini, kendisine bin beş yüz kentan vergi verilmesini istiyor. Böylece, karmaşık bir duygu kümesi içinde yeni yaşam çıkıyor karşımıza. Başka bir şiirinde de tükenmez mal isteyen Karacaoğlan'ın her gün faizden de beş yüz altın elde etmek istemesi ilginçtir. Parasal ilişkilerin göçebeler arasında etkinlik kazanmaya başlamış olmasının göstergesi olarak, «faiz» sözcüğü kullanılmış olabilir. Yeni gelişim, Karacaoğlan'a bir bozulma olarak görünmektedir ki, bu doğaldır; aşağıdaki dizeler bu görüşün yankıları olsa gerektir :

Niderler de insanoğlu niderler
Doğru yolu koyup sarpa giderler
Züğürt isen seni deli ederler
İsterim bildiğin eller bilmesin

Coşkun sular gibi akar su isen
Ararlar bulurlar asıl soy isen
Gayetle severler malı çoğ isen
İsterim akl ile hergiz olmasın

Karac'oğlan eydür mala tapıldı
Dert kalmadı içerime tepildi
İnsana ahrette ik'ev yapıldı
Biri dolup da biri boş kalmasın

Şiirin son iki dizesi, toplumsal çıkmazların dinsel duygu ve inançlarla nasıl bir çözüme ulaştırılmak istendiğini göstermesi yönünden ilginçtir.

Karacaoğlan, çağındaki toplumsal ilişkilerin değişmekte oluşunu «Rağbet kalmadı hiç yoksula bayda» dizesi ile özetler. Yoksulluk, ölümle denk acılar yaratır insanın yaşamında. Ozanın şiirlerinde durmaksızın iyi şeyler istemesi de, yaşamını çekilmez kılan çilelerin somutlaşmasıdır. Varlıklı insanların elde edebileceği nesneleri ister Karacaoğlan :

Beş yüz atım olsa beş yüzü doru
Binse etbâların eylese harı
Beş yüzü de üveyk bini de kırı
Beş yüz yedeğine al ister gönül

Giderek bozulan göçebelik düzeninin yerini tarımsal üretim biçimi alırken, eski değerler dizgesinin yıkılmak zorunda kalacağını önceden söylemiştik. Bu bozulma sürecinde kişilerde beliren en önemli duygular, ya eskiye özlem ya da toplumsal dengenin yeniden kurulmasıyla sağlanacak olan mutluluktur. Karacaoğlu'nın şu şiiri böylesi karmaşık duyguları yansıtmaktadır. Altmış kardeşten oluşan bir aile düşünen oza-nımız, kardeşler arasında şöyle bir görev paylaşımı düşünmektedir :

On beşimiz avlağını avlasa
On beşimiz ireçperlik eylese
Otuzumuz ağa misli söylese
İçimizden serdar olsa birimiz

Bu düşünüş, birçok toplumsal gücü bir elde toplama isteğinin bir dışavurumu olsa gerektir.

V. KARACAOĞLAN'IN ETKİLERİ

Yaşamını ve sanatçı kişiliğini elden geldiği ölçüde aydınlatmaya çalıştığımız Karacaoğlan'ın yaratmış olduğu etkileri göstermek gereklidir. Böylece onun âşık şiiri geleneğine katmış olduğu değerler ortaya çıkmış olacaktır.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında büyük ün kazandığı anlaşılan Karacaoğlan'ın etkileri iki yönde olmuştur. Birinci etkiyi geniş kitlelerin gönlünde bıraktığı izlerde, ikincisini de kendisinden sonra yetişen halk ozanlarının imge ve söyleyiş yöntemlerine yön verişinde görürüz. Onun ünü özellikle güney illerimizde yaşayan Türkmenler arasında yaygındır. Tüm şiirlerini bu bölgenin coğrafi öğeleri ile süslemiş ve göçebelerin yaşantılarını sevgi konusuna bağlı olarak dile getirmiş olması düşünülürse, bu bölgesel etkinin gücü anlaşılır. Türkmenler, ozanın şiirlerini kuşaktan kuşağa taşıdıkları gibi, onun kişiliği çevresinde bir yığın söylenceler de yaratmışlardır. Karacaoğlan'ın kişiliği zaman zaman kutsal sayılan erenlik derecesi ile süslenmiş, onun sevgi serüvenleri (**Karacaoğlan ile Benli Kız, Karacaoğlan ile Karacakız**) dilden dile günümüze ulaşmıştır. Bu durum, onun Türkmen yaşamı ile sanatını ne ölçüde yoğurmuş olduğunun en sağlam göstergesidir. Karacaoğlan'ın geniş kitleler içinde ününü sağlayan etmen, halk dilinden ayrılması ve çağının geleneği olan «âşıkların divan ozanlarına benzeme» eğiliminden uzak kalmasıdır. XVII. yüzyıldan başlayarak âşık şiirini dolduran Arapça ve Farsça sözcüklerin yarattığı dil yabancılaşmasına katılmamıştır o. Bölgesel kullanım özelliklerini içeren Karacaoğlan'ın anı şiir dili, halkın öz dilidir. Öte yandan ozan, içinde yaşadığı toplumun doğru bir tanığı da olmuştur. Sevgi anaduygusu çevresinde Türkmenlerin tüm ya-

şamsal etkinliklerini —göçler, ayrılıklar, yiğitlikler, dinsel görüşler— dile getiren Karacaoğlu'nun, güçlü toplumsal bağları ile kendi söylencesini kurmuştur. Bizce, Karacaoğlu'nun geleneğinin en değerli yönü, halkın onun anısını kesintisiz olarak yaşatmasıdır.

Karacaoğlu'nun âşık şiiri üzerindeki etkisi, çağdaşları olan Gevheri ve Âşık Ömer'le başlar. Bu etki, XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yetişen öteki halk ozanları üzerinde kesintisiz sürüp gider. Âşık Ömer, Karacaoğlu'nun hem ününü kısılandırdığından hem de divan şiirine duyduğu eğilimden ötürü, onun şiirlerinden değersiz söyleyişler olarak söz eder, ozandan bile saymaz onu. Bu tutumu ile Âşık Ömer, divan şairlerinin halk şiirini küçümseyici tutumuna ortaklık etmiş olur. Ama gene de kurtulamaz Karacaoğlu'nun etkisinden. Karacaoğlu'nun ünlü;

Sabahtan uğradım kıza
Boyu selvi dala benzer
Yanında bir gelin vardı
Al yanağı bala benzer

dörtlüğü ile başlayan semaisine nerdeyse aynı sözcükleri kullanarak benzek söyler. İki ozanın koşmaları arasında büyük benzerlikler gösterenler de vardır. Şu örneklerle bir bakalım :

Karacaoğlu :

Seherde uğradım bir âdil hâna
Dostum sultan olmuş ilin üstüne
Cemalini gördüm oldum divane
Selamina durdum yolun üstüne

Âşık Ömer :

Kadir Mevlam seni sevmiş yaratmış
Serdar etmiş dilberlerin üstüne

Karacaoğlan :

Ala gözlerini sevdiğim dilber
Uyuyup uykuya kanamaz oldum
Deli miyim Mecnun muyum ben neyim
Sırrımı yâd ile veremez oldum

Âşık Ömer :

Felek aramızı cüdâ edeli
Bir yerde eğlenip duramaz oldum
Firak bûlbûller nida edeli
Bir vuslatın gülün deremez oldum

Gevheri ile Karacaoğlan'ın söyleyişleri arasında çok büyük benzerlikler vardır. Bu benzerliğin kurulmasında, belki de Cahit Öztelli'nin iki ozanın buluştuklarını ve karşılıklı şiirler söylemiş olduklarını kanıtlamaya yönelik görüşleri arasında ilgi olabilir. Eğer buluştukları doğru ise bu etkileşimin karşılıklı olması gerekir. Bu etkileşimin niteliğini belirlemede tek bir örnekle yetiniyoruz :

Gevheri :

Mecnun'a dönmüşüm bilmem gezdiğim
Dağlar mıdır sahra mıdır yol mudur
Dostumun bağına girüp dizdiğim
Lale midir sümbül müdür gül müdür

.....

Gevheri der bulmam kimseden vefa
Dost diye sevdiğim etti kim sefa
Hûbların âşıka ettiği cefa
Kanun mudur erkân mıdır yol mudur

Karacaoğlan :

Mecnun'a dönmüşüm bilmem gezdiğim
Dağlar mıdır sahra mıdır bel midir
Dostumun bağına girip derdiğim
Lale midir sümbül müdür gül müdür

.....

Karacaoğlan der bulmadın vefa
Sevdiğim asla sürmedim sefa
Hübların âşika ettiği cefa
Kanun mudur erkân mıdır yol mudur

Karacaoğlan'ın yaşadığı bölgede yetişen Türkmen ozanları Gündeşlioğlu ve Dadaloğlu üzerindeki derin etkileri dışında; Âşık Hasan, Âşık İsmail, Deli Boran, Beyoğlu, Hezârî, Ruhsatî, Vahdetî, Hüdaverdi, Hüseyin İrfanî gibi ozanlar üzerinde de güçlü etkileri olmuştur. Biz yalnızca XX. yüzyıl başlarında yaşamış olan Hüseyin adlı halk ozanının bir şiirini örnek vermekle, Karacaoğlan'ın halk şiiri geleneğimize yaptığı etkinin üç yüz yıla yakın süren çizginin kesintisizliğini göstermiş olacağız. Karacaoğlan'ın «ıras geldi» uyaklı koşmasına Hüseyin'in bezek olarak söylediği şiir şudur :

Bu sabah erkenden suya giderken
Burnu ırızmalı kız ıras geldi
Eğildim ağzına sundum öpmeye
Engel aramızdan tiz ıras geldi

Şundan bir dilbere nazar eyledim
Oturdum kendimi kazel eyledim
Seksen şeftaliye pazar eyledim
Bitirdim sayısın yüz ıras geldi

.....

Hüseyin'im eder girdim meydâne
Güzellerin şâhı gelmez yekdâne
Sarılsam der idim beyaz gerdâne
Sinesi sinemden uz ıras geldi

*Karacaoğlu'nın şiiri ile bu şiir arasındaki bağı şu dizelerde saptayarak bitirebiliriz konumuzu :

Karac'oğlu'n der ki hazer eyledim
Dostun bahçasına nazar eyledim
Seksan şeftaliye pazar eyledim
Sayısın yitirdim yüz ıras geldi

.....

VI. GENEL DEĞERLENDİRME

Karacaoğlu'nın şiirlerinde yer alan türlü öğeleri önceki bölümlerde gösterdik. Bu öğeleri karşılıklı etkileşimleri içinde bir bireşime götürmeyi zorunlu görüyoruz. Sanatçı, yapıtını ortaya koyarken iki önemli etkenin baskısı altında bulunur. Bunlardan biri tarihsel sürecin sürükleyip getirdiği olanaklar, öbürü de yaşamın somut koşullarıdır. Tarihsel süreçle gelen değerlerin somut koşullarla yapacağı bireşim, hem eskinin aşılması, hem de yeninin yaratılması için temel koşuldur. Gökten yere inmemiştir sanatçı. Toplumsal bir varlıktır o. Kendini kuşatan toplumsal yapının kurumları içinde serpilip gelişir. Bu yapı, sanatçının önüne savaşım vereceği alanları koyarken, gelecekte biçimlenecek yeni öğeleri de doğurur. Bu değerlerarası çatışma ortamı içinde yer alır sanatçı; egemen üretim biçiminin üzerinde yükselen ideolojinin belirlemeleri onu da kuşatır. Toplumsal ilişkilerin gerisinde, temelde, egemen üretim biçimi vardır. Bu biçim, insanlararası ilişkileri düzenlemekle kalmayıp, gelişim düzeyine uygun düşen düşünce ve imgeleri de filizlendirir. Bu nedenle, bir bilgilendirme biçimi olan sanatın anlaşılması yalnızca üretim biçimine dayalı olarak ortaya çıkan toplumsal biçimlenmenin incelenmesiyle olanaklıdır. Toplum, tüm alanlarda katıksız, türdeş bir üretim biçimini yaşayamaz kuşkusuz. Bir yanda derebeylik üretimi yaşarken, öte yanda hayvancılığa dayanan üretim biçimleri de sürüp gidebilir. Önemli olan, incelenen zaman bölümü içinde egemen olan üretim biçimini belirlemektir.

Egemen üretim biçiminin sürüp gitmesinden çıkarı olanlar, çıkarlarını güvence altına almanın araçlarını yaratırlar. Tüm

toplum katmanlarına kendi görüşlerini benimsetmek isterler, onlara göre, yaşam değişmemelidir. Ama tarihsel evrim durmaz ki... Devrim içindedir toplum. Üretim biçimleri birbirinin yerine geçer. Toplumsal gelişim içinde, egemen görüşlerin karşısına, gelişmenin gücünü yansıtan sınıfların ileriye yönelik düşünceleri çıkar. Sanat ve sanatçı bu çatışma ortamı içinde yerine getirirler işlevlerini. Yeni yeni anlatım biçimleri doğar, yeni öz yeni biçimleri doğurur. Artık yeni insanın boyutları aranmaktadır. Değişmeyen insan doğası anlayışı ile yola çıkarak sanatçıları değerlendirmenin bırakılması gerekir bundan böyle.

Ne türden tarihsel bir kalıtın ortağıdır Karacaoğlu? Bu kalıtın gelecekte alacağı biçim nedir?

Bilindiğince, Türkler Anadolu'yu elde etmeye başladıkları dönemde çoğunlukla göçebeydiler. Emegın, üretime çok belirli ölçülerde katıldığı bir yaşama biçimidir göçebelik, doğanın verdikleri tüketilir çoğu kez. Bu tüketimi örgütlemek için geleneksel kurumlar yaratılmıştır. Toprak kullanımının yarattığı karmaşık sorunlar daha yoktur ortada. Doğal olarak boy içinde toplumsal bir katmanlaşma vardır. İnsanlar üzerinde etkinlik kazanmanın ilk koşulu, çok sayıda hayvanın iyesi olmaktır. Kişisel yiğitlik, yaşamları dış düşmanlarla durmaksızın savaşarak geçen göçebeler için temel değerlerden biridir. Anadolu'ya geldiği ilk dönemde, yiğitlik öykülerinin anlatımına dayanan bir sanatın gelişmiş olması da bu dış savaşımın yoğunluğu ile açıklanır ancak. Aşağı yukarı XV. yüzyıl başlarına değin halkın sanat gereksinimi, yiğitlik olaylarını söyleyen kopuzcular ve ozanlarca sağlanıyordu. Derebeylik üretiminin gittikçe yayılması, merkezci-derebey devlet örgütlenmesini pekiştirmekteydi. Bu gelişim sürecinde iki büyük katmana ayrılmıştı toplum : Üretenler ve üretimden pay alanlar, ya da yönetenler... Üretici güçler; göçebeliliğin evrimi ile güçlenen çiftçiler, el sanatçıları ve göçebelerden oluşmaktaydı. Göçebelik yer yer yaşamını sürdürmekle birlikte, belirleyici bir öge değildi artık.

Anadolu halkının ekonomik işlevleri açısından katmanlara bölünmesi, edebiyatı da derinden etkilemiştir. Üretici sınıfların dünya görüşünü dile getiren halk ozanlarının söyleyişleri kuşku

ile karşılanır olmuştur yönetenlerce. Üretimden pay alanlar halka yabancılaşmışlardır, halk da onlara... Yönetenler kendi yaşam koşullarına uygun düşen bir edebiyat yaratmışlardır. Derebeylik yönetimi kitleler üzerindeki baskısını din aracılığıyla yapmaktadır.

XIII. yüzyıldan başlayarak köylülüğün ve öteki üretici kesimlerin yönetime karşı direnmeleri başlar. Gizemcilik, bu başkaldırının edilgen anlatımıdır. Yoksa, gizemciliğin geniş yığınlarca benimsenmesini açıklamanın olanağı olamazdı. Çoğu, yönetime karşı direnmenin devingen olmayan bir biçimi olarak görünen gizemcilik, özce katılaştırılmış ve kitleleri baskı altında tutmada etkili araçlardan biri olan dine karşigelimi de içerir. Dine yönelen eleştiri, yönetime karşı ayaklanmanın etkisiz yöntemlerinden biriydi gerçekte. Yaşama umudunu yitiren insanların tekkelere koşması, kurtuluşu kendi güçleri dışında aramalarıydı. XIII. yüzyıldan XV. yüzyıl sonlarına dek halkın edebiyat gereksinmesinin tekke ozanlarınca karşılanmış olmasının nedeni, yukarıda belirttiğimiz görüşlerle yakından ilgilidir.

Gizemciler içinde görüşleri Sünni görüşlere yakın olanları destekliyordu devlet. Mevlâna'nın soylulara özgü gizemcilik anlayışı ile geniş halk yığınlarının yönetimin kokuşmuş dünya görüşlerine karşı filizlendirdiği halk gizemciliğinin çatışması çok doğaldı. Öyle de oldu gerçekten. Mevlâna ile Hacı Bektaş Velî'nin çok ayrı dünyaların insanları oldukları kesindir. Böylece, gizemcilik birçoklarının sandıkları gibi yalnızca Tanrı sevgisi çevresinde biçimlenmiş bir öğreti değil, yoksul insanların karşı geliş biçimlerinden biri olarak irdelenmelidir. Anadolu Selçukluları döneminde Baba İshak'tan XVI. yüzyılda yaşamış olan Pir Sultan Abdal'a uzanan çizgi üzerinde bir yığın Bâtini halk ozanının kitleleri örgütleyen kişiler olması ne denli anlamlıdır. Bu kişilerin, çok eski çağlarda toplumun türlü görevlerini yüklenmiş olan Şamanların yerini alması da ilginçtir.

Toprağa yerleşmeyle birlikte toplumsal katmanlar arasında işbölümünün yaygınlaşması olgusuyla karşılaşırsınız. Derebeylik, gelişmeyi önger duruma gelmişti çünkü. Güçlü, merkezci Osmanlı düzeni sallanmaya başlar XVI. yüzyılda. Devletin ge-

miş yığınlarla bağı kopmaktadır. Korkunç baskılara bel bağlanır olmuştur. İran çarşısı oldukları gerekçesiyle Şii-Bâtini inançlara bağlananlar soykırımlara uğratılmaktadır. Kitleler kendi savaşçıları bir kez daha yaratmaktadır. Devlete göre uğru, halka göre kurtarıcı olan bu savaşçılar içinde halk ozanları da vardır. Ünü yüzyıllara ulaşan Koroğlu, kitlelerin savaşma istemini dile getiren Pir Sultan Abdal... Devlet bu ozanların kimini öldürüp kimini öldürmek için buyruklar düzenlerken geniş yığınlar onları ermiş orununa yüceltmektedir.

XVI. yüzyılda halk edebiyatında, yeni bir ozan tipi tüm açıklığıyla çıkar ortaya. Gizemcilikten etkilenmekle birlikte, bu tür ozanın şiirlerinde Tanrı sevgisine dayanan gizemcilik silikleşmektedir gittikçe. Sevgi, baş konudur ama, gerçek kadına yönelmiştir. Bu kez de toplumcu öz yitirilmektedir. Yoğun bir kişiselleşme gündemdedir. Edebiyata yansıyan bu durum, toplumsal yaşamın sonuçlarından biridir kuşkusuz. Savaşlar yıllar boyu sürmektedir; giden geri gelmemektedir; toprağın verimli işlenmesi söz konusu değildir; köylülük yıkılmaktadır; Celâli ayaklanmaları süresinde kitleler soykırımlara uğramıştır. Özcesi, korkunç baskıların doğurduğu korkunç bir yılgınlık, suskunluk, yeni yeni sığınaklar aramak... Birtakım ozanlar da kendilerine sağlanan olanaklarla devletin sözcüsü olmuştur. Örgütsüz savaşım doğal olarak XVI. yüzyıldan sonra, özellikle de XVII. yüzyılda yaşamış olan halk ozanlarının şiirlerinde, toplumcu özün yitirilmesinde geniş kitlelerin yenilgilerinin büyük etkisi olmuştur.

XVII. yüzyılda halk ozanlarının sayısında büyük bir artış görülür. Gevheri, Âşık Ömer, Kâtibi, Kayıkçı Kul Mustafa, Gâzi, Âşık Hasan, Kul Nesimi, Kuloğlu, Gedayi... Tüm bu ozanların XVI. yüzyıl ozanlarından toplumcu özü yansıtmaları yönünden gerilerde oldukları kuşkusuzdur. Söyleyiş biçimlerindeki güzelliğe karşın, divan şiirinin etkisinde kalmış olmaları, öte yandan da yukarıda belirttiğimiz nedenlere bağlı olarak toplumsal öz zayıflamıştır bu ozanların şiirlerinde. Kuşkusuz, onların toplumun hiçbir sorunu ile ilgilenmediklerini savlamıyoruz. Türlü sorunlar yansımıştır onların şiirlerine de. Ancak, bu sorunları yo-

ğün duygusalıklar içinden ayıklamak oldukça zorlayıcı bir iştir. Gerçeklerden uzaklaşmanın, toplumcu kaynağa uzak düşmenin nedenlerini şöyle açıklamaktadır Rıza Zelyut : «Yalnızca topluma egemen olan ideolojinin sınıfsal oluşu ve bu feodal ideolojinin, sömürü düzenini sürdürmek ereğini güttüğünü ve emekçi yığınlar gibi ozanları da kuşattığını ve onları kendi anlayışı doğrultusunda şartlandırmaya çalıştığını düşünmekle bu ozanlardaki tutucu öğelerin nedeni ortaya çıkmış olur.» Biz, bu görüşe yalnızca şunu eklemekle yetineceğiz : XVII. yüzyıl, yıkılan derebeylik düzeninden çıkarı olanların her tür araçtan yararlanarak suskunluk yaratmak için çabaladıkları bir yüzyıldır. Bu suskunluğu yaratmak için kullanılan somut baskı araçları yanında, dinsel ve gerici görüşler de en etkili biçimde kullanılmıştır.

Karacaoğlan, özelliklerini belirlemeye çalıştığımız böyle bir ortamda yaşamıştır. O, köylülüğü ilgilendiren olaylardan oldukça uzak kalmıştır. XVII. yüzyılda Karacaoğlan'ın toplumsal çevresini oluşturan göçebeler, yenice baskı alanına girmektedirler. Hiç değilse yaşamının ikinci yarısında göçebelerin köylülere oranla özgür olan yaşamlarının kısıtlanmaya başladığını gördü Karacaoğlan. Değiş özgünlüğü, sanat yeteneği, imgelerini süslemedeki başarısı ile bağlı bulunduğu halk şiiri geleneğini aşan bir ün sağlamıştır o. Buna karşın, toplumla olan ilgisinin zayıflığı, kendisini ardı arası kesilmeyen yinelemelere düşürmüştür. Çok zengin gibi görünen duygu dünyası gerçekte birkaç öğeden oluşmuştur. Sevgi ve sevgiliden ayrılık, köküne inilmemiş bir yoksulluk ve değişmez konu olan ölüm. Gerçi o iyi bir gözlemcidir ama yalnızca gözlemcidir. Çağının tanığıdır, ama görüşü ölçüde.

Karacaoğlan, yaşadığı dönemden kişisel bir anlayışla söz eder. Öyle ki insan, ozanın kendisini bu ölçüde toplumsal yöresinden soyutlayabilmiş olmasına şaşar. İnceleme bölümünde ele aldığımız bir iki örnek dışında Karacaoğlan'ın öteki insanlarla ilişkilerindeki tutumunu kesin olarak kavramamıza yardımcı olacak öğeler yok gibidir. Onda sevgi —ki tüm yaşamı boyunca onun ardınca sürüklendiği anlaşılıyor—, yaşamını dol-

duran çilelerin bir avuntusu gibidir. Sevilen kadını somutlaştırmıştır, etten kemikten bir insandır sevgili, gözümüzle gördüğümüz, elimizle dokunduğumuz, öpüp kokladığımız biridir. Bu yönüyle halk edebiyatı içinde gerçekten üstün bir yeri vardır Karacaoğlu'nın. Ama, bu sevgi belirli bir dünya görüşü ile zenginleşmez. Göçebe toplumundaki yaşamın örgütlenmesinde tuttuğu somut görevler yüzünden Karacaoğlu, kadını, ikinci derecede bir yaratık durumuna indirgeyemez. Kimi kez sevgilisini yererek kadını küçümseyen dinsel görüşlere katılmaya çalışırsa da, yaşam buna kesin izin vermez.

Karacaoğlu'nın dünya görüşü, çoğunlukla sevgidişi konularda söylenmiş şiirlerinde gizlidir. Şiirlerin dış etkisine bakılırsa Karacaoğlu yaşamayı sever; yaşlanmak onun en korktuğu şeydir. Yakından bakılınca gerçekten karamsar bir insanla karşılaşırız. Mutlu değildir o. Öyle ki, mutluluğun doruğuna çıktığı anlarda bile istediğini elde edememenin yakınmaları içindedir. Sık sık gönlünden yakınması, kişiselliğini doyuma ulaştıracak bir ortam içinde olmadığını gösterir. Onun sevgi konusunda en tutarlı görüşü belki de şudur: Sevenler birbirinin dengi olmalıdır. Ancak, bu türden bir sevginin boy atması olanaksızdır. Beyler bırakmazlar ki herkes gönlünün sevdiceğine varsın. Gücü olan beğendiğini almaktadır. Sevgi bir gönül ortaklığı değildir. Güç sorunudur. Kendisi ile ilgili olan bir söylenişte (Yaşar Kemal, **Üç Anadolu Ersanesi**, «Karacaoğlu» bölümü) Elif'le evlenir Karacaoğlu. Gönlü sevmiştir onu. Bir yılın acıya katlanmıştır onun için. Çok geçmeden Elif uçar elden, boy beyinin oğlu bir gece yatıverir Elif'le. Beylere karşı kinlenir, kinlenir ya, yapacak bir şey yoktur. Obayı bırakıp gider. Bir ine girer, oradan çıkmaz. Sevgi ilişkilerindeki olumsuzluğu bundan güzel bir biçimde anlatmak elde değildir. Karacaoğlu'nın şiirlerini dolduran sevgi konusundaki tutarsızlıkları besleyen toplumsal yaşam budur işte.

Karacaoğlu, sevginin ardınca sürüklenir durur. Kimi sevdiği de belli değildir. Bir gönül eğlemedir olup biten. Bu sevgi, gizemcilerin yansıttıkları tüm insanları kucaklayan sevgi anlayışından çok çok ayrı bir niteliktedir. Sevginin kişiselleşmesidir

bu, kendi doyumunu içerir, kişinin en kestirme yoldan cinsel ilişkiye varması beklenir. Sevişmenin de sevmenin de kuralı vardır toplum içinde, gelenekler vardır. Karacaoğlu'nda her şey silikleşmiştir. Sevişmenin yalnızca ruhsal bunalımları ve doyumları ile yüz yüze geliriz onun şiirlerinde. Kadının etten kemikten yaratılmış olması bile ozanı gerçekçi yapmaya yetmez, kadının toplumdaki yeri ile kavranması da zorunludur. Ozanın şiirlerinde, kadın, bir bakıma cinsel istemlerin oyuncağı yapılmak istenir. Kadınlı ilgili tek olumlu tutum, halk şiiri geleneğindeki kadının olağanüstü niteliklerinden soyutlanarak, yaşanan bir varlık durumuna getirilmiş olmasıdır.

Karacaoğlu'nın sevgilisi ile olan bağları konusunda çok çelişkili bir tutum içinde olduğunu izleriz. Bir bakarsınız sevgilisinden ölünceye dek ayrılmayacağını söyler, bir bakarsınız sözünü bozmuştur, bir bakarsınız sevgili bulduğundan övünerek söz eder. Geleneksel öğeler de vardır onun şiirlerinde. Mecnun, bunlardan biridir. Bilindiğince Mecnun, sevgilisi Leylâ'nın ardınca yorulmadan sürüklenir; derken kendi varlığını yitirir, bedensel istemlerle başlayan sevgi Tanrısallaşır. Karacaoğlu'nda gittikçe soyutlaşan bir sevgi tasarımı yoktur. Mecnun, sevgisinin gücünü anlatmakta bir anıştırmadır yalnızca. Sevgiliyi betimlerken kullanılan **misk**, **amber** sözcükleri ile sevgilinin ay ve güneşle karşılaştırılması da halk şiiri geleneğinden gelmez. Şiirlerinin nerdeyse tümünde gündeme gelen sevgi konusuna bakarak, Karacaoğlu'na «sevgi ozanıdır» diyemeyiz. Çünkü sevgi onda belli bir dünya görüşüne kaynaklık etmez. «Gelip geçici istekler ozanı» demek daha çok yakışır ona. Her gördüğü güzel kız ve gelini sever o. Amaç, bir öpücük almaktır güzelden, onunla sarmaş dolaş bir gececik yatmaktır, turunc gibi göğüslerini okşamaktır. Sevgi konusuna bağlı olarak tüm düşlemeler, didinmeler, yakınmalar hep bu üç amaca ulaşmak içindir.

Karacaoğlu'nın dünya görüşünün karamsar olduğunu söylemiştik. Bu karamsarlık «Felek» sözcüğü çevresinde kümelenen görüşlerde dile gelir çoğunlukla. Felek (gökyüzü), alınıyalarını çizdiği sanılan doğaüstü bir güç anlamına gelir; özcesi, Tanrısal bir güç. Gerçekten önemlidir felekle ilgili şiirler. Bu

tür şiirlerde yaşantı ile ilgili eleştiriler, Tanrı'ya karşı bir suçlama ve yargılama biçimini almaktadır. Felek sözcüğü hem bir sığınmayı hem de başkaldırıyı içerir. Özellikle derebeylik türü toplumlarda düzene karşı yöneltilen eleştiriler, feleğe saldırmış sanısını verir. Derebeyliğin en güçlü üstyapı kurumu dindir. Dinsel görüşlerden yararlanılır düzenin değişmezliğini ve doğruluğunu göstermek için. Yeryüzünde Tanrı'nın işlerini görendir padişah. Kitleler kendilerini yönetenlere boyun eğmelidir. Herkesin alını yazısı önceden belirlenmiştir, başa gelen çekilmelidir. Kullar, Tanrı'nın verdiği ile yetinmelidir. Böylece derebeylik düzeninin de Tanrısal bir düzen olduğu gösterilmeye çalışılır.

Din, daha kendini bulamamış olan ya da kendini yeniden yitirmiş insanın kendisi ile ilgili duygusu ve kendisi ile ilgili bilincidir. Bu bilinç kendiliğinden oluşmaz. İnsan, içinde bulunduğu koşulların ürünüdür. Bu nedenle feleğe yöneltilmiş olan eleştirilerin temel kaynağı toplumsal yaşamdan beslenir.

Karacaoğlu'nın şiirlerinde, felek ile ilgili söyleyişlerde, Ale-vi-Bektaşî ozanlarında görülen ve tüm toplumu ilgilendiren uyandırıcı ve savaştan görüşlerle karşılaşmayız. Kişisel yakınmalardır bunlar. Ozan bu dünyaya geldi geleli ak gün görmemiştir, düzenini bozmuştur felek, tüm varlığı elinden gitmiştir. Uyumuş uyanmış, durmaksızın acı çekmiştir. Güçlü saydığı arka verip dayandığı şeylerin çürük çıktığını görmüştür hep. Ozan çıkmaza sokan gerçek nedenler felek ile ilgili yakınmalar içinde fişkırtır bir denbire. **«Al yeşil konaktan hükmeyleyenler/ Dur bakalım canım beyler kalır mı?»** İşte, ozana dünyayı çekilmez duruma getirenler...

Özcesi, Karacaoğlu'nda toplumsal eleştiriler çok sınırlıdır. Onun için sevgi, bağları gittikçe çözölen bir yapı içinde kişisel güvence ve avuntu aramanın kaynağıdır. Göçebelik çözülmektedir, toplumu ayakta tutan değerler yıkılmaktadır, göçebeler toprağa yerleşme yönünde evrimleşmektedirler, baskılar alabildiğine yoğundur. Böyle bir ortamda Karacaoğlu'nu içine kapamış olmakla suçlamak da elden gelmemektedir.

Karacaoğlu'nın şiirlerinde gerçekçiliğe uygun biçimde kul-

lanılan öğeler, doğal öğelerdir. Doğal öğeler oldukları gibi, gözlemlendikleri gibi ele alınmışlardır. Ozanımız için doğaya sığınma diye bir sorun da düşünülemez. Çünkü yaşantısı onun içinde geçmiştir. Karacaoğlu'nın şiirlerinin özellikle göçebe kitleler içinde yaygın etkisini sağlayan nedenlerden biri, belki de en önemlisi, onların yaşantılarına karışmış olan doğayı en etkili biçimde dile getirmiş olmasıdır.

Yerel dili kullanmadaki ustalığı, doğal öğelerle duygusal öğeleri bireştirmede gösterdiği başarı, divan ozanlarının etkisinden uzak kalarak yüzeysel de olsa içinde yaşadığı toplumun beğenisine seslenmiş olmasıyla Karacaoğlu, XVII. yüzyıl halk şiirimizde eksiksiz bir biçim ozanıdır. Öz yönünden zayıflığı ise tartışılmayacak ölçüde açıktır.

VIII. ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER

Çıktım seyreyledim Niğde'yi Bor'u
 Acap gezsem mavi donlum var m'ola
 Güzeller durağı Tokat Engüre
 Acap gezsem mavi donlum var m'ola

Hey geri de deli gönül hey geri
 Adana, İlbeyli, Göksun, Tekir'i
 Otuz iki sancak Diyarbekir'i
 Acap gezsem mavi donlum var m'ola

Hesiri de deli gönül hesiri
 Deryada dönüyor kıral yesiri
 Halep, Tırabulus, koca Mısır'ı
 Acap gezsem mavi donlum var m'ola

Yeşil ördek yayılıyor çemende
 Mehdi günü doğar âhır zamanda
 Kürt'te, Hindistan'da, Çin'de, Yemen'de
 Acap gezsem mavi donlum var m'ola

Yeşil ördek salınıyor gölekte
 Altın küpe şavk veriyor kulakta
 Cennet-i âlâ'da hörü melekte
 Acap gezsem mavi donlum var m'ola

Mecliste içerler demi kanyadan
 Güzel seven murat alır dünyadan
 Kayseri'den, Karaman'dan, Konya'dan
 Acap gezsem mavi donlum var m'ola

Hacı Bektaş Veli şeyhlerin piri
Konya'da yoklayın Molla Hünkârı
İçel'den, Antep'ten, Gürün'den beri
Acap gezsem mavi donlum var m'ola

Mardin'den de Karac'oğlan Mardin'den
Çeken bilir ayrılığın derdinden
Koçhisar'dan, Hasan Dağ'ın ardından
Acap gezsem mavi donlum var m'ola

Gözüme ebrusu geldi bakınca
 Böyle m'olur dost gayreti çekince
 Mısır'ın, Bağdat'ın varı çıkınca
 Yavrunun menendi güzel var m'ola

Yavru şahin otururdu yuvada
 Ulu kuşlar semah kurmuş havada
 Bozok kazasında Üsyün ovada
 Yavrunun menendi güzel var m'ola

Yavru şahin otururdu sulakta
 Altın küpe efildeşir kulakta
 Yerde insan Hint'te gökte melekte
 Yavrunun menendi güzel var m'ola

Ağır mahraması vardır elinde
 Hak kelâmı söyler dertli dilinde
 Deniz kenarında Kırnak belinde
 Yavrunun menendi güzel var m'ola

Karac'oğlan otururdu kılbadâ
 Hiç güzel sevmedin mi yalan dünyada
 Kayseri'de, Karaman'da, Konya'da
 Yavrunun menendi güzel var m'ola

Dinle sana bir nasihat edeyim
 Hatırdan gönülden geçici olma
 Yiğidin başına bir iş gelince
 Anı yâd ellere açıcı olma

Mecliste ârif ol kelâmı dinle
 El iki söylerse sen birin söyle
 Elinden geldikçe sen eylik eyle
 Hatıra dokunup yıkıcı olma

Dokunur hatıra kendisin bilmez
 Asilzadelerden hiç kemlik gelmez
 Sen eylik et de o hiç zâyı olmaz
 Darılıp da başa kakıcı olma

El âriftir yokla kendi bendini
 Dağıdırlar duzağını fendini
 Alçaklarda otur gözet kendini
 Katı yükseklerden uçucu olma

Muradım nasihat bunda söylemek
 Size lâayık olan bunu dinlemek
 Sev seni seveni zay etme emek
 Sevenin sözünden geçici olma

Karac'oğlan söyler sözün başarır
 Aşkın deryasını boydan aşırır
 Seni bir mecliste hacil düşürür
 Kötülerle konup göçücü olma

Koyun meler kuzu meler
 Sular hendeğine dolar
 Ağlayanlar bir gün güler
 Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğide yâd olmaz
 Eyilerde ham süt olmaz
 Bin kaygu bir borç ödemez
 Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğidin yoldaşı
 At yiğidin öz kardaşı
 Sağlıktır cümleinin başı
 Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğide yâr olur
 Kötülerde ham söz olur
 Kara gün ömrü az olur
 Gamlanma gönül gamlanma

Naçar Karac'oğlan naçar
 Pençe urup göğsün açar
 Kara gündür gelir geçer
 Gamlanma gönül gamlanma

Ağca kızlar göç eyledi yurdundan
 Koç yiğitler deli oldu derdinden
 Gün öğle sonu da Belen ardından
 Saydım altı güzel indi pınara

Üçü uzun boylu gözlerin süzer
 Üçü orta boylu zülûfün düzer
 Sanın ağca ceyran bir çölde gezer
 San kınalı keklik indi pınara

El atıp derecek Hatçe'nin gülü
 Can için saracak Ayşe'nin beli
 İkisi hampalı bir de döndeli
 Emine'm çok içti kandı pınara

Karac'oğlan bunu böyle söyledi
 İndi aşkın deryasını boyladı
 Kızlar gitti deyi pınar ağladı
 Acıştım yüreğim yandı bu nârâ

Sarı edik geymiş goncu kıсарак
 Gidiyor da birim birim basarak
 Anası h r  de kızı besilek
 Emirler'den bir kız indi pınara

Sarı edik geymiş goncu dizinde
 Arzumanım kaldı ala gözünde
 Böyle güzel m'olur köylü kızında
 Emirler'den bir kız indi pınara

Meles gömlek giymiş vücudu nazik
 Kollarına sıkılmış altın bilezik
 Aşnası kötüdür ceyrana yazık
 Emirler'den bir kız indi pınara

Karac'oğlan der ki n'olup n'olmalı
 Keten gömlek giymiş kolu salmalı
 Anasın öldürüp kızın almalı
 Emirler'den bir kız indi pınara

Arkasına geymiş basma
 Salınır karşımda yosma
 Topak boylu ak göbelek
 Sana uyar var mı yoksa

Sevdiğimin kısa boyu
 Dalın gür de gölgen koyu
 Al yanakta zenzem suyu
 Kız akıyor bal mı yoksa

Yüzlerin bahçanın narı
 Beyaz gövde yayla karı
 Sensin doğan aylar nuru
 Kız irengin gül mü yoksa

Beyaz gövden sāfi gümüş
 Yedireyim türlü yemiş
 Memelerin turunç olmuş
 Zülüflerin tel mi yoksa

Karac'oğlan böyle sandık
 Ağız fincan burun fındık
 Billûr gibi beyaz pambuk
 Beyaz gövden kar mı yoksa

Ben güzele güzel demem
 Güzel benim olmayınca
 Muhanetin kahrın çekmem
 Gel deyip de gelmeyince

Gelirim amma döverler
 Bizi bu ilden kovarlar
 Güzel olanı severler
 Ben ölürüm görmeyince

Var ol yörü var ol yörü
 Kara bağrın yere sürü
 Dövün dövün ağla bari
 Benim gönlüm olmayınca

Senin çağın geçer olur
 Bu dünyalar kime kalır
 Domurcuk gül gazel olur
 Vaktinde derilmeyince

Karac'oğlan sözün haktır
 Düşmanın dostundan çoktur
 Bizim'çün ayrılık yoktur
 Ya sen ya ben ölmeyince

Ala gözlerini sevdiğim dilber
 Kokuya benzettim güller içinde
 İnceciktir belin hilâldir kaşın
 Selviye benzettim dallar içinde

Benim dostum gelişinden bellidir
 Ak elleri deste deste güllüdür
 Güzel seven yiğitler de bellidir
 Melil mahzun gezer iller içinde

Karşımızdan geçen acap yâr m'ola
 Benim gibi yaralanmış zâr m'ola
 Benim sevdiceğim güzel var m'ola
 Hakk'ın yarattığı kullar içinde

Karac'oğlan söyler biz de varalım
 Kelpler rakip olmuş biz de görelim
 Hâlin hatırını onun soralım
 Götürüp giderler salları içinde

Şunda bir güzelin salınışını
 Selviye benzettim dallar içinde
 Irmak kenarında derya yüzünde
 Kuğuya benzettim göller içinde

Yörü güzel yörü yolun basmazlar
 Söyletip de şirin dilin kesmezler
 Güzel sevmiş deyi çekip asmazlar
 Koy ben de söylenem diller içinde

Benim yârim gelişinden bellidir
 Ak elleri deste deste güllüdür
 Eşinden ayrılan neden bellidir
 Gezer melil melil iller içinde

Alına da deli gönül alına
 Çiğerciğim aşk oduna deline
 İller atlas geye çıkıp salına
 Koy ben de yatayım şallar içinde

Karac'oğlan der ki işin zâr m'ola
 Aşk kemendi boynumuza dâr m'ola
 Acap yârim gibi güzel var m'ola
 Hakk'ın yarattığı kullar içinde

Sağlıktır cihanın varı
 Çok ağladım kıldım zârı
 Dostlar şol sevdiğim yârı
 Dün de görmedim bugün de

Gönül içinde gizli mi
 Hüblar içinde nazlı mı
 Kaşı çatma ala gözlümü
 Dün de görmedim bugün de

Çözüp zülfünün bendini
 Yavıkladım kend'özümü
 Gül yanaklı efendimi
 Dün de görmedim bugün de

İşitin benim zârımı
 Kaçırdım elden yârımı
 Cihan içinde varımı
 Dün de görmedim bugün de

Karac'oğlan der kendi
 Aşk oduna düştü yandı
 Kande idin hey efendi
 Dün de görmedim bugün de

Ala gözlü benli dilber
 Koma beni el yerine
 Altun kemerin olayım
 Dola beni bel yerine

Hicine gönlüm hicine
 Yiğide ölüm gecine
 Al beni zülfün ucuna
 Sallanayım tel yerine

Gel kız karşımda dursana
 Şu benim halım bilsene
 Zülfünden bir tel versene
 Kokulayım gül yerine

Karac'oğlan der n'olayım
 Kolum boynuna dolayım
 Nazlı yar kölen olayım
 Kabul eyle kul yerine

Sabahtan uğradım ben bir güzele
 Ala gözlerine sürmeler çekmiş
 Taramış zülfünü dökmüş bir yana
 Salıvermiş ince belin üstüne

Bir hoş bir hoş durur edâ naz gibi
 Arkasında saçı tel tel saz gibi
 Has bahçe içinde top nergiz gibi
 Karalar mı geydin al'ın üstüne

Alma alma yanakları al gibi
 Boyu uzar gider selvi dal gibi
 Seherde açılan gonca gül gibi
 Sandım kan damlamış karın üstüne

Çıka çıka çıktım yoluna vardım
 Verdiği çevreyi koluma sardım
 Uğrunda ölümü gözüme aldım
 Divanına durdum yolun üstüne

Çekiverdim gücün gücün içine
 Al karanfil takmış sümbül saçına
 Ömrümü kovmusum ferman bacına
 Yârim sultan olmuş ilin üstüne

Ala gözlüm yıktın benim evimi
 Eğlen şu diyarda kal diye diye
 Virân ettin bahçam ile bağımı
 Tomurcuk güllerim al diye diye

İnsanoğlu kurtulmuyor kazadan
 Yaralılar nasıl durur sızıdan
 Akça ceren kurtulmuş da tazıdan
 Kaldırılmış başını çöl diye diye

Sabah seherinde uğradım sana
 Görünce gül yüzlüm kaldım ben tana
 Gafilken bir dolu sundun sen bana
 İçirdin ağıyı bal diye diye

Karac'oğlan der ki neyleyip n'etmek
 Bir fikrim var şu sılayı terk etmek
 Yıkıl git diyorsun kolay mı gitmek
 Sen getirdin beni gel diye diye

İncecikten bir kar yağar
 Tozar Elif Elif diye
 Deli gönül abdal olmuş
 Gezer Elif Elif diye

Elif'im uğru nakışlı
 Yavru balaban bakışlı
 Yayla çiçeği kokuşlu
 Kokar Elif Elif diye

Elif'im kaşların çatar
 Gamzesi sineme batar
 Ak elleri kalem tutar
 Yazar Elif Elif diye

Evlerinin önü çardak
 Elif'in elinde bardak
 Sanki yeşil başlı ördek
 Yüzer Elif Elif diye

Karac'oğlan eğmelerin
 Gönül sevmez değmelerin
 İliklemiş düğmelerin
 Çözer Elif Elif diye

Bitti m'ola Şam ilinin hurması
 Gitti m'ola ala gözün sürmesi
 Hama'nın, Humus'un telli turnası
 Turna yârin selam saldı gel diye

Bitti m'ola Şam ilinin gülleri
 Aştı m'ola siyecinden dalları
 Şu şirin Yakup'un şirin dilleri
 Turna yârin selam saldı gel diye

Bir ağaçta biter kırk yanal alma
 Birinden gayrıya elini sunma
 Irak yakın diye eğlenip kalma
 Turna yârin selam saldı gel diye

Âşına da Karac'oğlan âşına
 Yeni girmiş on üç on dört yaşına
 Irak değil ak pınarın başına
 Turna yârin selam saldı gel diye.

Terk edeyim seni hey kaşı keman
 Vefası olmayan yârda nem kaldı
 Hiç mi yok sevdiğim göğsünde iman
 Beni Mecnun eden yârda nem kaldı

Felek benden beter etsin halını
 Ben ölürsem yâdlar sarsın belini
 Garip bülbül güle versin meylini
 Figânım artıran yârda nem kaldı

Akar gözüm yaşı bir dem silinmez
 Ko başım sağ olsun yâr mı bulunmaz
 O yârin yanında kadrim bilinmez
 Kadrimi bilmeyen yârda nem kaldı

Karac'oğlan der ki severim candan
 Can esirgemezdim cânânım senden
 İşittim sevdiğim vazgelmiş benden
 Giderim gurbete daha nem kaldı

Altın kafes idi benim durağım
 Dost elinden yaralandı yüreğim
 Evvel yakın idim, şimdi ırağım
 Felek beni nazlı yardan ayırdı

Dostumun yaylası çayır çimendi
 Şol şirin dillerden ikrarın verdi
 Yeminler eder de, ayrılmam derdi
 Felek beni nazlı yardan ayırdı

Kumaş olsam arşın arşın yırtılsam
 Köle olsam çarşılarda satılsam
 Vadem yetmedi ki ölsem kurtulsam
 Felek beni nazlı yardan ayırdı

Karac'oğlan der de yanıp alışsam
 Akıp giden şu sulara karışsam
 Yol başına gelmiş varıp danişsam
 Felek beni nazlı yardan ayırdı

Ağrı Dağı'nın taşında
 Avcılar gezer başında
 Yâr yitirdim on beşinde
 Sana geldim Ağrı Dağı

Ağrı Dağı'nın başı taşlı
 Çetenleri hüma kuşlu
 Yâr-yitirdim hilâl kaşlı
 Sana geldim Ağrı Dağı

Ağrı Dağı'nın başları
 Ötüşür hüma kuşları
 Leylâ'nın hilâl kaşları
 Sana geldim Ağrı Dağı

Ağrı Dağı'nın düzleri
 Çağrışıp öter kazları
 Köşe başında kızları
 Sana geldim Ağrı Dağı

Ağrı Dağı'nın eteği
 Çevresi aslan yatağı
 Kalkımış kervan otağı
 Sana geldim Ağrı Dağı

Karac'oğlan döne döne
 Gezer dağlar yana yana
 Yitirdim yârim bir suna
 Sana geldim Ağrı Dağı

Yiğidin iyisin nerden bileyim
 Yüzü güleç kendi yaman olmalı
 Kasavet şerine çöktüğü zaman
 Gönlünün gamını alan olmalı

Benim sözüm yiğit olan yigide
 Yiğit olan muntazırdır öğüde
 Ben yiğit isterim fırka dağıda
 Yiğidin başında duman olmalı

Yiğit olan yiğit kurt gibi bakar
 Düşmanı görünce ayağa kalkar
 Kapar mızrağını meydana çıkar
 Yiğidin andında duran olmalı

Sâfi güzel olan şol bazı kötü
 Yiğidin densizi ey'olmaz zatı
 Gayet durgun ister silahı atı
 Yiğit el çekmeyip virân olmalı

Karac'oğlan der ki çile çekilmez
 Hazan tarlalara sümbül ekilmez
 Sak yabancı ile başa çıkılmaz
 İçinden sıdk ile yanan olmalı

Bir yiğit de bir güzeli severse
 Emrettiği yere hemen gelmeli
 Ardına düşmeyle güzel sevilmez
 Güzelleri koşup koşup bulmalı

Zehirdir kötünün ekmeği yenmez
 Mert olan erkeğin ışığı sönmez
 Bir güzel seversen sözünden dönmez
 Sevdığının halından da bilmeli

Dolandım dağları borlara düştüm
 Kız senin derdinden odlara düştüm
 Çaresi bulunmaz dertlere düştüm
 Dostunun derdine ortak olmalı

Karac'oğlan der ki n'olup n'olmadan
 Dost ağlayıp düşman bize gülmeden
 Biri ölüp biri ile kalmadan
 Ölecekse ikisi de ölmeli

Bir gülceğiz istedim de vermedi
 Çocuk kadar hatırımlı görmedi
 Bilmem garip sandı yoksa bilmedi
 Kalsın sana top zülüfû burmalı

Evinizin önü çevre ağıl mı
 Bu bahalık güzellikten değil mi
 Gülün kökü bahçanızda değil mi
 Kalsın sana top zülüfû burmalı

Evinizin önü çevre koru mu
 Bu bahalık güzellerin soyu mu
 Gülü verdiceğın benden eyi mi
 Kalkıp gidip o yâri bir görmeli

Evlerinin önü kerpiç aralık
 Yine akşam oldu çöktü karanlık
 Biz de aldık ondan beş on paralık
 Top top edip güzellere vermeli

Has derdin de Karac'oğlan has derdin
 Aramızda acı poyraz estirdin
 Bir gül için ben garibi küstürdün
 Önü sonu canı cana sarmalı

Sana diyom Bulgar Dağı
Senden özge dağ olma mı
Sende yaylayan güzelin
Al yanağı bal olma mı

Burgar Dağı iki çatal
Sularında güller biter
Bir yâr sevdâm bana yeter
İki seven del'olma mı

Bulgar Dağı pâre pâre
Kim'al giyer kimi kara
Selam söylen nazlı yâre
Ayrılanlar dert görmez mi

Yol üstünde iki hanlar
Hani sana konan canlar
Sevip sevip ayrılanlar
Yanar yanar kül olma mı

Mahın Karac'oğlan mahın
Dünyalarda kalmaz ahın
Senin gibi padişahın
Bencilen kulu olma mı

Garipçe garipçe öten ibicek
 Bizim iller yaylasına göçtü mü
 Doğru söyle beş yavrunun baş' için
 Tuzak Kaya bellerinden aştı mı.

Ulam ulam oldu kaldı yazılar
 Ceylan kovar gök boncuklu tazılar
 Arap at üstünde şahpaz gâziler
 Alay kurup göç önüne düştü mü

Arap atı köstek ile tutarlar
 Binerler üstüne cirit atarlar
 Benli Cennet mayaların katarlar
 Alay kurup göç önüne düştü mü

Biz de binerdik de Arap atlara
 Mevlam sen uğrattın türlü dertlere
 Ala karlı mor sümbüllü yurtlara
 Benli Cennet mayaların çekti mi

Evvel bahar yaz ayları çatıldı
 Paralandı bulut göğe atıldı
 Akan sular kar buz oldu tutuldu
 Dalgalanıp göller ağlamasın mı

Yaz gelir de yazı yaban yurt olur
 Her derde de bir alıcı kurt olur
 On beşinde kızlar gonca gül olur
 Vakti geçen güller ağlamasın mı

Hey der Karac'oğlan bahar erişti
 Meyvesin dermeden gazelin düştü
 Yüklendi barhanam kervanım göçtü
 Tozu kalkan yollara ağlamasın mı

Yeryüzünün damarları durulur
 Gökyüzünün yıldızları derilir
 Semânın arşına direk vurulur
 Dur bakalım canım gökler kalır mı

Ay'la günün doğduğunu bilirler
 Bir karanlık yerde sual verirler
 O ağızsız dilsiz yatan ölüler
 Dur bakalım canım sağlar kalır mı

Güneş ilk akşamdan doğar dolanır
 Tövbe kapılar' o zaman kapanır
 Hallac Mansur payın alır salınır
 Dur bakalım canım dağlar kalır mı

Cennet Cehennem'i yoktur diyenler
 İl hakkını alıp haksız yiyenler
 Al yeşil konaktan hükmeyleyenler
 Dur bakalım canım beyler kalır mı

Karac'oğlan her safâyı biliyor
 Sualciler yedi yerde soruyor
 Yetmiş'ki millet bir ar'ya geliyor
 Dur bakalım canım mahşer kalır mı

Ala gözlü nazlı dilber
 Halimden haberin var mı
 Seni iller alıyorlar
 Zulümden haberin var mı

Güzeller yola düzüldü
 Âşığın bağı ezildi
 Yürü kemerin çözüldü
 Belinden haberin var mı

Athılar yurdu aşıyor
 Bâdeler doldu taşıyor
 Yavru turuncun düşüyor
 Koynundan haberin var mı

Karac'oğlan budur hâlîm
 Neylemeli dünya malın
 Binboğa'dır benim ilim
 İlimden haberin var mı

Annacımdan gelen güzel
Eğri bağlar başlarını
Küstünse gel barışalım
Sil gözünün yaşlarını

Evlerinin önü kuyu
Kuyudan alırlar suyu
Çok küçüksün daha büyü
Hesap ettim yaşlarını

Kara çalıda gül bitmez
Karga bülbül olup ötmez
Gündüz hayalimden gitmez
Gece girer düşlerime

Karac'oğlan işlerini
Bağışlarım suçlarını
Kız gezecek yollarını
Ayıklarım taşlarını

Evlerinin önü bakla
Çift güvercin atar takla
Al koynunda beni sakla
Sabahınan tana karşı

Evleri de çaya kondu
Güzelleri suya indi
Yârin meyli bize döndü
Sabahınan tana karşı

Evlerinin önü hurma
Dallarını sakın kırma
Ala göze siyah sürme
Ne hoş olur tana karşı

Urumeli çok hoş olur
Güzelleri sarhoş olur
Güzel sevmek ne hoş olur
Sabahınan tana karşı

Evlerinin önü susam
Çıkartsam mendilin yusam
Soyunsam koynuna girsem
Sabahınan tana karşı

Karac'oğlan gider gelmez
Esmâ'sın yitiren unmaz
Yarin göçün çeken ölmez
Sabahınan tana karşı

Yeşil başlı gövel ördek
 Uçar gider göle karşı
 Eğricesin tel tel etmiş
 Döker gider yâre karşı

Telli turnam sökün gelir
 İnci mercan yükün gelir
 Elvan elvan kokun gelir
 Yâr oturmuş yele karşı

Şahinim var bazlarım var
 Tel alışkın sazlarım var
 Yâre gizli sözlerim var
 Diyemiyom ele karşı

Hanı Karac'oğlan hanı
 Veren alır tatlı canı
 Yakışmazsa öldür beni
 Yeşil bağla ala karşı

Çıktım yücesine seyran eyledim
 İnip aşkın deryâsını boyladım
 Şu cahil gönlümü senle eyledim
 Yatalım sevdiğim gel bazı bazı

Küçükten beri sen benimsin derdin
 Şu cahil gönlünü eylerim derdin
 Arar tenhalarda söylerim derdin
 Yatalım sevdiğim gel bazı bazı

Terk etmişim vatanımı yurdumu
 Gecelerde yitirmişim uykumu
 Bir zaman göremem usul boyunu
 Yatalım sevdiğim gel bazı bazı

Karac'oğlan bunu böyle söyledi
 İnip aşkın deryasını boyladı
 Şu cahil gönlünü senle eğledi
 Yatalım sevdiğim gel bazı bazı

Yıldızlar doğar Ay ile
 Âlemi tutar nur ile
 Kavlimiz var ol yâr ile
 Seher yıldızı, Ülker yıldızı

Sensin yıldızların şahı
 Sen de seversin Allah'ı
 Severim seni billâhi
 Seher yıldızı, Ülker yıldızı

Parmağında hatem yüzük
 Kolunda altun bilezik
 Boynun eğmiş durur yazık
 Seher yıldızı, Ülker yıldızı

Evleri var ev yerinde
 Köyleri var köy yerinde
 Bedir olmuş Ay yerinde
 Seher yıldızı, Ülker yıldızı

Bana Karac'oğlan derler
 Bal ile kaymağı yerler
 Sana kervan kıran derler
 Seher yıldızı, Ülker yıldızı

- Salını salını giden bir güzel
Sana arz edeyim hallarımızı
Eğer güzel benim sözüm tutarsan
Geri döndürelim yollarımızı
- Oğlan sen kendini ileri atma
Gizli sırlarını yâdlara satma
Bilip bilmediğin her yere gitme
Yabancı deremez güllerimizi
- Sallanı sallanı geri gelirsin
Aklımı başımdan alıp durursun
Kahraman yiğide hayran olursun
Bir kere göreydin illerimizi
- Oğlan sen de m'oldun yüze gülücü
Senin sözün ciğerimi delici
Ben bir gök ördek olsam sen bir alıcı
Dokunsan alaman tellerimizi
- Karac'oğlan der ki kendimiz nerde
Ah u zârım kaldı şöyle bir kızda
Âşıklar söylüyor saz ağzımızda
Yaradan söyletir dillerimizi

Ala gözlü nazlı dilber
 Sen d'olasın benim gibi
 Zülfün dökük boynun bükük
 Sen d'olasın benim gibi

Bahçende güller bitmesin
 Dalında bülbül ötmesin
 Kapından cerrah gitmesin
 Sen d'olasın benim gibi

Gül yerine diken bitsin
 Kuş yerine baykuş ötsün
 Gözün yaşı sele gitsin
 Sen d'olasın benim gibi

Karac'oğlan der metr gibi
 Yanar yüreğim od gibi
 Bir ok yemiş bozkurt gibi
 Sen d'olasın benim gibi

Yüce dağ başında duran güzeller
 Ne parlaşırsınız kar gibi gibi
 Sizin sevdanıza düştüm düşeli
 Yanıyor yüreğim kor gibi gibi

Ak eline al kınalar yakarsın
 Mor belği kuluncuna dökersin
 Kaş altında melil melil bakarsın
 Azıcık da gönlün var gibi gibi

Bülbülün figanı şol gonca güle
 Sineme vurdular bir azgın yara
 Çaldım tırnağımı getirdim ele
 Çekinme sevdiğim tor gibi gibi

Her gelip geçeni âşık sanırsın
 Âşık olan ateşime yanarsın
 Her ne dersem yüzün öte dönersin
 Bir başka sevdiğin var gibi gibi

Karac'oğlan der de ya ben ne derim
 İkrar verdim ikrarımı güderim
 Sabah bir gün burda kalmaz giderim
 Gel gitme sevdiğim der gibi gibi

Ataşım yanmadan tütünüm tüter
 Bulutun havaya ağdığı gibi
 Yârın bahçasında bülbüller öter
 Ayın on dördünde doğduğu gibi

O yâr bize yine name yollamış
 Ârif olan sözlerinden anlamış
 Al yanaklar domur domur terlemiş
 Rahmetin güllere yağdığı gibi

Karac'oğlan eydür başların tacı
 Ayrılık şerbeti zehirden acı
 Kıvrım kıvrım olmuş zülfünün ucu
 Mor menevşe boyun eğdiği gibi

Yüce dağların başında
 Birim birim duman şimdi
 Sevişmesi hoştur ama
 Ayrılması yaman şimdi

Şimdi kömür gözlüm çıkar
 Çıkar da yollara bakar
 Âşıkın odlara yakar
 Boyu serv-i revân şimdi

Neler ettin behey felek
 Behey yeşil donlu melek
 Hasretinden oldum helek
 Dardır başa cihan şimdi

Gülün çevresi hâr m'ola
 İşim de âh u zâr m'ola
 Acep bizi anar m'ola
 O kaşları keman şimdi

Ben yavıyı tanır idim
 Yoluna can verir idim
 Bir görmesem ölür idim
 Gör n'ışledi zaman şimdi

Karac'oğlan yâre vardım
 Açılan gülleri derdim
 Gelmekliğe ikrar verdim
 Sözüm oldu yalan şimdi

Hasta düştüm hey ağalar
 Halım bilmez dağlar şimdi
 Düşman gibi dost karşımda
 Zülüflerin bağlar şimdi

Etmedim ahd u amanı
 Geçti mihnetin zamanı
 Yitirdim kaşı kemanı
 Gözüm yaşı çağlar şimdi

Del'oldum kanman sözüme
 Dost hançer urdu özüme
 O yâr bakmıyor yüzüme
 Yas çekecek çağlar şimdi

Balaban uçurdum gölden
 Tor şahan kaçırdım koldan
 Yazık fırsat gitti elden
 Mecnun oldum beyler şimdi

Firkat odu yaktı canım
 Feryatla geçer zamanım
 Yaralandım akar kanım
 Karac'oğlan ağlar şimdi

Sunayı da deli gönül sunayı
 Ben yoluna ter ederim sılayı
 Armağan gönderdim telli turnayı
 İner gider bir gözleri sürmeli

Ateş yanmayınca tütün mü tüter
 Ak göğsün üstünde çimen mi biter
 Vakti gelmeyince bülbül mü öter
 Öter gider bir gözleri sürmeli

Sabahtan uğradım onun yurduna
 Dayanılmaz firkatine derdine
 Yıkılası karlı dağlar ardına
 Aşar gider bir gözleri sürmeli

Karac'oğlan kapınızda kul gibi
 Gönül küsüverse ince kıl gibi
 Seherde açılmış gonca gül gibi
 Kokar gider bir gözleri sürmeli

Bana kara diyen dilber
 Gözlerin kara değil mi
 Yüzünü sevdiren gelin
 Kaşların kara değil mi

Güzel ben seni isterim
 Seni koynumda beslerim
 Yüzünü güzel göreyim
 Zülûfün kara değil mi

Boyun uzun belin ince
 Yanakların cımuş gonca
 Salıverirsin kolunca
 Belğin kara değil mi

Utandırım akar terim
 Güzellikte yok benzerin
 En sevdiğim makbul yerin
 Saçların kara değil mi

Beni kara diye yerme
 Mevlâm yaratmış hor görme
 Ala göze siyah sürme
 Çekilir kara değil mi

Hint'ten Yemen'den çekilir
 İner Bağdat'a dökülür
 Türlü taama ekilir
 Biber de kara değil mi

Göllerde kuğular olur
Göğsü ak kara benlidir
Mısır'da çok zengin vardır
Kölesi kara değil mi

Pınara konan kuğunun
Kanadı beyaz çoğunun
Çöldeki Arap beyinin
Çadırı kara değil mi

İllerde konup göçerler
Lale sümbülü biçerler
Ağalar beyler içerler
Kahve de kara değil mi

Evlerinden sular akar
Güzelleri göze batar
Hûblar yanağına sokar
Sümbül de kara değil mi

Karac'oğlan der inşallah
Görenler desin maşallah
Kara donludur Beytullah
Örtüsü kara değil mi

Bire afet sürdür atın
 Geçer çağın demedim mi
 Harami olmuş gözlerin
 Yollar keser demedim mi

Yıkılıp bağ ile bostan
 Ne umarsın bu nefesten
 Hümâ gibi şol kafesten
 Bir gün uçar demedim mi

Be, bak şol kaş ile göze
 Anlar bâki kalmaz size
 Bir yakasız gömlek bize
 Felek biçer demedim mi

Yörü ey kaşları kalem
 Sağ olursam seni bulam
 Göğercinliktir bu âlem
 Konar göçer demedim mi

Karac'oğlan der cânânım
 Kurban olsun sana canım
 Çarh-ı felek benim kanım
 Bir gün içer demedim mi

Beyaz giymiş altta, üstte de mavi
 Yavru kanatlanmış uçmanın çağı
 Ancak şahin alır böyle bir avı
 Sürmeli gelinin derd'aldı beni

Kutnu zıbın geyme dedim, geydin mi
 El sözüne uyma dedim, uydun mu
 Seni bana vermediler, duydun mu
 Sürmeli gelinin derd'aldı beni

Almayı dalından almalı değil
 Çirkini güzele vermeli değil
 Yavru küçük diye dövmeli değil
 Sürmeli gelinin derd'aldı beni

Karac'oğlan der n'ettim n'eyledim
 Sineni sineme de bendeyledim
 Aramız ıraktı seni unuttum
 Sürmeli gelinin derd'aldı beni

Dokuz aylık yoldan sefere geldim
 Dünya denen yere indirdin beni
 Koymadın bir zaman murat alayım
 Geldiğime pişman ettirdin beni

Bunca vakit kucaklarda eğlendim
 Eğlendim de çaputlara belendim
 Bir zaman da beşiklerde sallandım
 Anamın sütüne kandırdın beni

Peşine de deli gönül peşine
 Değirmenler döner çeşmim yaşına
 Varır varmaz on üç on dört yaşına
 Kara sevdalara saldırdın beni

Yiğirmide boz bulanık sel idim
 Otuzunda çevre yanımlı göl ettim
 Kırk yaşadım hayrım şerrim tanıdım
 Türlü sevdalara yeldirdin beni

Ellisinde yönüm yokuşa düştü
 Altmışında hazır bildiğim geçti
 Yetmişinde gayrı tedbirim şaştı
 Artık yavaş yavaş indirdin beni

Sekseninde kemiklerim ezildi
 Doksanında beratçığım yazıldı
 Yüz yaşadım kabirciğim kazıldı
 Şol kara toprağa gönderdin beni

Karac'oğlan eydür yakıp yandırdın
 Aşkın dolusunu verdin kandırdın
 En sonra da Azrail'i gönderdin
 Birden doğmamışa döndürdün beni

Sabahtan uğradım ben bir güzele
 Ağlatmadı güzel güldürdü beni
 Ben güzelden böyle vefa ummazdım
 Ak göğsün üstüne kondurdu beni

Şahan gibi yükseğinde uçarken
 Keklik gibi ingininden geçerken
 Âb-ı Kevser ırmağından içerken
 Susuz pınarlardan kandırdı beni

Ben de bir kuş idim geldim ötmeye
 Yârin bahçasında mesken tutmaya
 Göz kaldırdım cemaline bakmaya
 Ak gerdanda benler öldürdü beni

Üç güzel de şimdi aştı pınarı
 Taramış zülfünü vermiş tımarı
 Ak gerdanın altı zemzem pınarı
 Ağzımı verdim de kandırdı beni

Karac'oğlan der ki koyun gütmeye
 Bozulmuş bağlara seyran etmeye
 Yüzümü döndürdüm inip gitmeye
 Sarıldı boynuma döndürdü beni

Gökyüzünde tüten olsam
Yeryüzünde biten olsam
Al benekli keten olsam
Yâr boynuna sarsa beni

Yâr kolunda burma olsam
Yedikleri hurma olsam
Alçım alçım sürme olsam
Yâr kaşına sürse beni

Karac'oğlan uşak olsam
Yâr belinde kuşak olsam
Bir atlastan döşek olsam
Yâr altına serse beni

Bitti m'ola Şam ilinin hurması
 Gitti m'ola ala gözün sürmesi
 Hama'nın, Humus'un telli turnası
 Turna, yârin selam saldı gel deyi

Bitti m'ola Şam ilinin gülleri
 Açtı m'ola siyecinden dalları
 Şu sefil Yakup'un sefil dilleri
 Turna, yârin selam saldı gel deyi

Bir ağaçta biter kırk yanal alma
 Birinden gayriye eline salma
 Irak, yakın diye eğlenip kalma
 Turna, yârin selam saldı gel deyi

Âşına da Karac'oğlan âşına
 Yeni girmiş on üç, on dört yaşına
 Irak değil Akpınar'ın başına
 Turna, yârin selam saldı gel deyi

Güzel, ne güzel olmuşsun
 Görülmeyi görülmeyi
 Siyah zülfün halkalanmış
 Örülmeyi örülmeyi

Mendilim yudum arıttım
 Gülün dalında kuruttum
 İsmi ne idi unuttum
 Sorulmayı sorulmayı

Benim yârim bana küsmüş
 Zülfünü gerdana düzmüş
 Muhabbeti benden kesmiş
 Sevimleyi sevimleyi

Çağır Karac'oğlan çağır
 Taş düştüğü yerde ağır
 Yigit sevdiğinden soğur
 Sarılmayı sarılmayı

Seyyah oldum gezdim gurbet illeri
 Kâr etti bağrıma yeter ayrılık
 Söyleyeyim başa gelen halları
 Ölümünden çok çektim beter ayrılık

Şu aşkın ataşı sönmüyor serde
 Âh çeker ağlarım gezdiğim yerde
 Ben burda kalmışım dost gurbet ilde
 Beni ilden ile atar ayrılık

Ben terk eylesem de diyar-ı gurbet
 Âşıklar sâdıklar kavuşur elbet
 Dost ile bir saat yapsam muhabbet
 Sevdiğim gözüme tüter ayrılık

Karac'oğlan der ki terkin vericek
 Ötüşür bülbüller gonca gülicek
 Ben burda yâr orda böyle kalıcak
 İster ölüm olsun ister ayrılık

Gurbette ömrüm geçecek
 Bir daracık yerim de yok
 Oturup derdim dökecek
 Bir münasip yârim de yok

Uçtu genç şahanim uçtu
 Kaçarak deryayı geçti
 Gönlüm bir güzele düştü
 Sarf edecek malım da yok

Koyverin kuşu turnaya
 Yârin durağın bulmaya
 Soyundum derviş olmaya
 Hırka ile şalım da yok

Dünya Karac'oğlan fani
 Toprak emer tatlı canı
 Hastalandım ilaç hani
 Bir acısız ölüm de yok

Her sabah her sabah çekilen göçler
 Katarın çeker m'oldun küçücek
 Yel gibi geldin de geçtin buradan
 İrahvanlı tatar m'oldun küçücek

Başına sokulmuş gülü lalesi
 Yaktı beni kaşlarının karesi
 İli göçüp kendi burda kalası
 Dağlarında melil kalan küçücek

Başına bürünmüş ibrişim bürümcek
 Duramıyom yâr ben seni görücek
 Dolanıp da hasta halim sorucak
 Dillerimden düşer m'oldun küçücek

Karac'oğlan der de yandım kül gibi
 Gönlümün köprüsü ince kıl gibi
 Yanağın açılmış gonca gül gibi
 Burcu burcu kokar m'oldun küçücek

Ölüm ardına düşüp de yorulma
 Var git ölüm bir zamanda gene gel
 Akıbet alırsın komazsın beni
 Var git ölüm bir zamanda gene gel

Şöyle bir vakitler yiyip içerken
 Yiyip içip yaylalarda gezerken
 Gene mi geldin ben senden kaçarken
 Var git ölüm bir zamanda gene gel

Çıkıp bozkurtlayın uluşamadım
 Yalan dünya sana çıkışamadım
 Eşimle dostumla buluşamadım
 Var git ölüm bir zamanda gene gel

Karac'oğlan eydür, derdim pek beter
 Bâhçada bülbüller şakıyıp öter
 Anayı atayı dün aldın yeter
 Var git ölüm bir zamanda gene gel

Bağlandı yollarım kaldım çaresiz
 Gayrı dünya bana aralandı gel
 Derildi dertlerim artsız arasız
 Üst üste dizildi sıralandı gel

Yâri görse idim haftada ayda
 Sevip ayrılmaktan ne buldum fayda
 Azrail göğsünde canım hay hayda
 Ciğerimin başı yaralandı gel

Karac'oğlan der ki başa yazıldı
 Didem yaşı Ceyhun oldu süzüldü
 Kefenim biçildi kabrim kazıldı
 Mezarımın üstü karalandı gel

Gel gidelim kara gözlüm
 Bu yer bizim yerler değil
 Eğlencem yok eğlenemem
 Bu yer bizim yerler değil

Beylerimiz Arap atlı
 Dilberlerin dili tatlı
 Kimi Şamlı kimi şarklı
 Bu dil bizim diller değil

Bizim kızlar nazlı olur
 Çoğu siyah gözlü olur
Dağları nergisli olur
 Bu dağ bizim dağlar değil

Aşalım Çamlıbelleri
Geçelim biz bu yolları
 Terk edelim bu belleri
 Bu bel bizim beller değil

Karac'oğlan yayın aşar
Taşlar ile bağrın basar
 Bizden garbi yeller eser
 Bu yel bizim yeller değil

İşte geldim kara gözlüm
 Bu yer bizim yerler değil
 Bir gün bile eğlenemem
 Bu çöl bizim çöller değil

Beylerimiz Arap atlı
 Dilberlerin dili tatlı
 Ünlü şanlı şatafatlı
 Bu dil bizim diller değil

Aşka düşen bâde içer
 Yâr yoluna candan geçer
 Bu dünyaya konan göçer
 Bu il bizim iller değil

Karac'oğlan yayın asar
 Düşmanını yere basar
 Bu dağda poyraz azar
 Bu yel bizim yeller değil

İlgıt ılgıt esen seher yelleri
 Esip esip yâre değmeli değil
 Ak elleri elvan elvan kınalı
 Karadır gözleri sürmeli değil

Estirir de seher yeli estirir
 Kimini ağlatır kimin küstürür
 Kısmet ise Kadir Mevlam gösterir
 Çokça heves edip övmeli değil

Bir bölük turna da havada uçar
 İner engininden bin bâde içer
 Esen seher yeli göğsünü açar
 Yâr göğsün bentleri düğmeli değil

Bir bölük turna da havada kışlar
 Bak başıma geldi gördüğüm düşler
 Size derim size yâren, yoldaşlar
 Kavli yalan dostu sevmeli değil

Karac'oğlan der ki konup göçmedim
 Ak göğsünün düğmelerin açmadım
 Fırsat elde iken alıp kaçmadım
 Öldürmeli beni dövmeli değil

Yaz gelip de beş ayları doğunca
 Açılmış bahçanın gülleri güzel
 Yaktı beni Fadime'nin nazarı
 Zülüften ayrılmış telleri güzel

Elif'i der isen nazlıdır nazlı
 Esme'yi dersin de seyf'elâ gözlü
 Söyletme Şerfe'yi bülbül avazlı
 Söylüyor Zilha'nın dilleri güzel

Emine'yi dersin incedir ince
 Bağdat'ın Mısır'ın gülleri gonca
 Ayşe'nin kaşı da kaleminden ince
 Sevmeye Hürü'nün belleri güzel

Döne güzelliğin halka bildirir
 Kamer pınardan da kabın doldurur
 Eşşe yürüşün de beni öldürür
 Sevmeli Cennet'in boyları güzel

Karadan da Karac'oğlan karadan
 Sürün çirkinleri çıksın aradan
 Herkesi sevdiğ'ne verse Yaradan
 Sevdiğim Meryem'in benleri güzel

Evvel sen de yücelerden uçardın
 Şimdi inginlere indin mi gönül
 Deryaz deniz dağ taş demez geçerdin
 Karadan menzilin aldın mı gönül

Yiğitliğim elden gitti yel gibi
 Damağımda tadı kaldı bal gibi
 Hoyrat eli değmiş gonca gül gibi
 Bozulmuş bağlara döndün mü gönül

Hasta oldun yastığını istersin
 Kadir Mevlam sağlığını gösterversin
 Cennet-i âlâdan bir köşk dilersin
 Boynunun farzını kıldın mı gönül

Karac'oğlan der ki söyle sözünü
 Hakk'a teslim eyle kendi özünü
 Nâs işine karalama yüzünü
 Yolun doğrusunu buldun mu gönül

Deli gönül gezer gezer gelirsın
 Arı gibi her çiçekten alırsın
 Nerde güzel görsen orda kalırsın
 Ben senin derdini* çekemem gönül

Santur mu istersin, saz mı istersin
 Ördek mi istersin, kaz mı istersin
 Domurcuk memeli kız mı istersin
 Benseninderdini çekemem gönül

Çıkıp yücelere bakmak istersin
 Coşkun sular gibi akmak istersin
 Her güzelle yatıp kalkmak istersin
 Ben senin derdini çekemem gönül

Karac'oğlan eydür, okuyam yazam
 Keleş değilim ki kervanlar bozam
 Geyinsem kuşansam bir hoşça gezsem
 Ben senin derdini çekemem gönül

* Kimi yapıtlarda bu sözcük; «kahrını» olarak kullanılmıştır.

İller yaylasına göçtüğü zaman
 Bülbül gülden ben yârimden ayrıldım
 Dilim söyler ama gözlerim ağlar
 Bülbül gülden ben yârimden ayrıldım

Şol görünen dağın başı kar m'ola
 Yârin açılmış gülü de var m'ola
 Şunda bencileyin ağlar var m'ola
 Bülbül gülden ben yârimden ayrıldım

Şol görünen dağın karı söküldü
 Gözüm yaşı yeryüzüne döküldü
 İller kalktı yaylasına çekildi
 Bülbül gülden ben yârimden ayrıldım

Karac'oğlan eydür ben de çağlarım
 Gazel oldu mor sümbüllü bağlarım
 Vadem yetti yaşın yaşın ağlarım
 Bülbül gülden ben yârimden ayrıldım

Utunu yokladım utun yok imiş
 Yörü yalan dünya senden usandım
 Çok emekler verdim hep zâyi oldu
 Cesedim içinde candan usandım

Ağırdır kalkmıyor yükümün tayı
 Demirdir çekilmez feleğin yayı
 Aradım cihanı nazlı yâr deyi
 İl içinde olan sözden usandım

Kadalı kavgalı şu benim başım
 Yüklendi berhânem kaldı kardaşım
 Her daim akıyor gözümden yaşım
 Ağlama gözlerim senden usandım

Karac'oğlan der ki bu bize n'oldu
 Koynumuz köpüklü kan ile doldu
 Saatim ay oldu günüm yıl oldu
 Gelip geçmez kara günden usandım

Nedendir de kömür gözlüm nedendir
 Benim şu geceler uyumadığım
 Çetin derler ayrılığın derdini
 Ayrılık derdine doyamadığım

Dostun bahçasına yâd iller dolmuş
 Gülünü toplarken fidanın kırmış
 Şurda bir kötünün koynuna girmiş
 Şu benim sevmeye kıyamadığım

Kömür gözlüm seni sevdim sakındım
 İndim has bahçana güller sokundum
 Bilmiyorum nereler'ne dokundum
 Bir belli haberin alamadığım

Karac'oğlan der de yandım da öldüm
 Her bir deliliği kendimde buldum
 Dolanıp da kavil yerine geldim
 Kavil yerlerinde bulamadığım

Kalk gidelim atım harap haneden
 Melil mahzun ayrılalım yuvadan
 Kısmetimiz versin Mevlam yaradan
 Gece Eğrikol'da yatalım atım

Atıma bineyim edeyim sökün
 Sağına soluna hamayıl takın
 Ağyar ırak derler Kefendiz yakın
 Gece Kefendiz'de yatalım atım

At ile Kırım'ı aştıktan geri
 Dizginini boynuna düştükten geri
 Aksu'yun köprüsün geçtikten geri
 Bu gece Maraş'ta yatalım atım

Maraş'tan ötesi uzak bir yoldur
 Tatar Deresi'nde dizginin kaldır
 Öğle namazını Göksun'da kıldır
 Bu gece Göksun'da yatalım atım

İyi derler Elbistan'ın ovasın
 Yaz getirir ılık ılık havasın
 Koca Binboğa'da şahan yuvasın
 Gece Binboğa'da yatalım atım

Atım Öğrek'te dokutam çulunu
 Üç güzele ördüreyim yalını
 Som gümüşten döktüreyim nalını
 Bu gece Öğrek'te yatalım atım

Karac'oğlan der ki yârin yâr ise
 Ağyar ile muhabbeti yoğ ise
 Atım sende kühevlanlık var ise
 Gece yâr koynunda yatalım atım

Ağacın iyisi özünden olur
Yiğidin iyisi sözünden olur
İl için ağlayan gözünden olur
Ağlama ey gözün yaşın sevdiğim

Yavru keklik gibi oynar eğlenir
Mis kokulu yağlar ile yağlanır
Sabah akşam türlü yazma bağlanır
Eğip geçer yeşil başın sevdiğim

Karac'oğlan der ki hoşça salınsın
Dursun yol üstünde bacı alınsın
Çözüver düğmeni göğsün görünsün
Nokta nokta benli düşün sevdiğim

Urum'dan mı geldin hey poyraz yeli
 Yusuf-ı Kenan'ı sormaya geldim
 İkinci namazı koca Tebriz'de
 Yatsıyı Kâbe'de kılmaya geldim

Bir kuyu gördüm de ağzı kapalı
 Mevlasına sadık kullar tapılı
 Bir han gördüm üç yüz altmış kapılı
 Kimin açıp kimin örtmeye geldim

İsa Peygamber de havaya uçtu
 Musa Peygamber de donunu biçti
 Sudan suya köprü kurup kim geçti
 Yusuf-ı Kenan'ı görmeye geldim

Karac'oğlan der de nerde postalım
 Altın kafeslerde bülbül beslerim
 Yüküm hep güherdir alan isterim
 Kimin saçıp kimin dermeye geldim

Ala gözlerini sevdiğim dilber
 Göster cemalini görmeye geldim
 Şeftalini derde derman dediler
 Gerçek mi sevdiğim sormaya geldim

Gündüz hayallerim gece düşlerim
 Uyandıkça ağlamaya başlarım
 Sevdiğim üstünde uçan kuşların
 Tutup kanatların kırmaya geldim

Senin âşıkların gülmez dediler
 Ağlayıp yaşını silmez dediler
 Seni bir kez saran ölmez dediler
 Gerçek mi efendim sormaya geldim

Senin işin yeyip içmek dediler
 Yâran ile konup göçmek dediler
 Göğsün cennet koynun uçmak dediler
 Hak nasip ederse görmeye geldim

Mayıl oldum senin ince beline
 Canım kurban olsun tatlı diline
 Âşık olup senin hüsnün bağına
 Kırmızı güllerin dermeye geldim

Karac'oğlan der ki işin doğrusu
 Gökte melek yerde hūma yavrusu
 Söyleyim ben sana sözün doğrusu
 Soyunup koynuna girmeye geldim

Bugün ben bir güzel gördüm
 Ne öpüp ne kocabildim
 Ne meclisinde oturdum
 Ne dolusun içebildim

Sevmem güzelin ednâsın
 Gayrıya gönül vermesin
 Ne çözebildim düğmes'in
 Ne ak göğsün açabildim

Bak şu dilberin boyuna
 Ak gül doldurmuş koynuna
 Geldi sarıldı boynuma
 Ne şeftali alabildim

Karac'oğlan gel kendine
 Aldanma dilber fendine
 Astı zülfünün bendine
 Ne kaçıp kurtulabildim

Ala gözlüm benim ile gidersen
 Bahar ayları gelsin de gidelim
 Dağlar almış ilkımını karını
 Yollar çamur kurusun da gidelim

Erisin dağların karı erisin
 İniş seli düz ovayı bürüsün
 Türkmen ili yaylasına yürüsün
 Ak kuzular melesin de gidelim

Methederler Karaman'ın ilini
 Köprüsü yok geçemedim selini
 Kervan Yaylası'nı Perçem Beli'ni
 Lale sümbül bürüsün de gidelim

Üç gün oldu bizim evler göçeli
 Üç gün oldu Ceyhan suyun geçeli
 Önü al önlüklü yüzü peçeli
 Hanım kızlar yürüsün de gidelim

Karac'oğlan der ki ama ne fayda
 Rağbet kalmadı hiç yoksula bayda
 Bu ayda olmazsa gelecek ayda
 On'ki ayın birisinde gidelim

Gönül ne gezersin sarp kayalarda
 İniver aşağı yola gidelim
 Bir güzel sevmeyle gönül eğlenmez
 Gel güzeli bolca il'e gidelim

Koyuverin gitsin sefil baykuşu
 Durmuyor akıyor gözümün yaşı
 Kadir kıymet bilmez imiş her kişi
 Kadirli kıymatlı il'e gidelim

Şahanı koyverin avını alsın
 Yârenim yoldaşım yanıma gelsin
 Şu garip illerde düşmanım kalsın
 Emmili dayılı il'e gidelim

Karac'oğlan der ki yiyip içmeden
 Güzeller usanmaz konup göçmeden
 Muhanatın köprüsünden geçmeden
 Düşelim de azgın sele gidelim

Bu yüze gülücü hercayilerden
 Kerem eyle gönül gel vazgeçelim
 Kerem gelmez imiş çünkü bunlardan
 Kerem eyle gönül gel vazgeçelim

Gülü verdim gelmez benim yanıma
 Türlü cefaları kılar canıma
 Öldürür âhırı girer kanıma
 Kerem eyle gönül gel vazgeçelim

Bülbülün durağı güldür ezelden
 Vefa gelmez imiş değme güzelden
 Ağlayı ağlayı çıktım gözlerden
 Kerem eyle gönül gel vazgeçelim

Karac'oğlan eydür, ağlar gülmezem
 Gözümün yaşını hergiz silmezem
 Hele ben vazgeldim seni bilmezem
 Kerem eyle gönül gel vazgeçelim

Bire ağ'lar bire beyler
 Ölmeden bir dem sürelim
 Gözümüze kara toprak
 Girmeden bir dem sürelim

Aman hey Allah'ım aman
 Ne aman bilir ne zaman
 Üstümüzde çayır çimen
 Bitmeden bir dem sürelim

Buna felek derler felek
 Ne aman bilir ne dilek
 Âhır ömrümüzü helek
 Etmeden bir dem sürelim

Karac'oğlan der cânan
 Güzelim sözüme inan
 Bu ayrılık bize heman
 Ermeden bir dem sürelim

Katar katar olmuş gelen turnalar
 Şu halıma şu gönlüme bak benim
 Şahan pençe vurdu tüyüm dağıttı
 Kanadıma bir ok vurdu berk benim

Gökyüzünde turnam bölüktür bölük
 Ayrılık elinden ciğerim delik
 Önü muhabbet de sonu ayrılık
 Depreştirmen eski yaram çok benim

Gittim gurbet il'e geri gelinmez
 Kim ölüp de kim kaldığı bilinmez
 Ölsem gurbet ilde gözüm yumulmaz
 Anam atam bir bağlarım yok benim

Karac'oğlan der ki bire erenler
 Ben gidiyorum mamur olsun örenler
 Kavim kardaş konuştuğum yârenler
 Sevindirip çıracığım yak benim

Ala gözlerini sevdiğim dilber
 Sana bir tenhada sözüm var benim
 Kumaş yüküm dost köyüne çekildi
 Bir zülfü siyaha nazım var benim

Ak ellere al kınalar yakınır
 Ala göze siyah sürme çekinir
 Dostu olan dost yoluna bakınır
 Dosta giden yolda izim var benim

Yiğit olan gizli sırrı bildirmez
 Güzel olan gül benzini soldurmaz
 Her olur olmaza meyil aldırılmaz
 Bir şahan avlar da bazım var benim

Karac'oğlan der ki konanlar göçmez
 Bu ayrılık bizlen arasın açmaz
 Bir kötü gönlüm var güzelden geçmez
 Ne güzele doymaz gözüm var benim

Ömrüm uzun eyle Bâri Hûda
Hamd ü senâ şükür etmek isterim
Kazanıp çalışıp nefis taamlar
Dişlerim var iken yemek isterim

Açıldı dehânım söyler zebanlar
Sana muhtaç bunca şahlar gedâlar
Al yeşil hırkalar türlü libaslar
Böylece münasip giymek isterim

Bir küheylân at ver istemem eşek
Üstü kaplan postu tek olsun öşek
Kuş tüyünden yastık yumuşak döşek
Keçeler içinde yatmak isterim

Bir güzel isterim ahu bakışlı
Gerdanı bir karış benli nakışlı
İnci dişli olsun hem kara kaşlı
Boynuna sarılıp yatmak isterim

Kalk gönül gezelim helv'alayına
Ol helvalar da dişe kolayına
Her akşam da pirinç pilavına
Kahvaltıda ballı kaymak isterim

Bamyayı severim dolma hoş olur
Ballı börek pişer içi boş olur
Hele zerdali yanında hoş olur
Yedikçe karnıma koymak isterim

İçli köfte gerek yola gidene
Bumbar doldurması benzer harene
Baklavayla börek şifa bedene
Yedikçe ellerim yumak isterim

Sütlü ile tek halise olaydı
Tavuk kızartması sahna dolaydı
O tel helvası da dişe kolaydı
Aranmaz üşenmez emek isterim

Kaz turaç olmasa günde yüz serçe
Kuzu doldurması nereye kaçsın
Seherden evvel de ekşili paça
Limon bulunmazsa somak isterim

O güzel meyveler bittiği zaman
Toplayan getiren cümleden heman
Dediler lezzetli şol adıyaman
Anın da kabuğun soymak isterim

Nerde kaldı şekerli kurabiye
Ne demeli furun eti kebaba
Bazılar da su mu katar şaraba
Neme lazım adın demek isterim

Kocadım ihtiyar oldum kardaşlar
Halıma rahmedip bakın yoldaşlar
Döküldü ağızımda kalmadı dişler
Yağlıca hoşmerim kaymak isterim

Yedirdim içirdim hepsi de yalan
Âhır ömrümüzü ederler talan
Bu sözüm dinleyip nasihat alan
İşitip tutanı duymak isterim

Azrail göğsüme çöktüğü zaman
Öyle bilin halım perişan yaman
Bülbülüm kafesten uçtuğu zaman
Cesedimi kabre koymak isterim

Karac'oğlan der ki böyle kalaydım
Zâhir bâtın muradına ereydim
Ol gün dahi cemalini göreydim
Hakk'ın didarını görmek isterim

Bugün çay bulandı yarın durulmaz
 Gurbette ölenin gözü yumulmaz
 Anadan ayrılır yârdan ayrılmaz
 Yol ver dağlar ben sılama gideyim

Eğlen turnam sana bir haber sorayım
 Kanadın altına mektup sarayım
 Yelken açup gitme ben de varayım
 Yol ver dağlar ben sılama gideyim

Bülbül ne yatarsın bahar erişti
 Eski derdim yenisine karıştı
 Sila da bir bir hatırıma düştü
 Yol ver dağlar ben sılama gideyim

Bülbülün mekânı daldan daladır
 Felek yüzümüze güler aldatır
 Şimdi sevdiğimin gözü yoldadır
 Yol ver dağlar ben sılama gideyim

Yükseğinde nemli nemli dağlar var
 Eteğinde ala gözlü yârim var
 Yârdan ayıranâ intizarım var
 Yol ver dağlar ben sılama gideyim

Hezeli de Karac'oğlan hezeli
 Döküldü dağların gülü gazeli
 Gurbet ilde n'eylemeli güzeli
 Yol ver dağlar ben sılama gideyim

Değirmenden geldim beygirim yüklü
 Şu kızı görenin del'olur aklı
 On beş yaşında da kırk beş belikli
 Bir kız bana «emmi» dedi n'eyleyim

Birem birem toplayayım odunu
 Bilem dedim bilemedim adını
 Elbistan yanaklı Kürtler gelini
 Bir kız bana «emmi» dedi n'eyleyim

Bizim ilde üzüm olur alc'olur
 Sızılaşıır bozkurtları aç olur
 Bir yiğide emmi demek güç olur
 Bir kız bana «emmi» dedi n'eyleyim

Karac'oğlan der ki n'olup n'olayım
 Akar sularınan ben de geleyim
 Sakal seni makkabınan yolayım
 Bir kız bana «emmi» dedi n'eyleyim

Ey ağalar bir onulmaz derdim var
 Olur olmaz yâre açamıyorum
 Bir yâr için çıktım gurbet illere
 Terk edip sılaya geçemiyorum

Ay mıdır gün müdür cihanı tutan
 Cemalin görünce nurlara batan
 Altın kafeslerde durmadan öten
 Keklik mi turaç mı seçemiyorum

Her yiğidin devlet konmaz başına
 Yâr ağlatan doyar m'ola yaşına
 Göğsü nakış nakış tavus kuşuna
 Benzettim yavruyu seçemiyorum

Atın eşkini de yiğidin kavi
 Güzelin üstüne kurulur davi
 Gökte gövel ördek şahinin avı
 Açıp kanadımı uçamıyorum

Karac'oğlan der dünyanın ucu
 Her kardaş diyene diyemem bacı
 Ayrılık şerbeti zehirden acı
 Şu dünya malını içemiyorum

Obasın seyran eyledim
 Konup göçen ilin gördüm
 Pazarın seyrana durdum
 Antakya'nın şarın gördüm

Yanar yüreklerim yanar
 Al çuhalı beyler iner
 Uçar kazlar kumru konar
 Kokar ağca gülün gördüm

Enginlerde gide gide
 Ufacık meşeler buda
 Kefendiz'de Börklü Dede
 Onun acep sırrın gördüm

Sevdiğimin adı Ayşe
 Kâfir görünmüyor Eşe
 Ugradım koca Maraş'a
 Bedestenin şarın gördüm

Göksun'dur yaylanın hası
 Silindi gönlümün pası
 Mor sümbüllü menevşesi
 Katarlanmış ilin gördüm

Çağır Karac'oğlan çağır
 Taş düştüğü yerde ağır
 Güzel sevmek günah değil
 Dört kitapta yerin gördüm

Vara vara vardım ol kara taşa
Hasret ettin beni kavim kardaşa
Sebep ne gözden akan kanlı yaşa
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm

Nice sultanları tahttan indirdi
Nicesinin gül benzini soldurdu
Nicelerin gelmez yola gönderdi
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm

Karac'oğlan der ki kondum gözölmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
Üç derdim var birbirinden seçilmez
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm

Yüce dağlar ne kararıp pusarsın
 Aştı derler nazlı yâri başından
 Oturmuş derdime dert mi katarsın
 Âlem sele gitti didem yaşından

Balta değsin ormanların kurusun
 Gazel olsun yaprakların çürüsün
 Top top olsun geyiklerin yürüsün
 Avcıların avın alsın peşinden

Sarp kayalarını taşçılar delsin
 Domurcuk güllerin yâd iller dersin
 Yârin emaneti var senin olsun
 Sakla dağlar boranından kışından

Fenâsın da Karac'oğlan fenâsın
 Od düşe de döne döne yanasın
 Yüce dağlar sen de bana dönesin
 Ayrılasın yâreninden eşinden

GENÇ OSMAN DESTANI

İptida yürüyüş oldu Bağdat'a
Sıçradı hendeği geçti Genç Osman
Vuruldu bayraktar, kaptı bayrağı
İrişti bedene dikti Genç Osman

Kurşunlarım yağmur gibi yağarken
Tütünlerim gökyüzünde dönerken
Yıkılası Bağdat seni döverken
Şehitlere serdar oldu Genç Osman

Eğirlensin kır atımın ikisin
Fethedeyim düşmanların hepisin
Sabah namazları Bağdat kapısın
Mevla izin verdi açtı Genç Osman

Getirin de Genç Osman'ı görelim
Şahbazımız var idüğün bilelim
Taht isterse tahtımızı verelim
Vezirleri posttan indi Genç Osman

Sultan Murat, Sultan Ahmet(in) çırağı
Ah edince getirirdi ırağı
Kudretten çatılı anın yüreği
Dalkılıç yazıldı gitti Genç Osman

Karac'oğlan bunu böyle söyledi
Askerleri dağı taşı boyladı
Bir Bağdat'ı da gayet metheyledi
Bin yiğide bir baş oldu Genç Osman

Çıktım yücesine seyran eyledim
 Dost ile gezdiğim çöller perişan
 Bir başıma olsam gam çekmez idim
 Bir ben değil cümle âlem perişan

Başı pâre pâre dumanlı dağlar
 Hastanın halından ne bilir sağlar
 Bozulmuş siyeci virâne bağlar
 Bûlbûlün konduğu güller perişan

Ezel biz de binerdik Arap ata
 Türlü nimet çekilirdi somata
 Terk ettim sılayı çıktım gurbete
 Altı Arap atlı beyler perişan

Fenâdır dünyanın ötesi fenâ
 Biz de erişmedik bir eyi güne
 Terk etmiş ilini bir benli suna
 Kuğusu konmayan göller perişan

Karac'oğlan der ki olaydı sözüm
 Ayağın altına türâbdır yüzüm
 Kırılmış perdesi çalmıyor sazım
 Sazlar düzen tutmaz teller perişan

Yavru güzel olmak için
 Yâre bir ben gerek bir ben
 Âşık aklın almak için
 Yâre bir ben gerek bir ben

Hançerin almış destine
 Beni öldürmek kastına
 Beyaz gerdanın üstüne
 Yâre bir ben gerek bir ben

Sakın benli peri sakın
 Çifte hemayili takın
 Gözün kuyruğuna yakın
 Yâre bir ben gerek bir ben

Karac'oğlan çaresi ne
 Melhem urun yâresine
 Mihrap kaşın âresine
 Yâre bir ben gerek bir ben

Ak kolların sala sala yürüyen
 Nasıl getireyim seni ele ben
 Ben şahan olsam da sen bir balaban
 Alsam cırnağıma çıksam yola ben

İlinizde yok mu idi kadılar
 Ak ellerin altun tasta yudular
 Seni bana yeşil ördek dediler
 Onun için dolaşırım göle ben

Yüklettim yedeğim deste katarım
 Yüküm kumaş ben alana satarım
 İki bülbül bir kafeste öterim
 Konmaz mıyım yeni açmış güle ben

Hemene de Karac'oğlan hemene
 Çanlı kervan indirmişim Yemen'e
 Sevdim ise ben yârimi kime ne
 N'ettim ola şu koğlaşan il'e ben

Şu yalan dünyaya geldim gelesi
 Tas tas içtim ağuları sağ iken
 Kahpe felek vermez benim muradım
 Viran oldum mor sümbüllü bağ iken

Aradılar bir tenhada buldular
 Yaslandılar şıvgalarını kırdılar
 Yaz bahar ayında bir od verdiler
 Yandım gittim ala karlı dağ iken

Farımaz da deli gönül farımaz
 Akar gözlerimin yaşı kurumaz
 Şimden geri benim hükmüm yürümez
 Azil oldum güzellere bey iken

Karac'oğlan der ki bakın geline
 Ömrümün yarısı gitti talana
 Sual eylen bizden evvel gelene
 Kim var imiş biz burada yoğ iken

Salınıp seyran yerine
 Çıkan dilber kiminsin sen
 Siyah zülfün mah yüzüne
 Döken dilber kiminsin sen

Gel gidelim gülistana
 Bakalım bağa bostana
 Bize mestâne mestâne
 Bakan dilber kiminsin sen

Baktım gözüne kaşına
 Benzettim hüma kuşuna
 Bizi hicran ataşına
 Yakan dilber kiminsin sen

Senin methin eder diller
 Pâyine yüz sürer kullar
 Yanağın üstüne güller
 Soka dilber kiminsin sen

Karac'oğlan der varalım
 Önünde divan duralım
 İzin verirse soralım
 Civan dilber kiminsin sen

Şu benim mekânım benim yollarım
 Aradım yuvayı Bursa'da buldum
 Güzeller çok imiş eğlendim kaldım
 Kokar menevşesi gülü Bursa'nın

Kak'tan m'olur bu yerlerin yapısı
 Evliya yatağı murat kapısı
 Aldı beni güzellerin kokusu
 Kokar menevşesi gülü Bursa'nın

Hak nazar eylesin Pınarbaşı'na
 Cevher yağar toprağına taşına
 Ulu camilerde kandil başına
 Altun fener yanar mumu Bursa'nın

Karac'oğlan der ki insem bağına
 Arkamı da verdim Keşiş Dağı'na
 Yüzüm sürdüm ak gerdanın ağına
 Kokar menevşesi gülü Bursa'nın

Yaz gelip de beş ayları doğunca
 Akar boz bulanık selinden sakın
 Gurbet ilde kimse bilmez ahvâlin
 Sen dur vatanında ilinden sakın

İnsanın kötüsü eylikten bilmez
 Kursaksıza öğüt versen de almaz
 İnsan çiğ süt emmiş itimat olmaz
 Kapında hizmetkâr kulundan sakın

Kötü insan doğru gitmez yoluna
 Eyi insan hoş geçirir diline
 Elini sunma ki yârin gülüne
 Dikeni var batar elinden sakın

Karac'oğlan der ki egle gönlünü
 Elinden bırakma nazlı yârini
 Kimse bilmez ahvâlini halını
 Yakınında olan komşudan sakın

Yaz gelip de beş ayları doğunca
 Kıvrım kıvrım gider yolu yaylanın
 Lalesi sümbülü boyun eğişin
 Râyihası tatlı gülü yaylanın

Aktı pınarları suyu çağlıyor
 İnim inim güzelleri ağlıyor
 Çıkmış anası da seyran eyliyor
 Efesi sürgüne gitti yaylanın

Engininden yükseğine çıkılmaz
 Kaplan girse meşelerin sökülmez
 Kumaş yüklü tor taylağın çekilmez
 Evleri sürgüne gitti yaylanın

Eşeli de Karac'oğlan eşeli
 Altı yıl oldu sevdana düşeli
 Üstü boz topraklı kaplan meşeli
 Güzeli sürgüne gitti yaylanın

Benden selam söyle Ŗu nazlı yâre
 Her beni gördükçe gülüp durmasın
 Aldırdım aklımı oldum divane
 Aklımı başımdan alıp durmasın

Kız seninle böyle miydi pazarım
 Kara kaşlarında kaldı nazarım
 Yol üstünde kazmasınlar mezarım
 Yâr gelip geçtikçe yanıp durmasın

Kız seninle bir bahçacık dikelim
 Ayvasından turuncundan satalım
 Gel sarılıp bir gecelik yatalım
 Ah u zârım sende kalıp durmasın

Karac'oğlan der de Hakk'a bakadur
 Yollar çamur belki çöker büke dur
 Çekemem kahrını bağrım yufkadur
 Arada habarın gelip durmasın

Dün gece dün gece gördüm düşümde
 Göçün çekmiş gider ili Zeynep'in
 İnci mercan gibi ufak dışında
 Tatlı tatlı söyler dili Zeynep'in

Zeynep pek küçüktür haldan bilmiyor
 Ün eyledim hiç yanıma gelmiyor
 Göz görüp de gönül karar kılmıyor
 Aştı üstümüzden yolu Zeynep'in

Yaz gelip de meyveleri yetmemiş
 Şeydâ bülbül konup figân etmemiş
 Bahçasında mor menevşe bitmemiş
 Açılmış goncası gülü Zeynep'in

Sabah olur seher yeli estirir
 Siyah zülfü mah yüzünde gezdirir
 Zalım engel yâri bize küstürür
 Dolansın boynuma kolu Zeynep'in

Bahar olup seher yeli esti mi
 Zeynep bizim il'e kadem bastı mı
 Acap bizden umudunu kesti mi
 Karac'oğlan olsun kulu Zeynep'in

Kömür gözlü yârdan ayrı düşeli
 Her dikili ağaç dar benim için
 Aşam dedim aşamadım başından
 Yağıyor dağlara kar benim için

Ücesine çıktım yayla yayladım
 İndim enginine seyran eyledim
 Hey ağalar evvelce de söyledim
 Deniyor yolları yâr benim için

Karac'oğlan der ki yerim içerim
 Ağır saltanatla konar göçerim
 Ahdim olsun onu alır kaçarım
 Ferman çıkarsınlar var benim için

Ala pınar kurna kurna
 Gökyüzünde telli turna
 Zülüflerin burma burma
 Çiçek topla benim için

Ala pınar taşın kara
 Camalın benzettim aya
 Yürüyüşün tülü maya
 Güller topla benim için

Tülü maya yürüyüşlüm
 İspir balaban bakışlım
 Yayla çiçeği kokuşlüm
 Nergis topla benim için
 Berit karın pâre pâre
 Kim'al giyer kimi kara
 Kutnu zubun usul boya
 Gey de salla benim için

Karac'oğlan söyler kelâm
 Dıvânına durur âlem
 Sevdigine bir çift selam
 Tezce yolla benim için

Benim ahdım ak geline kalmaya
 Çeke çeke bin dert ile ölmeye
 Gurbet ilde şu kocası gelmeye
 Daha derdim az diyesin ak gelin

Yaz olanda ısıtmalar tutasın
 Güz olanda terlemeye yatasın
 Acı acı kırk yıl ağrı çekesin
 Daha derdim az diyesin ak gelin

Bacasın üstünde baykuşlar öte
 Kapısın önünde çalılar bite
 Ben de kargış vermem ocağın yana
 Daha derdim az diyesin ak gelin

Karac'oğlan der ki başım başıma
 Acap değer m'ola başın başıma
 Gurbet ilde dert yapışa peşine
 Daha derdim az diyesin ak gelin

Sana derim allı gelin has gelin
 Suya gider sağ elinde tas gelin
 Yedi yıldır ben sevdana düşeli
 Kerem eyle şu sevdamı kes gelin

Zalim aşk elinden içmişim ağı
 Senin için dolanırım bu bağı
 Alam belğine altın saç bağı
 Tak saçına ince bele as gelin

Ben seni severim sen de seversen
 İnsan olman il sözüne uyarsan
 Çizme olam ayağına giyersen
 Ökçesinde çamurlara bas gelin

Bir gül oldum zemheride açıldım
 Açıldım da kız koynunda geçindim
 Kumaş oldum terzilerde biçildim
 Giyin sarıl ak tahtaya bas gelin

Karac'oğlan der ki nic'olur halim
 Yoluna dökülsün olanca malım
 Giyin kutnu kumaş karşımda salın
 Ko desinler şu yiğidin şu gelin

Nasıl methedeyim sultanım seni
 Gürcistan iline değer gözlerin
 Her bakışta eylen harab cihanı
 Cezayir Tunus'u değer gözlerin

Darılma sevdiğim söylenen söze
 Ne hoşça yakışmış benlerin yüze
 Mısır, Arap, Urban, Yemen, Aniz'e
 Belh'i, Buhara'yı değer gözlerin

Eme idim ağzındaki dilini
 Dere idim koynundaki gülünü
 Bosna, İstanbul'u, Anadolu'yu
 Bütün Rumili'ni değer gözlerin

Ben seni severim ezel ezeli
 Cana cefa etme dünya güzeli
 Bağdat'ı, Basra'yı, Acem Şiraz'ı
 Bütün Hindistan'ı değer gözlerin

Emsem yanakların kurtulsam yatsam
 Âdem kemlik görmez sevgili dosttan
 Arnavut, Çerkes'le, Kürt, Arabistan
 Bütün Türkistan'ı değer gözlerin

Karac'oğlan der ki hoş gitti medhin
 Al yanaktan buse olsa himmetin
 Yüz bin şehir saysam değmez kıymetin
 Hasılı cihanı değer gözlerin

Yâre selam söylen seher yelleri
 Çıkıp şu yollara naz eylemesin
 Bağları ak güllü derin gölleri
 Uçan turnaları kaz eylemesin

Gurbet ilde bir silen yok yaşımı
 Kendim gider kotarırım aşımı
 Yuvası içinde gönül kuşunu
 Gözyaşım akıtıp baz eylemesin

Geçen olur şu yaylanın düzünü
 İlin aşiretin çeker nazını
 Nazlı yârim sürmelemiş gözünü
 Suları ısıtıp yaz eylemesin

Karac'oğlan eydür bire ağalar
 Firkat yolumuzu uç uca bağlar
 Yâre söylen ona övünsün sağlar
 Benim çok ömrümü az eylemesin

Karacaoğlan :

Suya giden allı gelin
Niçin böyle salınırsın
Gelin bir su ver içeyim
Gelin kimin gelinisin

Kız :

Su değildir senin derdin
Görmek ise yeter gördün
Oğlan, burda çokça durdun
Ağam gelir dövülürsün

Karacaoğlan :

Dövülürsem dövüleyim
Sövülürsem sövüleyim
Gelin sana kul olayım
Ölürüm kanlım olursun

Kız :

Yaylalara göçmedin mi
Soğuk sular içmedin mi
Güzel görüp geçmedin mi
Beni görüp delirirsin

Karacaoğlan :

Türlü yaylayı görünce
Soğuk suları içince
Kocayıp vaktin geçince
Taşlar alır dövünürsün

Kız :

Evlerinin önü solgan
Ağamı görürsen korkan
Telli perçemlisin oğlan
Ne dedim ki darılırsın

Karacaoğlan :

Karac'oğlan sana vurgun
Döşlerin almadan dolgun
Sevindirdin beni bugün
İnşallah cennet görürsün

Dinle sana bir nasihat edeyim
 Kullar muhannete muhtaç olmasın
 Doğru yolu koyup sarpa gideyim
 Sevdiğim gönlüme gamlar gelmesin

N'iderler de insanoğlu n'iderler
 Doğru yolu koyup sarpa giderler
 Züğürt isen seni deli ederler
 İsterim bildiğin iller bilmesin

Coşkun sular gibi akar su isem
 Ararlar bulurlar asıl soy isen
 Gayetle severler malı çoğ isen
 İsterim akl ile hergiz olmasın

Ben değilim bunu kitap söyleyen
 İnip aşkın deryasını boylayan
 Dilini dinleyip gıybet eyleyen
 Oruç tutup beş vaktini kılmasın

Karac'oğlan eydür mala tapıldı
 Dert kalmadı içerime tepildi
 İnsana ahrette ik'ev yapıldı
 Biri dolup da biri boş kalmasın

Geçen gün karşında durdum il gibi
 Bahçalarda açılmış gonca gül gibi
 Bencileyin sen de dertli kul gibi
 Nazlı sunam Han Aslı'ya benzersin

Dön beri dön beri yüzün göreyim
 Yanımda nem varsa sana vereyim
 Al yanaklarına kurban olayım
 Nazlı sunam Han Aslı'ya benzersin

Eğlim eğlim karlarını eğmesin
 Çözemem yârimin göğsün düğmesin
 Topla zülûflerin yere değmesin
 Nazlı sunam Han Aslı'ya benzersin

Gide gide bir incecik yolu var
 Yâr ne geymiş bir incecik beli var
 Nazlı yârin yanağında gülü var
 Nazlı sunam Han Aslı'ya benzersin

Karac'oğlan der sözün doğrusu
 Kaşlarının ağı kalem eğrisi
 Gözleri sürmeli ceren yavrusu
 Nazlı sunam Han Aslı'ya benzersin

Yeter olsun yeter olsun
Çok ağlattın yeter olsun
Turalanmış sırma saçın
Çözen benden beter olsun

Karadır kaşların kara
Kirpiklerin açtı yara
Beni işimden avara
Eden benden beter olsun

Yavru geçersen elime
Çekerim seni yemine
Benim şimdiki halime
Gülen benden beter olsun

Karac'oğlan genç yaşıma
Cihan oldu dar başıma
Bu ayrılık ataşına
Yakan benden beter olsun

Yine esti muhabbetin yelleri
 Attım hoş geliyor falı yavrunun
 Vardı sana uğradı mı yolları
 Parlayıp gidiyor ili yavrunun

Aydın on dördüne benzer cemali
 Yâri görmeyeli del'oldum deli
 Ak topukta şan veriyor halhalı
 Akkale'den aşar yolu yavrunun

Ekbez'de de bataklık olmuş konulmaz
 Kalbur'un belinde karar alınmaz
 Aradım cihanı misli bulunmaz
 İrgalar saç bağın beli yavrunun

Akkale'den uğradın mı Çınar'a
 Kon Pazarpınar'da zülfünü tara
 Şimdi kömür gözlüm Konur Dağı'na
 Düzülmüş çığlara teli yavrunun

Bugün geçtiğimiz Keban'ın suyu
 İncedir belleri usuldur boyu
 Bugün konalgamız Meryemşil Beli
 Oğul balı verir dili yavrunun

Sabahtan kalkar da Çiçin'e geçer
 Vurur deli gönül kaynayıp coşar
 Yükletmiş yükünü Göksun'a çıkar
 Göksun'da Çalpayız Gölü yavrunun

Karac'oğlan bırak gam ile yası
 Ne hoş olur şu dağların havası
 Yârin konalgası Söğüt Ovası
 Ekbez ekbez olmuş eli yavrunun

Yaz gelip de beş ayları doğunca
 Selleri gördüm de bulandım bugün
 Lalesi yetişmiş de sümbülü taze
 Gülleri gördüm de bulandım bugün

İli göçmüş ıssız kalmış yurtları
 Söyleyelim başa gelen halları
 Kolu tor şahanlı yağız atları
 İlleri gördüm de bulandım bugün

Kocaman ardıçlı soğuk pınarlı
 Konup göçtükleri yayla baharlı
 Elleri mızraklı kolu sıvalı
 Erleri gördüm de bulandım bugün

Hey der Karac'oğlan sırma sayalı
 Hiç aklımdan çıkmaz yârin hayalı
 Başları ardıçlı yalçın kayalı
 Dağları gördüm de bulandım bugün

Eş kıratım meydan bizim
Yârdan haber geldi bugün
Yüklenmişken gam yükünü
Saza ceyran geldi bugün

Ben yârinen çok konuştum
Elinden bâdesin içtim
Göğsünden düğmesin çözdüm
Ben murada erdim bugün

Ben yâr ile ettim savaş
Akıttım gözümden kan yaş
Yarı yolda yâran yoldaş
Üç beş yâran buldum bugün

Ak bilekte sarı akik
Zülûfû gerdana dökük
Gözün melil kaşın yıkık
Dostum neler duydum bugün

Karac'oğlan haylamadan
Bolkar Dağı'n yaylamadan
Kavl ü karar eylemeden
Dostu تنها buldum bugün

Ablak kuğu akça kuğu
 Dal oynuna söydün bugün
 Dost karşımda salınırken
 Tatlı cana kıydın bugün

Ayırdın seçtin sözünü
 Bizden çevirdin yüzünü
 Severdim ala gözünü
 Engellere uydun bugün

Sağ elinde sarı akik
 Zülüfü gerdana dökük
 Kalbin melil kaşın yıkık
 Dostum neler duydun bugün

Fani Karac'oğlan fani
 Veren alır tatlı canı
 Sevmediğim kara donu
 Dost karşımda giydin bugün

Yörü bire yalan dünya
Sana konan göçer bir gün
İnsan bir ekin misali
Seni eken biçer bir gün

Ağalar, içmesi hoştur
O da züğürtlere güçtür
Can kafeste duran kuştur
Elbet uçar gider bir gün

Âşıklar der ne olacak
Bu dünya mamur olacak
Halep'i Osmanlı alacak
Dağı taşa katar bir gün

Yerimi serin bucağa
Suyum koyun ocağa
Kafamı alın kucağa
Garip anam ağlar bir gün

Yer üstünde yeşil yaprak
Yer altında kefen yırtmak
Yastığımız kara toprak
O da bizi atar bir gün

Bindirirler cansız ata
İndirirler tuta tuta
Var dünyadan yol ahrete
Yelgin gider salın bir gün

Karac'oğlan der, nâşıma
Cok işler geldi başıma
Mezarımın boz taşına taşına
Baykuş konar öter bir gün

Sultan Süleyman'a kalmayan dünya
 Bu dağlar yerinden ayrılır bir gün
 Nice bin senedir çürüyen canlar
 Hakk'ın emri ile dirilir bir gün

Ne güzel yapıdır cennet yapısı
 Çok aradım görünmedi kapısı
 Benim korktucağım Sırat Köprüsü
 Cehennem üstüne kurulur bir gün

Karşıkı dağlar da karlı dağ olsa
 Çevre yanı mor sümbüllü bağ olsa
 Ağa olsa paşa olsa bey olsa
 Yakasız gömleğe sarılır bir gün

Bu dünyada adam oğluyum dersin
 Helâli haramı durmayıp yersin
 Yeme el malını er geç verirsin
 İğneden ipliğe sorulur bir gün

Gökte yıldızların önü terazi
 Ülker ile aşar gider birazı
 Yarın mahşerde de sorarlar bizi
 Hak mizan terazi kurulur bir gün

Karac'oğlan der ki konup göçersin
 Ecel şerbetini bir gün içersin
 Sen Sırat Köprüsü'n bir gün geçersin
 Amelin eline verilir bir gün

Ala gözlerini sevdiğim dilber
 Şu gelip geçtiğin yerler övünsün
 Kadir Mevlam seni övmüş yaratmış
 Nasibi olduğun kullar övünsün

Hörü kızlarından var mı soyunda
 Kız nazarım kaldı usul boyunda
 Kadir gecesinde bayram ayında
 Üstüne gölge'olan dallar övünsün

Hörü kızlar sürmelemiş gözünü
 İlin aşiretin çeksin nazını
 Kaldır perçemini görem yüzünü
 Yüzüne dökülen teller övünsün

Karac'oğlan der ki garibim garip
 Garibin halından ne bilsin tabip
 Akşamdan soyunup koynuna girip
 Boynuna dolanan kollar övünsün

Başı al valalı küçücük gelin
 Seherde açılan güle dönmüşsün
 Başına takmışsın altun çelengi
 Turnadan alınan tele dönmüşsün

Yüce dağ başında sığınlar gezer
 Derindir gölleri bahriler yüzer
 Dilin şeker olmuş şerbetler ezer
 Altun tas içinde bala dönmüşsün

Sarı çiçek sarvan kurmuş oturur
 Türlü çiçeklere haber yetirir
 Cennet'âlâdan da koku getirir
 Ilgıt ılgıt esen yele dönmüşsün

Karac'oğlan der ki içtim bulandım
 İçip içip aşkın meyinden kandım
 Dünyalar başıma yıkıldı sandım
 Derdini söylemez kula dönmüşsün

Yücesinde namlı namlı karın var
 Seni yaylayacak zamanım dağlar
 Başından aşmaya yoktur takatım
 Kalmadı dizimde dermanım dağlar

Yağmur yağar mor sümbüller bitirir
 Yel estikçe kokuların getirir
 Sarı çiçek sarvan kurmuş oturur
 Karışmış güllere çimenin dağlar

Sarı çiçek sallanıyor naz ile
 Dem sürerdim on beşinde kız ile
 Şimdi öksüz kaldım kırık saz ile
 Ah ettikçe tüter dumanım dağlar

Yaz gelir illerin çözülür konar
 Güzeller suyundan içip de kanar
 Kúpeler kulakta mum gibi yanar
 Gördükçe artıyor imanım dağlar

Karac'oğlan der ki çöktüm oturdum
 Bağ bahça diktim de meyve yetirdim
 Alnı top perçemli yavru yitirdim
 Bir köşende kaldı gümanım dağlar

Çukurova bayramlığın giyerken
 Çıplaklığın üzerinden soyarken
 Şubat ayı kış yelini kovarken
 Cennet dense sana yakışır dağlar

Ağacınız yapraklarla donanır
 Taşlarınız bir birliğe inanır
 Hep çiçekler bağrınızda gönenir
 Pınarınız çağlar akışır dağlar

Rüzgâr eser dallarınız atışır
 Kuşlarınız birbiriyle ötüşür
 Ören yerler bu bayramdan pek üşür
 Sümbül niçin yaşlı bakışır dağlar

Karac'oğlan size bakar sevinir
 Sevinirken kalbi yanar göyünür
 Kımıldanır hep dertleri devinir
 Yas ile sevincin yıkışır dağlar

İzin ver ey ağam ben de gideyim
 Ah çekip de arkam sıra ağlar var
 Bakarım bakarım sılam görünmez
 Aramızda yıkılası dağlar var

Coşkun sular gibi akıp durulma
 Kuru gazel gibi esip savrulma
 Nerde güzel görsen ona çevrilme
 Bizim ilde cana kıyar beyler var

Karşıdan karşıya yanar bir ışık
 Bunu söyleyenin dilleri âşık
 Bir buğday benizli zülfü dolaşık
 Gitme diye beni yolda eğler var

Karac'oğlan der ki kendim öveyim
 Taşlar alıp kara bağrım döveyim
 Güzel sevme derler nasıl sevmeyim
 Kaşlar arasında çifte benler var

Üryan geldim ise üryan giderim
 Ölmemeye elde fermanım mı var
 Azrail gelmiş de can talep eyler
 Benim can vermeye dermanım mı var

Dirilirler dirilirler gelirler
 Huzur-ı mahşerde divan dururlar
 Harami var diye korku verirler
 Benim ipek yüklü kervanım mı var

Er isen erliğin meydana getir
 Kadir Mevlam noksanımı sen yetir
 Bana derler gam yükünü sen götür
 Benim yük götürür dermanım mı var

Karac'oğlan der ki ismim överler
 Ağı oldu bildiğimiz şekerler
 Güzel sever diye isnat ederler
 Benim Hak'tan özge sevdiğim mi var

Seherden uğradım ben bir güzele
 Her ne dedim ise yoğ inen gider
 Uydurmuş yanına kendi menendin
 Sandım kim sadrazam tuğ inen gider

Yel eser de ısılaşır sirmalar
 Siyah zülfü mah yüzünü tırmalar
 Zamanede tülek olmuş turnalar
 Dizilmiş katara çığ inen gider

Murat derler ben murada ermedim
 Binip aşk atına meydan almadım
 Güzel derler böylesini görmedim
 Top zülûf gerdanda bağ inen gider

Der ki Karac'oğlan n'eyledim size
 Çifte benler hûb yaraşmış mah yüze
 Dedim dilber ben de yoldaşım size
 Dedi yiğit bizle del'olan gider

LEYLEKLER DESTANI

Hele bakın şu leyleğın işine
 Ağustosta uçar gider leylekler
 Aden iskelesi sizin çölünüz
 Orda kılavuzun seçer leylekler

Aden iskelesi Arap dağından
 Hastalanmış ayrı düşmüş beyinden
 Acem iskelesi Arap dağından
 Ordan öte uçar gider leylekler

Bir millet vardır ki ağaçta biter
 Kırk güne varışın vadesi yeter
 Deccal meccal o leyleğe ok atar
 Ondan öte uçar gider leylekler

Bir millet vardır ki sade çamurdan
 Onların gününü saymam ömürden
 Bir dağ var yarı demir yarı altından
 Ondan öte uçar gider leylekler

Bir millet de tepesinde gözü var
 Devetabanına benzer izi var
 Çakal derler bir incecik yazı var
 Ondan öte uçar gider leylekler

Kuhi Kaf Dağı'na varana kadar
 Oradan yavruya kurbanlar adar
 Sultan Süleyman'ı ziyaret eder
 Orda gözyaşını döker leylekler

Kuhi Kaf Dağı'nın ardını aşar
Oraya varınca yolunu şaşar
Dünyanın öt'ucunda tuzağa düşer
Ordan öte uçar gider leylekler

Bir dağ vardır sade çakmaktaşıdan
Bir dağ vardır hiç aşılmaz başından
Bir şehir var varan ölür dışından
Ondan öte uçar gider leylekler

Mestine de Karac'oğlan mestine
Dostu olan gül alıyor destine
Bir şehir var yılan yağar üstüne
Onu yer de geri döner leylekler

Be gaziler be yoldaşlar
 Gittiğim yollar iniler
 Benim ah ile zarımdan
 Ağzımda diller iniler

Adamsan meydanda otur
 İleri gel cevap yetür
 Melil melil olmuş yatur
 Zindanda kullar iniler

İslam dinini kim yaslar
 Kakıyan yârine küser
 Eser seher yeli eser
 Dokunan dallar iniler

İslam dinini yasdılar
 Beni yârimden kestiler
 Süreyin deyü astılar
 Urganda gerdan iniler

Karac'oğlan darâcından
 Yiğide ölüm gecinden
 Vefasız dilber ucundan
 Âşık ah eder iniler

Ne sarp yerde avladılar yolumu
 Aman ver hey güzle Allah aman ver
 Kastettiler hûbca canım almaya
 İman ver hey güzel Allah iman ver

Hüma kuşu gibi yüksek uçucak
 Bölük bölük kanatların açıcak
 Fırsat bulup yârim ile kaçıcak
 Duman ver hey güzel Allah duman ver

Yavru bülbül garip garip ötücek
 Gül yerine şimdi sümbül biticek
 Yârim ile seher yerde yaticak
 Çemen ver hey güzel Allah çemen ver

Artırayım ahım ile zarımı
 Harcedeyim elde olan varımı
 Önde sonda vereceksin yârimi
 Hemen ver hey güzel Allah hemen ver

Karac'oğlan derler benim adıma
 Körpem gelir benim her dem yâdına
 Hüdâ ben dahi erem muradına
 Zaman ver hey güzel Allah zaman ver

Sabahtan uğradım kıza
 Boyu selvi dala benzer
 Yanında bir gelin vardı
 Al yanağı bala benzer

Gelin hörülerden hörü
 Kızsa meleklerden biri
 Gelin al çimenli koru
 Kız domurcuk güle benzer

Kızdır görmemiştir gerdek
 Gelin yeşil başlı ördek
 Geziyor elinde bardak
 Kız turnada tele benzer

Gelin güler için için
 Kız geline bulur suçun
 Gelin örselemiş saçın
 Kızın saçı tele benzer

Gelinin lebleri beste
 Kız eyledi beni hasta
 Gelin şeker şerbet tasta
 Kız petekte bala benzer

Gelin dedim aktır yüzün
 Hiç menendi yoktur kızın
 Karac'oğlan ikinizin
 Kapınızda kula benzer

On birinde bir yâr sevdim
 Taze açmış güle benzer
 On ikide şeker şerbet
 Oğul vermiş bala benzer

On üçünde gözün süzer
 Zülfünü gerdana düzer
 Kargı kamış gibi uzar
 Boyu selvi dala benzer

On dördünde bedir bedir
 Dostunun ikrarın güder
 Nere çeksen ora gider
 Boynu toklu kula benzer

On beşinde yaşar yaşın
 Her örnekten bağlar başın
 Tenhalarda arar eşin
 Tez alışkın tele benzer

On altıda kurt bilekli
 Ünler de Hakk'a dilekli
 Sağrısı yeşil örekli
 Esen poyraz yele benzer

On yedide delidolu
 Hiç bilmez gittiği yolu
 Has bahçanın gonca gülü
 Kız turnada tele benzer

On sekizde göçer göçü
 Kız oğlana bulur suçu
 Gelinin ibrişim saçı
 Kızın altun tele benzer

On dokuzda olur hasta
Zülüfleri deste deste
Gelin şeker şerbet tasta
Kız petekte bala benzer

Naçar Karac'oğlan naçar
Aşkın kitabını açar
Yiğirmide vakti geçer
Geçmez akça pula benzer

Yazın geldiğini nerden bileyim
 Bülbül dikendedir g ller daldadır
 Eyyub'un kanından iki kurt kalmış
 Biri sar'ibrişim biri baldadır

Ali din uğruna sancağın açtı
 Dinib t nleri ayırdı se ti
 Dünyadan yetmiş bin peygamber geçti
 Muhammet Medine'de Mehdi yoldadır

Seyyid Gazi yolun diktiler nişan
 Deli gönlüm oldu şimdi perişan
 Tanrı kel mını her dem söyleyen
 İdris cennettedir Musa T r'dadır

SeyyKarac'oğlan der ki amanım aman
 B r d  dağları bir bölük duman
 Canım sağdır demek dünyada yalan
 Tenim tenesirde tenim eldedir

Niçin odlanmayım niçin yanmayım
 Deli gönül bir sevdaya bağlıdır
 Özü şirin sözü şirin bir güzel
 Gamzesi ok kaşı yaya bağlıdır

Gariplik gurbetlik düşmüş özüm
 Kudret sürmesini çekmiş gözüne
 Dökünce zülfünü bedir yüzüne
 Ben sandım ki bulut aya bağlıdır

Karac'oğlan der ki düşmüşken fırsat
 Daha yâdlarınan etmeyin sohbet
 Söküldü yürekten eski muhabbet
 Şimdi gönlüm nazlı yâre bağlıdır

Bülbül ne yatarsın bahar erişti
 Ulu sular bulandığı zamandır
 Kat kat oldu gül yaprağa karıştı
 Gene bülbül kul olduğu zamandır

Gene bahar oldu açıldı güller
 Figana başladı gene bülbüller
 Başka bir hal olup açtı sümbüller
 Âşıkların del'olduğu zamandır

Gene bülbül bilir gülün halinden
 Yeter deli oldum yârin elinden
 Aşıp aşıp gelir yayla belinden
 Yârdan bize gel olduğu zamandır

Gene geldi türlü baharlar bağlar
 Bülbül figan edip kamuyu dağlar
 Türlü çiçeklerle bezenmiş dağlar
 Ulu dağlar yol olduğu zamandır

Karac'oğlan der ki geçti çağlarım
 Meyve vermez oldu gönül bağlarım
 Aklıma geldikçe durmaz ağlarım
 Gözüm yaşı sel olduğu zamandır

Şu gönlüm eğlenmez oldu varayım
 Yollar beni sevdiğime ulaştır
 Merhaba eyleyip tavaf ettiğim
 Yollar beni sevdiğime ulaştır

Gelen gider imiş bu kara yere
 Mansur cana kıydı çekildi dâra
 Hakk'ın kelamını söyleyip bile
 Diller beni sevdiğime ulaştır

On'ki imam gülbengine erişem
 Anda keramet var Hakk'a yetişem
 Bahard'açılıp bülbülle ötüsem
 Güller beni sevdiğime ulaştır

Karac'oğlan der ki doğru yürürler
 Tamuya girmez Uçmağa girerler
 El kavuşturup Hakk'a karşı dururlar
 Kullar beni sevdiğime kavuştur

Her sabah her seher sabak verirsin
 Edep nedir erkân nedir yol nedir
 Okuyup da ince dilden bilene
 Kitap nedir iman nedir yol nedir

Gittiğimiz yollar din İslam yolu
 Evveli Muhammet âhiri Ali
 Üç yüz altmış birdir selvinin dalı
 Dallarında biten iki gül nedir

Karac'oğlan der ki gezdim de geldim
 Âlemi deftere yazdım da geldim
 Deryayı denizi yüzdüm de geldim
 Derya nedir deniz nedir göl nedir

Ak Dağ'ın eteği bir yeşil koru
 Korudur ha benli dilber korudur
 Sevdan yüreğimde yağı eritir
 Eritir ha benli dilber eritir

Kır atın üstünde kaldı postumuz
 İkrarından döndü m'ola dostumuz
 Yarın kara toprak örter üstümüz
 Çürütür ha benli dilber çürütür

Yüksek olur Arap atın kaltağı
 Eşsiz kalmaz koç yiğidin yatağı
 Varır bir kötüye değer eteği
 Geri dur ha benli dilber geri dur

Karac'oğlan der ki gelip geçmedim
 Yâr elinden zehir bade içmedim
 Fırsat elde iken alıp kaçmadım
 Beri dur ha benli dilber beri dur

Biryiğit gurbete çıksa
 Gör başına neler gelir
 Merdin sılayı andıkça
 Yaş gözüne dolar gelir

Bağrıma basarım taşlar
 Akıttım gözümde yaşlar
 Yavrısın aldırın kuşlar
 Yuvasına döner gelir

Kocadım çekemem nazı
 Bağrıma dökemem közü
 Yârin bana kötü sözü
 Kara bağrım deler gelir

Evlerinin önü söğüt
 Atalardan kalmış öğüt
 Yârinden ayrılan yiğit
 Sılasına döner gelir

Yaşa Karac'oğlan yaşa
 Ben söylerim coşa coşa
 İş düşünce garip başa
 Düşünerek gider gelir

Dağ salına konan kervan
Yağmur yağar gerilenir
Bir kötüye düşen dilber
Ölmez ama zârilenir

Bizim ilde bir gül biter
Vakti gelince tez yiter
Her kötü de bir söz atar
Bitmiş işim gerilenir

Ovalarda olur harman
Yanakların derde derman
Gönül dediğin değirmen
Ufalanır irilenir

Karac'oğlan der ki eller
Bahçanda açılmış güller
Koç yigide düşen dilber
Ak çiçekle korulanır

Şu dünyaya gelen Âdem oğlanı
 Allah Allah deyip ölse gerektir
 Çıkardılar cenazemi yumaya
 İmam namazını kılsa gerektir

İletip kodular beni sinime
 Gökteki melekler gelmez yanıma
 Ruhum çevrilip de girmez tenime
 Öldüğüm günleri bilse gerektir

İlettiler kıl köprüyü geçmeye
 Gayrı yolum yoktur dönüp kaçmaya
 Uçmaklık olanlar gitti uçmaya
 Günahkâr olanlar yansa gerektir

Karac'oğlan der ey gidi ustalar
 Dua eylen geri dönsün hastalar
 Dünyada ettiğim gizli nesteler
 Hakk katında ayan olsa gerektir

Evvel Allah âhir Allah
 Ondan ulu gelmemiştir
 Hak Muhammet'ten sevgili
 Hakk'ın kulu gelmemiştir

Şah-ı Merdan idi adı
 Cömert sofrasın kim kodu
 Ali'ye «Arslanım» dedi
 Ayruk Ali gelmemiştir

Pir olmayan aşka gelmez
 Koç olmayan kurban olmaz
 Ecel gelse derman olmaz
 Hakk'tan rıza gelmemiştir

Od düştüğü yeri yakar
 Değme dalda gül mü biter
 Ko dört dilin çok kuş öter
 Bülbül ünü gelmemiştir

Karac'oğlan Hakk'a yalvar
 Verdiğine penah ol dâr
 Şol âlemde eksiksiz yâr
 Kimse bulup gelmemiştir

Hazır ol vaktine Nemse Kralı
 Yer götürmez asker ile geliyor
 Patriklerin inmiş tahttan diyorlar
 Bir halife kalmış o da geliyor

Yetmiş bin var siyah postal giyecek
 Seksen bin var Allah Allah diyecek
 Doksan bin var tatlı cana kıyacak
 Yüz bini de Tatar Han'dan geliyor

Gelen Ahmet Paşam kendidir kendi
 Altmış bin dalkılıç kusur-ı cündi
 Kaçma kâfir kaçma ölümün şimdi
 Hacı Bektaş Veli kalkmış geliyor

Şevketli efendim sultanım vezir
 Altmış bin kılıçlı yanında hazır
 Deryalar üstünde boz atlı Hızır
 Benliboz'a binmiş o da geliyor

Karac'oğlan der ki burda durulmaz
 Güleç yüze tatlı söze doyulmaz
 Gökteki yıldızdan çoktur sayılmaz
 Yedi iklim dört köşeden geliyor

Sana derim sana ey Acem Şahı
 Üstüne Mağrip'ten asker geliyor
 Tahtını yıkıp da mülkün almaya
 Sultan Murat kalkmış kendi geliyor

Otuz bindir hani meydan diyenler
 Seksen bin de sarı postal giyenler
 Doksan bini dahi serden geçenler
 Sultan Murat kalkmış kendi geliyor

Sultan Murat uluların ulusu
 Hacı Bektaş velilerin velisi
 Altmış bin de Urumeli delisi
 Sultan Murat kalkmış kendi geliyor

Genç Ali Paşa da bir ünlü vezir
 Yetmiş bin mızraklı yanında hazır
 Hakk'tan imdat oldu yetiştı Hızır
 Sultan Murat kalkmış kendi geliyor

Karac'oğlan der ki cenge doyulmaz
 Can tatlıdır tatlı cana kıyılmaz
 Ordusu yıldızdan çoktur sayılmaz
 Sultan Murat kalkmış kendi geliyor

Yazın geldiçeğin nerden bilelim
 Güi açılmış yaprakları solgundur
 Gece gündüz ah u feryat eylerim
 Hiç demezler bir yosmaya vurgundur

Kudretten karadır yârimin kaşı
 İnciye benziyor ağzının dişi
 Şu gelen güzel de dostun gelişi
 Süzülerek gelir gözler yorgundur

Oturaydım nazlı yârin dizine
 Doyup usanmadım şirin sözüne
 Taramış zülfünü dökmüş yüzüne
 Top zülüfler ablak yüze uygundur

Karac'oğlan der ki yoktur haneden
 Bana yardım eyle aman Yaradan
 Nasıl vazgeçeyim böyle sunadan
 Deli gönlüm bu yosmaya vurgundur

Erzurum dağından esen ürüzgâr
Bağlama yolumu atım eşkindir
Söylesem yavruya dokunur bana
Yürek pâre pâre gönül coşkundur

Getirin atımı binem Aşkar'a
Âlem bilir sevdiği aşkâre
Tellallar çağırıtsam günde beş kere
Satılmaz kumaşım gözden düşkündür

Gel beri gel beri de vereyim öğüt
Bir günüm ah çeker beş günüm ağır
Dostun hatırına değmiş bir yiğit
Onun için dost gözümden düşkündür

Ak sevay geyinmiş boylu boyunca
İliklemiş düğmeleri giyince
Sevdim amma saramadım doyunca
Onun için dost gözümden düşkündür

Atıma binip gideyim mazamaz
Her yiğit de sevdiğiyle gezemez
Sıfat kocar amma gönül kocamaz
Şimdi gönlüm bir yosmaya vurgundur

Ördeksiz göllerin avın avlama
Vefasız dilbere gönül bağlama
Ben yolcuyum beni yoldan eğleme
Ver bana bir öğüt aklım şaşkındır

Karac'oğlan der ki ben de yanarım
Yâr yitirdim yana yana ararım
Üç güne koydumdu kavlı kararım
Bugün yârdan ayrılalı beş gündür

İnsanoğlu yeryüzüne gelende
Kur'ağaçtan meyve bitmiş gib'olur
Kâmil olup on beşine değende
Cevahirden yükün tutmuş gib'olur

Talana da deli gönül talana
Gide gele orta yeri dolana
Bir yiğit sevdiği yakın olana
Günde düğün bayram etmiş gib'olur

Bir yiğit yaslanıp dizine yatsa
Yârinin yağlğın yüzüne örtse
Her dem sevdiğinin sesin işitse
Gökyüzünde turna uçmuş gib'olur

Yüce dağ başında yayılan ceyran
Avcılar geliyor dört yanı dolan
Her olur olmaza sırrını deyen
Bozbulanık çaya akmış gib'olur

Kolda götürürler şahanı bazı
Her daim severler gelini kızı
Yiğidin ikrarı güzelin sözü
Taze yağı bala batmış gib'olur

Karac'oğlan der ki bizi kayıran
İki canı birbirinden ayıran
Muhannet sofrasında karnın doyuran
İki elle zehir yemiş gib'olur

Sana derim sana ey Osman Paşa
 Düşmanlara karşı duran mert olur
 Şahan kocasa da vermez avını
 Ta ezelden kurt eniği kurt olur

Altı Arap atlı hem mavi donlu
 Serdarlar serdarı tepesi tuğlu
 Şah Bayezit ile ölçer boyunu
 Bu da bir gün kendisine dert olur

Çıkayım da sarayıma köşküme
 Can dayanmaz amberine miskine
 Bineydim de kır atımın üstüne
 Göstereyim sana dövüş nic'olur

Karac'oğlan der ki görünen dağlar
 Koç yiğit koğasın gören ağlar
 Öldüğüme kaygı etmen ağalar
 İman ile giden mert olur

Akça ceyran çölden çıkıp kaçınca
 Mayıl oldum yâr göğsünü açınca
 Vakti gelip aşiretler göçünce
 Dökülür yollara il karmakarış

Yüklendi barhanam çekildi göçüm
 Kimseler bilmiyor kimsenin suçun
 Taramış zülfünü eğdirmiş saçın
 Dökmüş ince bele tel karmakarış

Yaşını sorarsan on beş yaşında
 Hile yoktur kirpiğinde kaşında
 Yedi türlü çiçek vardır başında
 Kokar reyhan ile gül karmakarış

Karac'oğlan der ki bu kimin nesi
 Enginden yüceden geliyor sesi
 Eğilmiş pınardan doldurur tası
 İçene veriyor bal karmakarış

İsmail Bey yaylasından kalkınca
Soğuk sulu yaylalarım kalmış demiş
Vefa yok imiş de attan deveden
Derde derman olmaz imiş mal demiş

Hani benim emmim oğlu Ömer'im
Ciğerime bir od düştü yanarım
Diyarbakir Afşar benim tımarım
Bölge bölge tımarlarım kal demiş

Hani benim emmim oğlu Bücür'üm
Yüreğime bir od düştü acırım
Sarı Haliloğlu çeksin ecirim
Bölge bölge tımarlarım çal demiş

Karac'oğlan der ki kolu bağıyım
Ciğerciği aşk oduyla dağıyım
Mamalı'da ben bir Rıdvanoğlu'yum
Kaplan postu geydiklerim kal demiş

Yalana da deli gönül yalana
 Yedi iklim çar köşeyi dolana
 Soğuk sulu yaylalarda sulana
 Meğer bu dünyanın sonu yoğ imiş

Bayrak çekip padişahlık sürmedim
 Gurbet ilde inim inim inledim
 Kulak verdim dört köşeyi dinledim
 Arkam sıra gıybet iden çoğ imiş

Başına bağlamış ibrişim puşu
 Her daim böyledir feleğin işi
 Tırnağın var ise başını kaşı
 Kardaştan kardaşa fayda yoğ imiş

Karac'oğlan der ki yorup yormadan
 Ben usandım il işine yelmeden
 Çok yaşayıp mihnet ile ölmeden
 Az yaşayıp bir dem sürmek yeğ imiş

Yağan yağmur esen yeller
 Dosta karşı giden yollar
 Bülbulün konduğu dallar
 Sararır da solmaz imiş

Tozar Arap atlar tozar
 Dert üstüne dertler düzer
 Alan yığitten ah u zar
 Daim ağlar gülmez imiş

Güvenirsen Hakk'a güven
 Murat almaz yüz çeviren
 Küçücükten bir yâr seven
 Artar ömrü ölmez imiş

Karac'oğlan kalasına
 Karşı durdum belasına
 Bir güzelin sevdasına
 Düşmeyenler bilmez imiş

İneyim gideyim Osman iline
 Sevdaya düşenler yorulmaz imiş
 Herkes sevdiğini almış yanına
 Garibin hatırı sorulmaz imiş

Aştı gitti göremedim boyunu
 Çene tutmuş kaşlarının yayını
 Yeni belledim güzellerin huyunu
 Gel denmeyen yere varılmaz imiş

Yer değilim karış karış yarılam
 Su değilim bulanam da durulam
 Şu dünyada sevdiğine sarılan
 Ahirette sual sorulmaz imiş

Karac'oğlan geldi güzel kervanı
 Ben olayım devesine sarvanı
 Fırsat elde iken sürün devranı
 Kocalıkta devran sürülmez imiş

Bir cıvan götürdü beni bahçaya
 Gördüm o bahçanın dalları sarhoş
 Yağmurlar yağar da rüzgârlar eser
 Eğilmiş servinin dalları sarhoş

Gül yârim oturmuş Zerhab üstüne
 Hiç bakmıyor yâranına dostuna
 Yaz gelende çayır çimen üstüne
 Yâr bade doldurur elleri sarhoş

Yavrum çıkmış yücesine yuvalar
 İnmiş düz ovaya şahan kovalar
 Değmeyin sunama beyler ağalar
 Humar humar bakar gözleri sarhoş

Yavrunun gittiği Bulgar Dağı'dır
 Beni işittikçe zülfün dağıtır
 Öpülecek kokulacak çağıdır
 Yâr türkü söylüyor dilleri sarhoş

Karac'oğlan eriştik bahara yaza
 Böyle bir yavrum var tazedden taze
 Bir elinde bade birinde meze
 Nasıl koparayım gülleri sarhoş

İki ceyran götürdüler bahçeye
 Girdim o bahçenin gülleri bir hoş
 Yağar yağmur serin serin bad eser
 İrganan selvinin dalları bir hoş

Yâr oturmuş kurulur naz postuna
 Hiç bakmıyor yâranına dostuna
 Yaz gelince çayır çimen üstüne
 Yâr bade doldurur elleri bir hoş

Çıkmiş yücesine avını avlar
 İnmiş enginine ceyran kovalar
 Deymen şu ceyrana beyler ağalar
 Şirin şirin söyler dilleri bir hoş

Karac'oğlan der ki âşıkım saza
 Dayanılmaz sunam sendeki naza
 Elinde kadehi dudakta meze
 Gerdana dökülen telleri bir hoş

Hey ağalar ben bir hayrette kaldım
 Tanrı'nın ödöncü verilmez oldu
 Olanca malımı döksem mezada
 Erenler yanında bilinmez oldu

Ustalar yapıyı tersine yapar
 Esnaflar işine hiyleler katar
 Zamane kadısı altuna tapar
 Doğru hak şeriat sürölmez oldu

Şimdiki beylerin sazi çalınmaz
 Az rüşvet versem de o da alınmaz
 Boynumuza farzdır beş vakit namaz
 Tanrı'nın namazı kılınmaz oldu

Karac'oğlan der ki dertlerim çoktur

.....

.....

Koç yiğit kıymatı bilinmez oldu

Gider oldum kömür gözlüm elveda
 Nazlım bize bu illerden göç oldu
 Senin ile zevk ü sefa sürdüğüm
 Geldi geçti cümle işler hiç oldu

Ey yâr melil mahzun bakma yüzüme
 Bir od düştü yanar tatlı özüme
 Dünya zindan görünüyor gözüme
 Nazlım senden ayrılması güç oldu

Zalım felek devre çalmış kalemi
 Ah u zarım tuttu bütün âlemi
 Gurbet ilde eksik etme selamı
 Geçti senden yâr başıma tac oldu

Karac'oğlan Mevla yazmış fermanım
 Göklere set çekti ah u figanım
 Lütfedip ağlatma nazlı gülşanım
 Bize de ayrılık Hakk'tan iş oldu

Derd ü gamın ile geçti bahar yaz
 Yâre bir bergüzar verilmez oldu
 Zalım engel geldi girdi araya
 İradı yollarım varılmaz oldu

Cüda bülbül garip garip ötüyor
 Yâr gözûme hayal hayal tütüyor
 Safa cümbüş vakti gelip bitiyor
 Yetiştî goncalar derilmez oldu

Ey yâr melil melil bakma yüzûme
 Bir od düştü yanar oldu özûme
 Dünya zindan görünüyor gözûme
 Nazlım senden ayrılmamız tez oldu

Karac'oğlan söyle sözün tamını
 Yüz bin kantar çekebilmez gamımı
 Nazlı yâr gözetir fırsat demini
 Yad illerde artık durulmaz oldu

Şu yalan dünyaya geldim geleli
 Deli gönlümün düzeni bozuldu
 Felek tabancasın belden çekince
 Avlağım sulağım evim bozuldu

Şu yalan dünyaya ezelden geldim
 Uyudum uyandım hep mihnet gördüm
 Çınarlara belim verdim oturdum
 Çınar çürük imiş kökten bozuldu

Şu dünyanın iki imiş kapısı
 Geldi geçti ak günümün hepsi
 Mermer sandım kerpiç imiş yapısı
 Yağmur yağdı yapıları bozuldu

Karac'oğlan der ki neylesek gerek
 Bağları bağlara katsak mı gerek
 Herkes göçtü biz de göçsek mi gerek
 Der iken asrığım Şam'a çözüldü

Kerem eyle kara gözlü
 Açma bizim sırrımızı
 Araya firkat düşürüp
 Od eyleme yurdumuzu

Bir birliğe yetüptürüz
 Aşk eteğin tutupturuz
 Gerimize atıpturuz
 Namus ile ârımızı

Alıp başımı gideyim
 Sensiz cihanı nideyim
 Varayım seyran edeyim
 Ak çiçekli korunuzu

Geçti yazın geldi güzün
 Kim çeker ağyarın sözün
 Alay alay olup gezin
 Çok göreyim sürünüzü

Karac'oğlan eder neler
 Firkat oldu bağrım deler
 Gurbetliğe Hüdam salar
 İkimizden birimizü

Çıktım yücesine baktım
 Uzak çöller görünür mü
 Dostun göçü gidiyormuş
 Göçte allar görünür mü

Turnam gelir yana yana
 Kanadı boyanmış kana
 Çık havaya döne döne
 Bizim iller görünür mü

Turnam gelir süze süze
 Ötüşerek indi düze
 Kavil kurduk bahar yaza
 Gönül yârdan ayrılır mı

Nazlı Karac'oğlan nazlı
 Kılıncı kınında gizli
 İspir ördek sifi gözlü
 Çıkar çıkar salınır mı

Yine bir sevda geldi se'ime
 Koymazlar ki gidem kendi yoluma
 El uzatman benim gonca gülüme
 Allı turnam harmandalı döndü mü

Yiğitler vardır ata binerler
 Soğuk sulu yaylalara konarlar
 Toprak tutmaz deyi geri dönerler
 Allı turnam harmandalı döndü mü

Arap ata biner hep yarışırılar
 Cirit oynarlar da ok atışırılar
 Yine bir gün gelir yan bakışırılar
 Allı turnam harmandalı döndü mü

Karac'oğlan seni çağırır yine
 Yiğit olan hançer sokar beline
 Arzulayıp gider Bağdat çölüne
 Allı turnam harmandalı döndü mü

Sabahtan kalktım bir güzele uğradım
 Dedim güzel uykuların kaçtı mı
 Haylı zaman ilinizden gideli
 Senin gönlün başkasına düştü mü

Oturmuş hocalar ismini yazar
 Söylemen ağyara değmesin nazar
 Geyinmiş kuşanmış salınır gezer
 Nazlı yârim badelerin içti mi

Kaşları benzer de eğri kaleme
 El pençe de divan duram selama
 Bilmem ay mı doğdu gün mü âleme
 Yoksa yârim düğmelerin çözdü mü

Karac'oğlan der ki yol büke büke
 Yönümü döndürdüm çağırdım Hakk'a
 Elinde bir deste gül koka koka
 Nazlı yârim yaylasına göçtü mü

Nazlı yârdan geldi bana bir name
 Eğer doğru ise kırdı belimi
 Dediler yârini yad iller almış
 Kadir Mevlam ihsan eyle ölümü

Bülbüle söyleyin gülüne konsun
 Beni yârdan eden Allah'tan bulsun
 Sabreyle sevdiğim ilkbahar gelsin
 Terk edeyim vatanımı ilimi

Ak yâri gördükçe ağladım coştum
 Al elinden dolu badeler içtim
 Kötüler sandı ki ben yârdan geçtim
 Ölmeyince çeker miyim elimi

Karac'oğlan der ki konmadan göçmem
 Her olur olmaza sırrımı açmam
 Kötüler köpr'olsa üstünden geçmem
 Taşkın suya uğrattırım yolumu

Başı al valalı sürmeli gelin
 Elinden bir bade doldur da yürü
 Sen beni düşürdün mihnete derde
 Çok ağlattın beni güldür de yürü

Ak göğsün de görünmüyor düğmeden
 Kara zülfün ak gerdana eğmeden
 Gonca güle hoyrat eli değmeden
 Topla yanağında soldur da yürü

Ak göğsünde düğmelerin çitinsin
 Güzeller içinde ahdı bütünsün
 Bilmem nâ-mahremsin bilmem hatunsun
 Puşuyu yüzünden kaldır da yürü

Karac'oğlan hile yoktur sözümde
 Hak nazarım kaldı ala gözünde
 Kudret nurlarını gördüm yüzünde
 Güzelliğin bana bildir de yürü

Annacımdan gelen şu mavi donlu
 Kaldırmış kolların toz gele deyü
 Kendi kendin yad illerden saklayu
 Bir ağzın bilmezden söz gele deyü

İlgıt ılgıt bir yel esti Urum'dan
 Gam kasavet kalmaz oldu serimden
 İl bir yana dönse geçmem yârimde
 Çağırır engeller vazgele deyü

Deniz kenarında biten hurmalar
 Siyah yüzüm mah yüzüne burmala
 Gökyüzünde katarlanmış turnalar
 Onlar da çağırır baz gele deyü

Karac'oğlan der işlerim naçar
 Ah ile vah ile günlerim geçer
 Coşmuş Karadeniz köpüğün saçar
 Dağılmış göllere kaz gele deyü

Bûlbûl havalanmış yüksekten uçar
 Has bahçe içinde gönlüm var deyü
 Seni seven yiğit serinden geçer
 Güzeller içinde yârim var deyü

Ben seni severim sen de sev beni
 Mevlam ayırmasın sevdiğim seni
 Elbet bir gün olur ararsın beni
 Şurda bir divane yârim var deyü

Ben seni severim can ile candan
 Mevlam ayırmasın sevdiğim senden
 Canım esirgemem yârim ben senden
 Götür sat pazara kulum var deyü

Karac'oğlan sözler karşı karadan
 Hicap perdesini kaldır aradan
 Seni beni bir Mevla'dır yaratan
 Büyükleme hey kız güzelim deyü

Gam kasavet çekme divane gönül
 Her zamanda dünya başa dar gelmez
 Yıkılıp düşene gülme sakın sen
 Yiğit düşüp kalkmayınca belli olmaz

Avluda bağlıdır yiğidin atı
 Her nere varırsan söylenir methi
 Altuna batırsan ey'olmaz kötü
 Aslı ham demirden cevherdar olmaz

Yiğit olan yiğit biner atlanır
 Yiğit de her cefaya katlanır
 Yiğit gölgesinde yiğit saklanır
 Namertlere gölge olmaz dal olmaz

Yiğit düşse yiğit olan kaldırır
 Namert olan muktazasın bildirir
 Namert ağlatır da yiğit güldürür
 Kötülerde namus olmaz ar olmaz

Karac'oğlan melil mahzun oturur
 Ağlamaktan kendi yaşın bitirir
 Herkes atasını burdan götürür
 O dünyaya ataş olmaz nâr olmaz

Be çağlayıp akan ırmak
 Vakıtlı vaktısız akmak olmaz
 Lekeliktir be gaziler
 İl üstüne düşmek olmaz

Binelim Arap atlara
 Yaraşır koç yiğitlere
 Ağzı açık namertlere
 Yiğit sırrın açmak olmaz

Arap at da Burak olur
 Koç yiğitte yürek olur
 Bun deminde gerek olur
 Yiğide hor bakmak olmaz

Ararsan var kalbin ara
 İller sana ne der göre
 Tuz ekmek yediğin yere
 Hıyanetlik etmek olmaz

Karac'oğlan'ın dediği
 Namerde boyun eğdiği
 Koç yiğidin sevdiği
 Gelirse de kaçmak olmaz

Ağlayı ağlayı düştüm yollara
 Karışayım boz bulanık sellere
 Adı sanı duyulmadık illere
 Gitmeyince gönül yârdan ayrılmaz

Ahım kaldı şu gelinin ahdında
 Deremedim güllerini vaktında
 Karanlık gecede kolum altında
 Yatmayınca gönül yârdan ayrılmaz

Gözüm kaldı şu kaplanın postunda
 Azrail de can almanın kastında
 Döne döne tenesirin üstünde
 Yatmayınca gönül yârdan ayrılmaz

Hadini de Karac'oğlan hadini
 Aramazlar gurbet ile gideni
 Ak göğsün üstünde çakırdiken
 Bitmeyince gönül yârdan ayrılmaz

Sevdiğim üstüne dört libas giymiş
 Bir kara bir yeşil bir al bir beyaz
 Güzellere dört şey âdet olunmuş
 Bir işve bir cilve bir eda bir naz

Ehildir hüsnünü muhalif etme
 Mekteb-i irfanda bir kadem gitme
 Sana dört sözüm var sakın unutma
 Bir öğren bir öğret bir oku bir yaz

Karac'oğlan der ki bahçana girdim
 Domurcuk güllerin goncasın derdim
 Sevdiğim göğsünde dört nişan gördüm
 Bir alma bir ayva bir nar bir kiraz

İndim seyran ettim Frengistan'ı
İlleri var bizim il'e benzemez
Levin tutmuş goncaları açılmış
Gülleri var bizim güle benzemez

Göllerinde kuğuları yüzüşür
Meşesinde sığınları böğrüşür
Güzelleri şarkı söyler çağrışır
Dilleri var bizim dile benzemez

Seyr edüben gelir Karadeniz'i
Kanları yok sarı sarı benizi
Öğün etmiş kara etli domuzu
Dinleri var bizim dine benzemez

Akılları yoktur küfre uyarlar
İmanları yoktur cana kıyarlar
Başlarına siyah şapka giyerler
Beyleri var bizim beye benzemez

Karac'oğlan eydür dosta darılmaz
Hasta oldum hatırcığım sorulmaz
Vatan tutup bu yerlerde kalınmaz
İlleri var bizim il'e benzemez

Gel gönül gitme gurbete
 Ya gelinir ya gelinmez
 Her güzele verme meyil
 Ya sevilir ya sevilmez

Şam-ı Şerif'tir zatımız
 Yögrüktür bizim atımız
 Gurbet ilde kıymatımız
 Ya bilinir ya bilinmez

Karac'oğlan düşse yola
 Hızır yardım etse bile
 Yâr dediğin demir kale
 Ya alınır ya alınmaz

Kadir Mevlam bir dileğim var senden
 Artır bizim şöhretimiz şanımız
 Altmış kardaş olsak hep bir anadan
 Bir sofraya el uzatsa varımız

On beşimiz avlağın avlasa
 On beşimiz ireçberlik eylese
 Otuzumuz ağa misli söylese
 İçimizde serdar olsa birimiz

Bir yiğit de silkinip ata binince
 Kılıcı da arşın arşın sününce
 Bir kâfir de bir yiğide kıyınca
 Bin kâfire kılınç çalsa birimiz

Karac'oğlan der de edelim aman
 Şol yüce dağları bürüdü duman
 Dûnyada Kur'an da ahrette iman
 Sualsiz cennete girse varımız

Yüce dağlar benim bir sualım var
 Hani size konup göçen iliniz
 Arap ata binip cirit atanlar
 Görünmüyor gözü kanlı delimiz

Öterse de bozgun öter bağlama
 Hançer alıp dertli sinem dağlama
 Gider oldum kömür gözlüm ağlama
 Hakk'ın emri ayrı düştü yolumuz

Kahpe felek kıyma bana yazıktır
 Ayrılık elinden bağrım eziktir
 Çekilmiş siyeçler bağlar bozuktur
 Ayrılık gazelin döktü gülümüz

Üç beş kişi olmuş türkü diyenler
 Al üstüne yeşil donu giyenler
 Şol kara çadırda geçiyor günler
 Onun için bozgun öter telimiz

Karac'oğlan der ki yazsam bir satır
 Kadir Mevlam işimizi sen bitir
 Kismet nerde ise çeker iletir
 Kimse bilmez nerde kalır ölümüz

IX. ŞİİRLERİN DİZİNİ

Şiirlerin dizininde geleneğe uyulmuştur. İlk dörtlüklerin son sözcüğündeki sesler temel alınmış, şiirler buna göre sıralanmıştır. Son dize olduğu gibi yazılmış, şiirin türü de ayrıca içinde bir kısaltma ile gösterilmiştir. Bu kısaltmalar ve karşılıkları şunlardır :

D : Destan K : Koşma S : Semai T : Türkü V : Varsağı

A

- 1 — Acep gezsem mavi donlum var m'ola (T)
- 2 — Yavrunun menendi güzel var m'ola (T)
- 3 — Anı yad ellere açıcı olma (D)
- 4 — Gamlanma gönül gamlanma (T)
- 5 — Saydım altı güzel indi pınara (K)
- 6 — Emirler'den bir kız indi pınara (K)
- 7 — Sana uyar var mı yoksa (S)

E

- 8 — Gel deyip de gelmeyince (S)
- 9 — Selviye benzettim dallar içinde (K)
- 10 — Kuğuya benzettim göller içinde (K)
- 11 — Dün de görmedim bugün de (S)
- 12 — Dola beni bel yerine (S)
- 13 — Salıvermiş ince belin üstüne (K)
- 14 — Tomurcuk güllerim al diye diye (K)
- 15 — Gezer Elif Elif diye (S)
- 16 — Turna yârin selam saldı gel diye (K)

I

- 17 — Beni Mecnun eden yârda ne kaldı (K)

- 18 — Felek beni nazlı yârdan ayırdı (T)
 19 — Sana geldim Ağrı Dağı (D)
 20 — Gönlünün gamını alan olmalı (K)
 21 — Güzelleri koşup koşup bulmalı (K)
 22 — Kalsın sana top zülûfû burmalı (K)
 23 — Al yanağa bal olma mı (S)
 24 — Tuzak Kaya bellerinden aştı mı (K)
 25 — Dalgalanıp göller ağlamasın mı (K)
 26 — Zulümden haberin var mı (S)
 27 — Dur bakalım canım gökler kalır mı (D)
 28 — Sil gözünün yaşlarını (S)
 29 — Sabahınan tana karşı (T)
 30 — Döker gider yâre karşı (S)
 31 — Yatalım sevdiğim gel bazı bazı (T)
 32 — Seher yıldızı Ülker yıldızı (T)
 33 — Geri döndürelim yollarımızı (K)

I

- 34 — Sen d'olasın benim gibi (T)
 35 — Yanıyor yüreğim kor gibi gibi (K)
 36 — Ayın on dördünde doğduğu gibi (K)
 37 — Ayrılması yaman şimdi (S)
 38 — Zülûflerin bağlar şimdi (V)
 39 — İner gider bir gözleri sürmeli (K)
 40 — Kaşların kara değil mi (D)
 41 — Yollar keser demedim mi (V)
 42 — Sürmeli gelinin derd'aldı beni (T)
 43 — Geldiğime pişman ettirdin beni (D)
 44 — Ak göğsün üstüne kondurdu beni (K)
 45 — Yâr boynuna sarsa beni (S)
 46 — Turna yârin selam saldı gel deyi (T)
 47 — Örölmeyi örölmeyi (S)

K

- 48 — Ölümden çok çektim beter ayrılık (K)
 49 — Bir münasip yârim de yok (S)
 50 — İrahvanlı tatar m'oldun küçücek (K)

L

- 51 — Var git ölüm bir zamanda gene gel (T)
52 — Üst üste dizildi sıralandı gel (K)
53 — Bu yer bizim yerler değil (S)
54 — Bu çöl bizim çöller değil (S)
55 — Karadır gözleri sürmeli değil (K)
56 — Zülüften ayrılmış telleri güzel (K)
57 — Karadan menzilin aldın mı gönül (K)
58 — Ben senin derdini çekemem gönül (T)

M

- 59 — Bülbul gülden ben yârimden ayrıldım (T)
60 — Cesedim içinde candan usandım (K)
61 — Ayrılık derdine doyamadığım (K)
62 — Gece Eğrikol'da yatalım atım (K)
63 — Ağlama ey gözün yaşın sevdiğim (K)
64 — Yatsıyı Kâbe'de kılmaya geldim (K)
65 — Gerçek mi sevdiğim sormaya geldim (K)
66 — Ne dolusun içebildim (S)
67 — Yollar çamur kurusun da gidelim (K)
68 — Gel güzeli bolca il'e gidelim (K)
69 — Kerem eyle gönül gel vazgelelim (T)
70 — Girmeden bir dem sürelim (S)
71 — Kanadıma bir ok vurdu berk benim (K)
72 — Bir zülfü siyaha nazım var benim (K)
73 — Dişlerim var iken yemek isterim (D)
74 — Yol ver dağlar ben sılaya gideyim (T)
75 — Bir kız bana emmi dedi neyleyim (T)
76 — Terk edip sılaya geçemiyorum (K)
77 — Antakya'nın şarın gördüm (S)
78 — Bir ayrılık bir yoksulluk bir ölüm (T)

N

- 79 — Âlem sele gitti didem yaşından (K)
80 — İrişti bedene dikti Genç Osman (D)
81 — Bir ben değil cümle âlem perişan (K)
82 — Yâre bir ben gerek bir ben (T)
83 — Alsam cırnağıma çıksam yola ben (K)

- 84 — Viran oldum mor sümbüllü bağ iken (K)
85 — Döken dilber kiminsin sen (S)
86 — Kokar menevşesi gülü Bursa'nın (T)
87 — Sen dur vatanında ilinden sakın (K)
88 — Rayihası tatlı gülü yaylanın (K)
89 — Aklımı başımdan alıp durmasın (K)
90 — Tatlı tatlı söyler dil Zeynep'in (K)
91 — Yağıyor dağlara kar benim için (K)
92 — Çiçek topla benim için (S)
93 — Daha derdim az diyesin ak gelin (T)
94 — Kerem eyle şu sevdamı kes gelin (K)
95 — Cezayir Tunus'u değer gözlerin (D)
96 — Uçan turnaları kaz eylemesin (K)
97 — Gelin kimin gelinisin (S)
98 — Sevdiğim gönlüme gamlar gelmesin (D)
99 — Nazlı sunam Han Aslı'ya benzersin (T)
100 — Çözen benden beter olsun (S)
101 — Parlayıp gidiyor ili yavrunun (D)
102 — Gülleri gördüm de bulandım bugün (K)
103 — Saza ceyran geldi bugün (S)
104 — Tatlı cana kıydın bugün (S)
105 — Seni eken biçer bir gün (V)
106 — Hakk'ın emri ile dirilir bir gün (D)
107 — Nasibi olduğun kullar övünsün (K)
108 — Turnadan alınan tele dönmüşsün (K)

R

- 109 — Kalmadı dizimde dermanım dağlar (K)
110 — Cennet dense sana yakışır dağlar (K)
111 — Aramızda yıkılası dağlar var (K)
112 — Benim can vermeye dermanım mı var (K)
113 — Sandım kim sadrazam tuğ inen gider (K)
114 — Orda kılavuzun seçer leylekler (D)
115 — Ağzında diller iniler (S)
116 — İman ver hoy güzel Allah iman ver (K)
117 — Al yanağı hala benzer (S)
118 — Oğul vermiş bala benzer (D)

- 119 — Biri sar'ibrişim biri baldadır (D)
 120 — Gamzesi ok kaşı yaya bağlıdır (K)
 121 — Gene bülbül kul olduğu zamandır (K)
 122 — Yollar beni sevdiğime ulaştır (K)
 123 — Kitap nedir iman nedir yol nedir (K)
 124 — Eridir ha benli dilber eridir (K)
 125 — Yaş gözüne dolar gelir (S)
 126 — Ölmez ama zârilenir (S)
 127 — İmam namazını kılsa gerektir (D)
 128 — Hakk'ın kulu gelmemiştir (D)
 129 — Bir halife kalmış o da geliyor (D)
 130 — Sultan Murat kalkmış kendi geliyor (D)
 131 — Hiç demezler bir yosmaya vurgundur (K)
 132 — Yürek pâre pâre gönül coşkundur (K)
 133 — Cevahirden yükün tutmuş gib'olur (D)
 134 — Ta ezelden kurt eniği kurt olur (D)

Ş

- 135 — Dökülür yollara il karmakarış (K)
 136 — Derde derman olmaz imiş mal demiş (K)
 137 — Meğer bu dünyanın sonu yoğ imiş (K)
 138 — Sararır da solmaz imiş (S)
 139 — Garibin hatırı sorulmaz imiş (K)
 140 — Eğilmiş selvinin dalları sarhoş (K)
 141 — Irganan selvinin dalları sarhoş (K)

U

- 142 — Erenler yanında bilinmez oldu (D)
 143 — Geldi geçti cümle işler hiç oldu (K)
 144 — İradı yollarım varılmaz oldu (K)
 145 — Avlağım sulağım evim bozuldu (D)
 146 — Od eyleme yurdumuzu (S)

Ü

- 147 — Göçte allar görünür mü (S)
 148 — Allı turnam harmandalı döndü mü (T)
 149 — Senin gönlün başkasına düştü mü (K)
 150 — Kadir Mevlam ihsan eyle ölümü (K)
 151 — Çok ağlattın beni güldür de yürü (K)

152 — Bir ağzın bilmezden söz gele deyü (K)

153 — Güzeller içinde yârim var deyü (K)

Z

154 — Yiğit düşüp kalkmayınca belli olmaz (D)

155 — İl üstüne düşmek olmaz (V)

156 — Gitmeyince gönül yârdan ayrılmaz (K)

157 — Bir işve bir cilve bir eda bir naz (K)

158 — Gülleri var bizim güle benzemez (D)

159 — Ya sevilir ya sevilmez (S)

160 — Bir sofraya el uzatsa varımız (K)

161 — Görünmüyor gözü kanlı delimiz (D)

X. SÖZLÜK

— A —

Abdal : Yersiz yurtsuz gezen, aklını yitirmiş, gizemcilik yoluna girmiş kişi, derviş. Abdallar bir Şii-Bâtîni topluluğu oluşturlar.

Âb-ı Kevser : Kevser suyu; cennette bulunan kevser havuzunun suyu baldan tatlı, kardan soğukmuş, Hz. Muhammet'e ait olan bu havuzun sakisi Hz. Ali'ymiş.

Ablak : Değirmi, yayvan, dolgun (özellikle insan yüzünü belirtmek için kullanılır).

Acap (acep) : Acaba.

Acep değer m'ola : Acaba değer mi?

Aceplenmek : Şaşıрма, duraksama, kararsızlık.

Acep sırrını görmek : Gizinin ne olduğunu anlamak, sırrını çözmek.

Acışmak : İçten acımak.

Adamak : Yerine getirilen bir dilek için, Tanrı'ya kurban kesmeye söz vermek.

Âfet : Sakıncalı durum, bela, başa bela getirecek kadar güzel.

Ağa misli : Ağa gibi.

Ağca : Beyaz.

Ağı (ağu) : Zehir.

Ağır saltanat : Büyük zenginlik, çok mal mülk.

Ağıt : Ağlama. Ölen bir kimsenin iyi hallerini ve onun yitirilmesinden duyulan acıları sayıp dökmek üzere yazılan yazı, söylenen söz ya da okunan ezgi.

Ağ'lar : Ağalar.

Ağlayı ağlayı : Ağlaya ağlaya.

- Ağmak :** Yavaş yavaş göğsü doğru yükselmek.
- Ağ'mı içirdin :** Zehir mi içirdin?
- Ağyar :** Başkaları, yabancılar, eller, yâdlar, düşman.
- Ağzın bilmez :** Ne söylediğini bilmeyen, ileri geri konuşan.
- Ahdi bütün :** Sözünde duran, içtiği andı bozmayan.
- Ahd-ü aman :** Bağışlama yemini.
- Ahı kalmak :** İsteği kalmak.
- Âhir :** En sonu, sonunda, varacağı yer.
- Ahû :** Ceylan. Gözleri çok güzel olduğu için halk edebiyatında sevgilinin güzel gözlerini betimlemek için kullanılır.
- Âh u figan :** Ah çekerek çığlık atmak.
- Âh ü zâr :** Ah ile ağlamak.
- Akça - akçe :** Ufak gümüş para, pul, nakit.
- Akça ceyran (akça ceran) :** Boz renkli ceylan.
- Akıbet :** Sonunda, en sonunda.
- Akık :** Yüzük taşı, mühür gibi şeyler yapmakta kullanılan, türlü renklerde parlak ve değerli bir taş.
- Aklını aldirmek :** Aklını yitirmek.
- Ak sevay :** Beyaz ipek kumaş.
- Ak yâr :** Mutlu sevgili.
- Al :** Kırmızı, hile, tuzak.
- Alaman :** Alamazsın.
- Alçım alçım :** Çeşit çeşit.
- Alc'olur :** Alca olur.
- Aldirmek :** Kaptırmak, yakalatmak, kaybetmek.
- Alıcı :** Avcı, yakalayan.
- Ali, Aliyyel Murtaza :** Hz. Muhammet'in amcaoğlu, kardeşliği ve damadı. Müslümanlığı ilk benimseyenlerden biri. Dördüncü halife.
- Alma :** Elma.
- Almalı değil :** Koparmamalı, almamalı.
- Al olma mı :** Al olmaz mı?
- Aman vermek :** Merhametini göstermek, yardım etmek.
- Amel :** Din buyruklarını yerine getirme. Bu dünyada yapılan ve öteki dünyada iyi ya da kötü olduğuna göre hesabı sorulacak işler.

Ameli verilmek : İnsanın yaptığı işlerin iyi ya da kötü olduklarının kıyamet gününde kendisine bildirilmesi. Halk inançlarına göre, insanın omuz başında biri sağda, öbürü solda olmak üzere iki melek oturur. Sağdaki, kişinin yaptığı iyilikleri, soldaki de kötülükleri bir deftere yazarmış. Bu deftere «amel defteri», bu defterin bir kişiye verilmesine de «ameli verilmek» denilir.

Amber : Güzel kokulu bir madde. Genellikle güzel koku anlamında kullanılır.

Anı : Onu.

Annaç : Karşıdan, karşı yönden.

Aralanmak : Belli bir aralığın ortaya çıkması. İlginin azalması.
«Dünya bana aralandı» : Dünya ile ilgim azaldı, ölümüm yaklaştı.

Âre : Ara, aralık. «İki kaşın âresi» : İki kaşın arası.

Ârif : Bilen ve anlayan kimse. Gerçek bilgi sahibi. Bilgisi kitaplardan değil de yaşam deneylerinden gelen, her şeyin temelini görebilen, sezgi gücü yüksek insan.

Arş : Göğün dokuzuncu ve en yüksek katı. Sadır de denir.

Arşın arşın sünmek : Arşınlarca uzamak. Şiirde : «Kılıcı da arşın arşın sününce» diye kullanılmıştır. Hz. Ali'nin kılıcına değinme vardır.

Arzumanı kalmak : Bir şeye istekli olmak, bir şeyi diler, ister olmak. Halk şiirinde genellikle bir şeyi dileyip de ona kavuşamamak, sevgiliyi özler kalmak anlamında kullanılır.
«Arzumanım kaldı ela gözünde» : Ala gözlerine bakmaya doyamadım.

Aslı Han - Han Aslı : Ünlü halk öyküsü Kerem ile Aslı'nın erkek kahramanı Kerem'in sevgilisi.

Asrık : Yük.

Aşkar : Emeviler döneminde Bizans'a karşı çarpışmış, büyük yiğitlikler göstermiş Müslüman savaşçısı Seyyid Gazi - Battal Gazi'nin atının adı.

Aşkâre : Açık, gizlisi olmayan.

Aşkın eteğini tutmak : Sevginin peşi sıra sürüklenmek, sevgiden kopmamak sevgiye yeni tutulmak.

Aşna (aşına) : Tanıdık, bildik.

Ataş : Ateş.

Atışmak : Söz kavgası, çarpışmak, bir şeyin diğerine çarpması.

Avara - avâre : İşsiz, kararsız ve şaşkınca dolaşan.

Âvâze : Yüksek ses, nara. **Bülbül avazlı :** Bülbül sesli.

Ayan : Belli, açık.

Ayıkmak : Kendine gelmek, aklını başına toplamak, sarhoşluğu üzerinden atmak.

Ayn : Göz, pınar, kaynak.

Ayruk : Başka, bundan başka.

Azil olmak : Bir işten uzaklaştırılmak, görevine son verilmek.

— B —

Bac : Geçiş vergisi. **Güzellerden bac almak :** Güzellerden geçiş hakkı olarak bir öpücük filan almak.

Bâd : Yel, rüzgâr.

Bade : İçki, şarap.

Bâd-ı seher : Gün doğmadan önce esen ince, serin yel.

Bahalık : Kendini pahalıya satma hali.

Bahri : Deniz ördeği türünden bir kuş.

Bahsetmek : Bahis tutuşmak, çekişmek.

Bâki kalmak : Kalımlı olmak, son bulmamak.

Balaban : Bataklıklarda yaşayan, balıkçıla benzer, eti yağlı ve ağır bir kuş. Çakırdoğan.

Barhane : Ev yükü, ev eşyası, yolcu eşyası indirilen yer.

Baş dar gelmek : Çekilmez olmak, dünyanın başa zindan kesilmesi.

Baş vermek : Yaşamını feda etmek, ortaya çıkmak, görünür duruma gelmek.

Bâtın : İç, iç yüzü, gizli, görünmeyen, dünyanın iç yüzü. Tanrı'nın adlarından biri.

Bay : Varlıklı, zengin.

Baz : Doğan kuşu.

Baz eylemek : Doğana yakalatmak. Şiirlerde sevgilinin güzelliğinin insanın gönlünü kapması ile baz'ın avını yaka-

laması arasında ilgi kurulmaktadır.

Baz gelsin : Doğanlar ve şahinler yetişsin.

Beden : Kale duvarı.

Bedesten : Mal satılan yer, değerli malların satıldığı yer.

Bedir : Dolunay, ayın on dördündeki görünümü.

Bel : Dağların arasındaki dar geçit, dar dağ geçidi, tepe, yar, uçurum.

Belen : Bir dağın geçit veren alçak yeri, bel.

Belik : Uzun ince saç örgüsü.

Bencilen - bencileyin : Benim gibi.

Bend eylemek : Bağlamak, düğümlemek.

Benliboz : Hızır'ın bindiği atın adı.

Berat : Bir kimseye madalya ya da yetki verildiğini bildiren belge. Bir olayın belge ile saptanması.

Berit : Toroslar üzerinde bir dağ.

Bergüzar : Hediye, armağan.

Berk : Sert, katı, pek, sağlam, kuvvetli.

Berk vurmak : Kuvvetli vurmak.

Beserek (besilek, biserek) : Besili, tombul, olgun, yetişkin. İki ayrı soyun birleşmesinden üreyen deve. Tüylü ve besili erkek deve.

Beste : Kapalı. **Dudakları beste** : Dudakları kapalı.

Beş ayları : Şubat ayı ile mart aylarının birer bölümünü kaplayan zaman. Türkmenler arasında bu aylara «felaket ayları» gözüyle bakılır. «Beşe ayları» deyimini aynı zamanda «meşe ayları» demektir. Bu aylar çok şiddetli yağmurların yağdığı dönemdir. Bu dönemde büyük seller oluştuğu için, dağlardan inen sellere meşeseli denilir.

Beytullah : Allah'ın evi, Kâbe.

Bile (bilece) : Birlikte.

Bir dem : Bir an için.

Birem birem : Teker teker, birer birer.

Bitek : Bol ve iyi bitki yetiştiren, verimli.

Bizim'çin : Bizim için.

Bor : Çukur yer, delik deşik, ekilmemiş tarla, çorak.

Boynu toklu : Boynu tasmalı. Toklu, bir yaşında kuzu demek ol-

duğuna göre «boynu toklu» sözcükleri boynu tokluya benzeyen anlamını da taşıyabilir.

Bozgun ötmek : Düzensiz ses, vermek.

Bozkurtlayın : Bozkurt gibi.

Burma : Altın tellerin burulup bükülmesi ile yapılmış bilezik.

Burma burma : Kıvrım kıvrım.

Büke : Çevresi ormanlı, yüksek ve çıplak tepe.

Bûse : Öpücük.

Bürümcek : Ham ipekten dokunmuş ince bez.

Bürümek : Kaplamak. **Dağları duman bürüdü** : Dağları duman kapladı.

— C —

Camal (cemâl) : Yüz, güzellik.

Cana cefa etmek : Acı çektirmek, eziyet etmek.

Cansız at : Tabut.

Câr : Dört.

Câr köşe : Dört taraf, dört yön.

Ceht eylemek : Çaba harcamak.

Cennet-i Âlâ : Cennetin en güzel bölümü. Müslüman inançlarına göre cennet sekiz bölümden oluşmaktadır. Cennetin bölümlerinin bahçeler biçiminde olduğu söylenir. Söylentiye göre, bu bahçeler gittikçe yükselen bir dizi oluşturlar. Cennet-i Âlâ bu bahçelerin en yücesidir.

Ceran (ceren) : Ceylan.

Cevahir : Değerli süs taşları.

Cevherdar : Değerli, kendi ve soyu değerli olan.

Cılbah : Çıplak.

Cırnak : Yabani hayvanların tırnağı.

Cihanı harap eylemek : Her şeyi yıkıp yakmak.

Clvan : Genç, sevgili.

Cûş : Kaynama, coşma.

Cüdâ : Ayrı, ayrılmış.

Cündî : Süvari, atlı kişi.

Çağırışmak : Ötmek, kuşların ötmesi.

Çalmak : Sürmek, vurmak.

Çakırdakeni : Yuvarlak meyveli bir çeşit diken.

Çarh-ı felek : Alinyazısının çarkı. Zaman çarkı.

Çatılı : Bağlı, kurulu.

Çatılmak : Ortaya çıkmak, gelmek.

Çelenk : Başa konan süslü taç. Çiçeklerden de yapılır.

Çember : Yazma, yemeni, başörtüsü.

Çene tutmak : Kivırmak, uzatmak.

Çevre : Sırma işlemeli mendil.

Çevrilmek : Dönmek, gönül vermek, arkasına düşmek.

Çığ : Turna sesi.

Çığ inen gelmek : Çığ ile gelmek; öterek, sesler çıkararak uçmak.

Çoğ : Çok.

Cuha : Tüysüz, dümdüz, ince ve düz dokunmuş yün kumaş. Bu kumaştan yapılmış giysi.

Dad : Tat, lezzet.

Dağ : Yara.

Dağıda : Dağıtmalı.

Dağ salı : Dağın yamacı.

Dal : Boy, arka, sırt, çıplak, sıyrılmış. Arap alfabesinde «d» harfi, sağdan sola doğru bükülmüş olduğu için dertten bel bükülmesini simgeler.

Dalkılıç : Kınından sıyrılmış kılıç.

Dâr : Kapı.

Dar olmak : Asılmak, sığmaz olmak.

Dâvi : Dava, sorun.

Dâvi kurmak : Bir konuda görüşmek, tartışmak, çekişmek.

Deccal : Kıyamet günü ortaya çıkacağına inanılan yalancı, zararlı kişi.

Dehan : Ağız.

Der'olan : Deli olan.

Dem : Arapçada kan, Farsçadan zaman, nefes ve içki anlamlarıyla Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. Halk şiirinde genellikle içki anlamında kullanılır. Demlenmek, dem çekmek gibi türevleri vardır. Hoş vakit anlamını da taşır.

Dem sürmek : Hoş yaşamak, mutlu yaşamak. «Ölmeden bir dem süreilm» : Ölmeden önce hoşça vakit geçirelim.

Densiz : Yakışksız davranışlarda bulunan. Utanmaz.

Depreştirmek : Yeniden ortaya çıkmak, kımıldanmak, başkaldırmak, bir acıyı yeniden yaşamak.

Derd ü gam : Dert ve üzüntü.

Dergâh : Tekke, dervişlerin toplantı yeri.

Derilmek : Toplanmak. **Güller derildi :** Güller toplandı.

Dermek : Devşirmek, toplamak.

Dert yapış : Dert yakalasin, derde tutulasın.

Dertlerini içine tepmek : Dertlerini içine atmak, dertlerini başkalarına sezdirmemek.

Derviş : Eskiden gizemcilik yolunu seçerek bir tarıkata giren ve yaşamını bu yolda sürdüren kişi. Alçak gönüllü ve her şeyi hoş gören kimse.

Derya : Deniz.

Destan olmak : Herkesin dilinde dolaşmak, her yerde konuşulmak.

Deste katar : Develeri dizip sıralama.

Destur almak : İzin istemek.

Devran sürmek : Hoşça vakit geçirmek, geçen zamanı en iyi biçimde değerlendirmek.

Devre çalmak : Tersine dönmek.

Devre kalem çalmak : Zamanı silip atmak, yaşanılan dönemi dikkate almamak.

Devinmek : Kımıldanmak, hareket etmek.

Devşirmek : Toplamak, dermek.

Devlet : Mutluluk, iyi hal.

Deyü : Diyo.

Dide : Göz.

Dilber : Güzel.

Divan : Genel olarak davaların görüldüğü yer, meclis, toplantı, huzur. **Tanrı divanı** : Tanrı'nın huzuru.

Divan durmak : Saygı gösterilen bir kimse önünde el kavuşturup ayakta durmak.

Divâne : Deli, aklını yitirmiş.

Doğru gelmek : Dürüst davranmak.

Dokuz aylık yol : Ana karnında geçen dokuz aylık süre.

Dolu : Kadeh ya da kadeh dolusu içki. Halk şiiri geleneğinde dolu içmenin önemi büyüktür. Çünkü dolu içen, kendini kurtaramayacağı bir sevgiye tutulur.

Domur domur : Damla damla, boncuk gibi tane tane.

Dört kitap : Zebur, Tevrat, İncil, Kuran.

Döş : Göğsün yukarı ve ön kısmı.

Düğüm : Yara.

— E —

Edâ : Tavır, davranış, anlatış yolu, ödeme.

Edicek : Edince.

Edik : Çedik, çizme, yumuşak köseleden yapılmış ayakkabı.

Ednâ : Düşkün, kötü.

Ebrû : Kaş.

Efildeşmek : Sallanmak, yel vurdukça ırgalanmak.

Eğdirmek : Çözmek, dökmek.

Eğîn : Omuz, sırt.

Eğlim eğlim : Kıvrım kıvrım, eğriler biçiminde, düzgün olmayan.

Eğme : Kıvrık, özellikle saç kıvrımı. Hayvanlar için kurulmuş çadır.

Eğrice : Turna teli, donanmış, renk renk kadın başlığı.

Elif : Arap alfabesinin ilk harfi. Bu harf uzunca ve yukarıdan aşağıya doğru düz bir çizgi olarak yazıldığı için ozanlar elifi boya benzetmişlerdir.

El pençe divan durmak : Saygı gösterilmesi gereken kişi karşısında, korkunun da karıştığı bir ciddiyetle ellerini önüne bağlayarak saygı ile durmak.

Elvan elvan : Renk renk.

Eme idim : Emseydim.

Emmi : Amca.

Engin : Alçak yer, ova.

Enik : Kurt, köpek gibi hayvanların yavrusu.

Erbi : Püsküllü saç bağı.

Ergeç : Dört yaşında keçi. İki üç yaşındaki erkek keçi, teke.

Erenler : Gerçek sırrına ulaşanlar. Evliya sözünün Türkçe karşılığıdır. Dervişler, şeyhlerine ve birbirlerine «erenler» diyerek seslenirler. Tarikat yolcusu anlamında da kullanılır.

Erkân : Direkler, esaslar, Batini tarikatların yaptıkları törenler ve onların kuralları.

Eşkin : Atın yürüyüşlerinden birine verilen ad. Ötekiler; rahvan, tırıs, dörtnal.

Eydür : Eydir, söyler, der.

Eyitmek : Söylemek.

Eylik : İyilik.

Eyyup : Kuran'da adı geçen İsrail Oğulları peygamberlerinden biri. Tanrı'nın verdiği dertlere karşı çok sabırlı olduğu için, melekler, daha büyük acılar vererek Tanrı'dan onu sınamasını istemişlerdir. Tanrı da çocuklarını öldürmüş, mallarını yok etmiş, hastalık vererek her yanını yaralar içinde bırakmıştır. Bütün acılara katlandığı için Tanrı onu affetmiş, böylece yeniden eski varlığına kavuşmuştur. Sabrı ile zorluklara katlanmanın simgesi olmuştur.

Ezel : Evvel, önce, başlangıcı bulunmayan zaman. İnsanların ruhlarının yaratıldığı zaman.

Ezel ezeli : Ezelden de öte. Ezel sözcüğünü pekiştirmek için kullanılmıştır.

— F —

Fak : Tuzak. **Faka basmak :** Kurulan tuzağa düşmek, aldatılmak.

Fâni : Ölümlü, sonu olan, geçici.

Farımak (farlamak) : Vazgeçmek, el çekmek, yaşlanmak.

Fari : Vazgeçen, fariyan.

Felek : Gökyüzü, talih, alinyazısı.
Fenâ : Yokluk, boşluk, yok olmaklık, ölümlülük.
Fent : Hile, tuzak. Başkalarını kandırmak için kurulan düzen.
Ferman : Buyruk, padişah buyruğu.
Fırka : Askeri birlik, tugay. Düşman topluluğu.
Figân : Bağırıp çağırmak, inlemek.
Figân eylemek : Ağlamak, inlemek.
Firkat : Aynılık.
Firkat odu : Aynılık ateşi.
Frangistan : Avrupa ülkeleri.

— G —

Gafil : Habersiz, dikkatsiz.
Gâhi : Ara sıra, kimi kez.
Gam : Keder, tasa.
Gamze : Yanak çukuru, göz kırpması, gözle işaret.
Garaz (garez) : Kin, düşmanlık.
Garbi yel : Batıdan esen yel.
Gazel : Sararmış yaprak.
Gâzi : Din uğruna savaşan, Müslüman bir savaş emeklisi. Kâfir-
 lerle savaşa girip sağ çıkan.
Geçinmek : Ömür sürmek, yararlanmak.
Gedâ : Dilenci, yoksul, seven.
Gele : Gelsin, gelmeli.
Gelik : Gelmiş.
Gelin : Düğünü yapılmakta olan kız, genç kadın. Yeni evlenen
 kız.
Gelmeklik : Gelmek için.
Gelmez yol : Ölüm yolculuğu.
Gezün : Gezin.
Gıybet etmek : Bir kimseyi arkadan çekiştirmek; dedikodu yap-
 mak.
Gib'olur : Gibi olur.
Gonc : Çizme ve postalın boğazı, çorap boğazı, çorap ve çiz-
 menin bacak tarafı. Edik, fotin, çorap gibi ayağa giyilen nesne-

lerin topuktan yukarı doğru baldıra çıkan yeri.

Göbelek : Mantar.

Gölek : Su birikintisi.

Gölge'olan : Gölge olan.

Gönenmek : Mutlu olmak, rahata kavuşmak, gün görmek. Rahatça boy atmak.

Gövel ördek : Gök mavisi rengine yabanördeği.

Gövmek (göğermek) : Yeşermek, tazelenmek, ağaçların yapraklanması ya da filizlenmesi. Yeşile çalan mor bir renk almak.

Göyünmek : Ateşin etkisiyle sararmak ve azıcık yanmak; yanmak, yanar gibi olmak, dertlenmek, sıkıntı çekmek, üzülmek, yaslanmak. Meyvenin iyice olgunlaşması.

Gülberg : Yüksek sesle okunan dua. Savaş haykırışı. Tekbir. Sözcük anlamı ile bülbül sesi, kuralsız ses ve bağırış demektir. Tekkelerde okunan düzenlenmiş dualara da gülberg denilir. Özellikle Bektâşî-Alevî tarikatlarında gülberg önemli bir yer tutar.

Gülicek : Güllünce.

Gülşan (gülşen) : Gül bahçesi.

Güman : Şüphe.

Günde : Her gün.

Güvercinlik : Güvercin yetiştirmek için hazırlanan yer. «Bu dünya bir güvercinliktir» sözleriyle insan ile dünya arasındaki ilişki anlatılmıştır. Nasıl, güvercinler güvercinliklere konup tekrar uçup gidiyorlarsa, insan da dünyaya gelir, bir süre kaldıktan sonra ölüm onu uçurup götürür.

— H —

Habar yetirmek : Haber yetiştirmek, ulaştırmak.

Hacı Bektaş Veli (Hünkâr) : Bektâşiliğin kurucusu piri. Anadolu Türkmenleri, özellikle göçebe boyları arasında çok yaygın olan tarikat adı ile anılır. XIII. yüzyılda yaşamıştır. Başından geçen olağanüstü olayları anlatan bir **Menâkıb-name'si** vardır. Osmanlılarda yeniçeri sınıfı da Hacı

Bektaş Veli'yi pir olarak tanımıştır.

Hacil düşürmek : Küçük düşürmek, utandırmak.

Hadini : Anlamı belli değildir. Hadisene anlamında olabilir.

Hak (Hakk) : Gerçeklik, doğruluk, gerçek olan, Tanrı.

Hak katında : Tanrı'nın önünde.

Hak kelamı : Tanrı sözü, doğru söz.

Hakk'ın didârı : Tanrı'nın yüzü.

Haihal : Ayak bileğine takılan bilezik

Hamaylı (hamayil) : Boyuna takılan dua kesesi. Omuzdan aykırı asılan bağ. Kılıç bağı. Omuzdan atma olarak takılan herhangi bir bağ ya da kuşak.

Hamd ü senâ : Tanrı'nın ululuğunu söyleyerek teşekkür için övme.

Hampalı : Yoldaş, ayakdaş, dost.

Hançer vurmak : Bıçaklamak, bir yarayı deşmek, acıyı tazelemek.

Hâr : Diken.

Haremî : Yol kesen kır uğrusu, eşkiya.

Harcetmek : Harcamak, varlığını elden çıkarmak.

Has : Olgun, iyi cinsten.

Hasılı : Kısaca, sözün kısası. Diyeceğim şu ki.

Helek : Yok olma. Ölme, öldürme, yok etme. Bitik hale gelme ya da getirme.

Helise : Bir yemek adı.

Heman : Hemen.

Hergiz : Hiçbir zaman, asla.

Hesiri : Anlamı olmayan, ses benzerliği sağlamak amacıyla söylenmiş bir söz.

Hızır : Yaşamı ile ilgili menkıbe türü söylentilerden başka bir şeyi bilinmeyen peygamber. Kuran'da Musa ile yolculuk eden «Kul» adlı bir kimsenin yorumcular tarafından Hızır olduğu ileri sürülmüştür. Bizim halkımız kendisini peygamber olarak tanır. Kul bunaldığı zaman yetişen odur. İnsanlara zenginlik ve bereket getiren odur. **Âb-ı hayat** (ölümsüzlük suyu - bengisu) içtiği için ölümsüzlüğe ulaşmıştır. Hava, deniz ve dünyanın her yeri onun buyruğu

altındadır. İsteddiği zaman görünmez olur. Benliboz adlı bir ata binerek havalarda uçar.

Hicîn (hecin) : Koşu için kullanılan, yük taşımayan güçlü deve.

Hicran : Ayrılık, unutulmaz acı.

Hicap : Utanma, perde, örtü, engel, ayırıcı perde.

Hicap perdesi : Utanmaya neden olan şeyler. Aradaki engeller.

Himmet : Çalışma, çabalama, ermiş kimselerin etkisi, tinsel destek.

Hoyrat : Sokulgan olmayan, vahşi, kaba, biçimsiz, bilgisiz, eğitimsiz, yontulmamış, hırpalayıcı.

Hörü (hûri) : Cennet kızı, sevgili.

Hûb : Güzel.

Hubca : Güzelce, doğrudan doğruya, yordamınca.

Hûb düşmek : Güzel görünmek, yakışmak.

Humar : İçkiden sonra gelen başağrısı, sersemlik.

Humar humar bakmak : Gözlerini süzerek bakmak.

Humarlanmak : Gözlerini süzmek.

Hûda : Doğru yola kılavuzluk etme, doğru yolu gösterme.

Hûmâ : Cennet kuşu. **Simürg, anka, zümrüdüanka, devlet kuşu** gibi adları olan tasarım bir kuş. Gerçekte serçeden büyü, saksağana benzeyen ve özellikle Çin'de yaşayan bir kuştur. Edebiyata geçen «hûmâ»nın bu kuşla ilgisi yoktur. Tasarım hûmâ kuşunun başlıca özellikleri şunlardır : Yüzü insana benzer; çok yükseklerde uçar, kesinlikle yere konmazmış. **Kaf Dağı**'nda oturduğu söylenir. Her biçime girme yeteneği varmış.

Hünkâr Molla : Mevlâna Celâlettin Rûmi (1207 - 1273). Mevlevî tarikatının kurucusu. Belh kentinde doğmuştur, babası ile birlikte Anadolu'ya gelip bir süre Karaman'da kaldıktan sonra Konya'ya gelip yerleşmişlerdir. Medreselerde bilim adamlığı yapmış, daha sonraları gizemcilik yoluna girmiştir. Duygusal coşkunluklarla dolu şiirler yazmıştır. İnsanın kutsallığını en yüksek düzeye çıkarmak, bütün dinleri ve mezhepleri eşit olarak değerlendirmek başlıca görüşüdür. En ünlü yapıtları, **Divan-ı Kebîr** ve **Mesnevi**'dir.

Hüsn : Güzellik.

İkrar (ikrar) : Sözle bildirme, kabul etme. Saklamadan, açıkça bildirme.

İkrar vermek : Söz vermek, tarikata girmek.

İkrar gütmek : Verdiği söze bağlı kalmak.

İlgıt ılgıt : Rüzgâr ve su gibi şeylerin hafif hafif esmesini ve akmasını anlatır.

İlkim : Eriyen kar, eriyen kar sularının dağlardan inerken çıkarıldığı ses. İnce kar tabakası.

İlahvanlı tatar : Atı rahvan yürüyüşü haberci.

İramak : Uzamak, uzayıp gitmek (özellikle yol için).

İras gelmek : Rastlamak, düşünülmediği halde karşılaşmak.

İrganmak : Sallanmak, kımıldanmak.

İrgalanmak : Yerinden oynamak, sallanmak, sarsmak.

İsıtma : Sıtma hastalığı.

İbicek : Çavuşkuşu, ibibik.

İbrim ibrim : Dalga dalga.

İbrişim : Bükülmüş ipek teli, ince ipek bükmesi, dikiş, püskül vb. için kullanılan iki bükülmüş ipek iplik (şairlerde genellikle sevgilinin saçlarını betimlemek için kullanılmaktadır).

İdris : Âdem Peygamber'in oğullarından biri. İlk defa elbise dikmeyi öğrettiği için terziler kendini meslek piri olarak tanırlar.

İdüğün : Olduğunu. **Ne idüğün bilmek :** Ne olduğunu bilmek.

İkbâl : Baht açıklığı ya da yüce bir oruna ulaşma hali.

İki ev : Cennet ve cehennem.

İlk akşam : Akşamın erken saatleri.

İl : Halk, ülke, aşiret, boy, kabile. Başkası, el.

İl sözüne uymak : Başkalarının sözüne inanmak.

İmdat : Tehlikede olana yapılan yardım. Yardım isteme.

İmdi : Şimdi.

İnen : İle. **El inen :** El ile.

İntizar : Bekleme, gözleme, ilenme. Kötü duada bulunma.

İptida : İlkın, başlangıç olarak, ilk kez.

İreçperlik : Çiftçilik, tarımla uğraşma.

İreng : Renk.

İrişmek (erişmek) : Gelmek, ulaşmak.

İsa : Hristiyan dininin kurucusu olan peygamber. Bu dinden olanlara göre, çarmıha gerilerek öldürölmüş, gömölümüş, ölümünün üçüncü günü tekrar dirilerek göğe çıkmıştır. Müslümanlara göre ise; kendisini ele veren kişi çarmıha gerilmiş, o, diri olarak göğe çıkmıştır.

İsnat etmek : Kınama, kara çalma, iftira, üstüne atma.

İspir : Şahinden sonra alıcı kuşların en çeviyi olan.

Kada : Kaza, bela, isteyerek olmayan olay, ölüm, alinyazısı.

Kadem : Ayak, insan ayağı.

Kadem basmak : Ayak basmak.

Kadir : Güçlü, gücü yeten. Tanrı.

Kakımak : Öfkelenmek.

Kal (kalsın) : Sökme, çekip çıkarma, yerinden oynatma **Kale almamak** : önem vermemek, hesaba katmamak.

Kal (kaal) : Söz.

Kaleme çaldırmak : Defterden silmek.

Kalası : Kalsın.

Kalıcak : Kalınca.

Kalkımış : Kalkıp gitmiş.

Kâmil : Olgun, ermiş, kötölüklerden ve eksikliklerden arınmış.

Kamuyu dağılamak : Herkeste acı uyandırmak.

Kanda (kande) : Nerede.

Kandırarak : Doyurarak, içme isteğini tam olarak karşılamak.

Kanı : Hani, nerde.

Kanlı : Katil.

Kanya : Bardak.

Kapısız han : Dünya.

Kâre : Kara, siyah.

Kâr etmek : Etki etmek, etkisini göstermek.

Kargış : Bütünün, Tanrı'nın ve insanların sevgi ve ilgisinden yoksun kalıp onların nefretine uğraması dileğinde bulunmak.

Kargış vermek : Kargılamak, ilenmek.

Kasavet : Tasa, kaygı.

Kastetmek : Kötülük etmeyi ve zarar vermeyi amaçlamak.

Kastında olmak : Bir şey yapmak için girişim içinde bulunmak.

Öldürmeye kastetmek : Öldürmek için girişimde bulunmak.

Katarmak : Develeri dizip sıralamak.

Katarlanmak : Deve, kuş gibi hayvanların sıralar halinde hareket etmeleri.

Katı : Çok.

Kavî : Güçlü, sağlam.

Kavil : Sözleşmek, karşılıklı olarak söz vermek. Ant.

Kavil kurmak : Önceden anlaşmak, kesin olarak sözleşmek.

Kavli yalan : Sözünü bozan, andına bağlı kalmayan.

Kavl ü karar : Kesinlikle karar vermek.

Kavil yeri : Buluşmak için kararlaştırılan yer. Sözleşme yeri.

Kavşurmak : Kavuşturmak. Bir araya getirmek, birleştirmek.
Saygı işareti olarak el üstüne el bağlamak, elleri kavuşturup göğüs üstüne bağlamak.

Kayırmak : Acımak, esirgemek, gözetmek, ilgilenmek, önem vermek.

Kelli : Bundan sonra.

Kelp : Köpek.

Keman : Yay. Kaşların kıvrıklığını anlatmak için kullanılır.

Kemlik : Kötülük.

Keramet : Bazı ermiş insanların gösterdiklerine inanılan ve onların birtakım olağanüstü yetenekleri bulunduğuna verilen şaşkınlık uyandıracak hal. Bağış, ağırlama.

Kerem eylemek : Cömertlik göstermek.

Kervankıran : Zühre, Venüs gezegeni. **Çobanyıldızı, Çulpan.** Halk arasında **Akşamıyıldızı, Sabahıyıldızı** olarak bilinen gök cismi. Dünyanın dönüşüne göre, güneş battıktan biraz sonra, güneş doğmadan önce görünür. Söylentilere göre, kervancı yıldızı güneş battıktan sonra görmüş, sabah oldu sanarak yola koyulmuş. Gecenin soğuşunda hem kendi hem de kervanı kırılmış. Edebiyatta güzellik ve sevgi ile birlikte anılan Venüs'le ilgili, mitolojide değişik mitler vardır.

Kesel : Gevşeklik, tembellik, uyuşukluk.

Kesmek : Bitirmek, sona erdirmek. Yâr bizden selamı kesti. Geçilmez duruma getirmek : Haramiler yolları kesti.

Keşiş Dağı : Bursa kenti yakınında bulunan Uludağ.

Kılba : Küçük ev, kulübe.

Kıcılı : Ufak, dolu gibi kar.

Kıl köprü : Sıratköprüsü. İnancılarda Sıratköprüsü'nün kıldan in-ce kılıçtan keskince olduğu yer alır.

Kıran : Bir topluluğu ve hayvanları kısa sürede kırıp yok eden hastalık.

Kısarak (kısagrak) : Kısa boylu, kısaya yakın boyda, orta boylu.

Kıymatına değmek : Değerinin karşılığı olmak, değerine uygun düşmek.

Kisb ü kâr : Alışveriş, gelir elde etmek.

Kocası gelmek : Yaşlanmak.

Koculmak : Kucaklamak.

Koğlaşmak : Dedikodu yapmak, çekiştirmek.

Ko(mak) : Bırakmak : «Ko desinler bu yiğidin bu gelin»

Konalga : Konak yeri. Kışlaktan yaylaya çıkarken obaların geçici olarak konakladıkları yer.

Konmak : Bir yere inip geceleme, geceyi geçirmek, tünemek.

Kokulayın : Koklayayım.

Korkan : Korkarsın.

Kar m'ola : Kar mı acaba.

Kotarmak : Bir işi tamamlanmış duruma getirmek, yemek boşaltmak.

Kovulmuş : Koşturulmuş, atın koşturulması.

Köstek : Hayvanların ayaklarına vurulan kısa ayak bağı, bağ, engel.

Köşek : Deve yavrusu, altı aylık deve yavrusu.

Köz : İçinde küçük küçük kor parçaları bulunan kül. Yanmış olgün kömür, yanmış odundan kalan kızıl ateş parçası, ateş parçası.

Kudret nuru : Tanrısal aydınlık.

Kudretten : Tanrı vergisi, Tanrı tarafından.

Kudretten çatılı yürek : Tanrı gücü ile korkusuzlaşmış yürek.
Korkusuzluk.

Kûh-ı Kaf : Kaf Dağı. Doğu efsane, menkıbe, destan ve masalları-
larında sık sık adı geçen tasarımlı dağ. Söylentilere göre
Ankakuşu burada yaşarmış. Bu dağ aynı zamanda in-
sanların yaşadığı tüm alanları kuşatmış.

Kur'ağaç : Kuru ağaç.

Kutnu : Bir çeşit kumaş.

Küffar : Tanrı'yı tanımayanlar, dinsizler.

Küheylan : İyi cins at.

— L —

Leb : Dudak.

Lefir : Hint'ten gelen bir tür kumaş.

Levin tutmak : Renk tutmak, renklenmek.

Libas : Giysi.

— M —

Mağrip : Batı, batı yönünde olan ülkeler (şii'de Osmanlı ülkesi
yerine kullanılmıştır).

Mah : Ay.

Mahroma : Köylü kadınların başlarına örttükleri ve bellerine ka-
dar uzanan örtü.

Makkabınan : Matkapla, delgi ile.

Mal menal : Varlık, mal mülk.

Mansûr (Hallac) : İbn-ül Mansur el-Hallâc-el-Beyzâvî, IX. - X
yüzyılda yetişmiş büyük gizemci. Din kurallarına aykırı
sözleri ve davranışları yüzünden 922 yılında Bağdat'ta ası-
larak öldürülmüştür. Tek varlık düşüncesinde çok ileri
gittiği ve «Enel-hak» (Ben Allah'ım) dediği için asılmıştır.

Maral (meral) : Ceylan.

Maya : Uzun tüylü beyaz dişi deve, cins dişi deve.

Mayıl olmak : Tutulmak, istekle bağlanmak.

Mazamaz : Yavaş yavaş.

Mecbur : Birine gönlüden tutkun, seven.

Mecnun : Deli, divane, sevgi peşinde kendini yitirmiş. Arap edebiyatında ünlü **Leylâ ile Mecnun** adlı öykünün erkek kahramanı.

Mehdî : Bektaşî ve Alevilerin din ulusu saydıkları imamlardan on ikincisi Hasan Oğlu Muhammed Mehdi'dir. Alevi-Bektaşîler bunun ölmemiş olduğuna, dünyanın sonunda —kıyamet yakını— yeryüzüne ineceğine inanırlar. O inince dünyamızda sonsuz bir barış düzeni kurulacak, bütün haksızlıklar önlenecek, kurt ile kuzu bir arada gezceklermiş. «Mehdi günü» deyimini ile özlemi çekilen bu gün anlatılmak istenir. Bu inanış Sünnî Müslümanlar üzerinde de etkisini göstermiştir.

Mekteb-i irfan : Kula ve Tanrı'ya dost eden gerçek insanlık hâlinin öğrenildiği yer, yaşam deneyi kazanmak.

Meles gömlek : Bir çeşit ince ipekten yapılmış gömlek.

Menend : Benzer, eş.

Menzil : Konak yeri, konak, han, yolda katedilen ara.

Merdin : Yiğit.

Mesal : Örnek. Üzerinde durulmaya değmeyecek ölçüde değersiz, masal.

Mestane : Kendinden geçercesine haz duymak, sarhoş gibi, insanı büyüleyici biçimde.

Meydan almak : Savaşmak için ortaya çıkmak, yer almak. Tarihî katlarda tören yerine gelmek. Geniş ölçüde olmak.

Meyil : Eğilme, sevgi, gönül akışı, özlem.

Meyil aldirmek : Gönülünü kaptırmak.

Mihrap : Tapınaklarda Tanrı'ya yönelinen yöndeki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan oyuk ya da girintili yer.

Misal-i cennet : Cennet gibi, cennete benzer.

Misk : Asya'nın yüksek dağlarında yaşayan bir cins ceylanın kurnı derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde. Genel anlamda güzel koku.

Mizan : Terazî. İnanıldığına göre mahşer alanına kurulacak olan bu terazî ile herkesin iyilikleriyle kötülükleri tartılacak, iyiliği ağır olanlar Sıratköprüsü'nü geçip cennete ulaş-

caklar; kötülüğü ağır gelenler köprüden cehenneme düşeceklermiş.

M'ola : Mı ola, acaba öyle mi.

Muhabbet : Sevgi, dostça konuşma, yârenlik.

Muhanet (muhannet) : Malını ve varını kimse ile bölüşmek istemeyen kişi, bencil.

Muktezasını bildirmek : Nedenini açıklamak. İşe yaramazlığını göstermek.

Muntazır : Bekleyen, gözeten.

Murat almak : İstedğine ve dilediğine kavuşmak, istediği şeyi elde etmek. Sarmaş dolaş olmak, sevişmek.

Murat kapısı : İsteklerin ve dileklerin gerçekleşmesi için başvurulacak yer.

Musa : İsrail Oğulları peygamberlerinden biri. Museviliğin kurucusu. İsrail Oğullarını Mısır tutsaklığından kurtarmıştır. Dinsel bilgilere göre Musa, Tanrı'nın yüzünü görmek istemiş, bunun üzerine Tanrı : «Beni sen hiç göremezsın, yalnız dağa bak, yerinde durabilirse beni görebilirsin» demiş. Yüzünü Tur Dağı'na yansıtmış, fakat dağ parçamış. Musa, akli başından giderek bayılmış. Kendine gelince bu isteğinden dolayı Tanrı'dan özür dilemiş ve ona olan inancını açıklamış.

— N —

Naçar : Çaresiz, elinden bir şey gelmeme.

Nâmahrem : Din kuralları yönünden düşüp kalkılması haram olan, yabancı.

Nâmert : İnsaniyetsiz, alçak yaratılışlı. Korkak, nekes, er olmayan.

Nâr : Ateş.

Nâs : Halk, insanlar.

Nâs işine yüzünü karartmak : Başkaları için istekte bulunmak, başkalarının dertleri yüzünden zor durumda kalmak.

Nazar : Bakış, huzur, kat, ön. Güler yüz gösterme, hatırını sorma, tatlı davranma, ilgilenme.

Nazarı kalmak : Gözünü ayıramamak, bakışı devamlı üzerinde olmak.

Nemse (Nemçe) : Avusturya.

Neste : Şey, iş, nesne.

Nevcivan : Delikanlı, taze, genç.

Niyaz : Yalvarma, dua. Tarikatlarda şeyhe saygı, onun önünde diz çökerek sağ ve sol dizini öpmek anlamına kullanılır.

N'olup, n'olayım : Ne olup ne olayım. Ne yapacağını şaşırarak.

— 0 —

Oba : Ev, yurt, bir çadır halkı, ev biçiminde, birkaç direkli uzun bölüntülü çadır. Göçebelerin keçe yurtları.

Od : Ateş.

Odlanmak : İçi yanmak.

Oğul balı : Yeni arının balı ki, en iyi bal budur.

Oı : O.

Olanca (olancası) : Bütün, hep, ne var yoksa.

Onçurmak : Bereket ve bolluğa kavuşturmak.

On İki İmam : Hz. Muhammet ölmeden önce yerine Ali'yi vasiyet etmişti. Ali'den sonra oğlu Hasan, Hüseyin, oğlu Ali, Muhammed Bakır, Cafer Sadık, Musa Kâzım, Ali Rıza, Muhammed Cevad, Ali Hadi Hasan askeri, Muhammed Mehdi imam olmuşlardır. On İki İmam denilince Ali soyu ve bu imamlar anlaşılar. Şii, Alevi ve Bektaşiler bunlara büyük sevgi ve saygı duyarlar.

— Ö —

Öndün : Peşin, ödül. Önce, önceden.

Ören : Harabe, yıkıntı.

Ççek : Postu çok değerli olan bir hayvan.

Öte : Ötesin (kuş için).

Öt'ucu : Öte ucu, öte tarafı.

Özce : Soyca.

Özge : Başka.

— P —

Pahıl : Nekes, cimri.

Pahlılık : Cimrilik. Şiirlerde kızın kendini erkeklere göstermemesini kinamak için kullanılır.

Pambuk : Pamuk.

Parlaşmak : Parıldamak, güzelliğini yansıtmak.

Paşa seli : Büyük sel, yıkıp yasan sel.

Pây : Ayak.

Pâyine yüz sürmek : Ayaklarına kapanmak.

Penah : Sığınma, sığınacak yer.

Perçem : Tıraştan sonra tepede kalan saç tutamı, yele, alna sarkıtılan saç.

Per : Kanat.

Pervaz vurmak : Kanatlanmak, kanat çırpma, uçmak.

Pir : Tarikat kuran, tarikatta ulu kişi, ihtiyar, reis, kendisine uyulan kişi. Bir mesleğin tüm gizlerini bilen usta.

Post : Tüyü alınmış hayvan derisi, orun, makam. **Postundan indirmek :** Bulunduğu makamdan uzaklaştırmak.

Pul : Küçük akça, parlak maden parçası, ufaklık para, küçük para, bakır para.

Pusarmak : Sislenmek, buharlanmak.

Pusmak : Süslenmek.

Puşu : Boyun atkısı, başörtüsü.

— R —

Rahmet : Bir kimseyi esirgeme, merhamet etmek, bağışlamak. Yağmur.

Rahmet etmek : Acıma duygusu vermek, acıyarak ve koruyarak sevmek.

Râyiha : Koku.

Revan : Akmak, gitmek, akan, giden.

Revâne : Yola koyulmuş.

Reyhan : Fesleğen çiçeği.

Rûsvay etmek : Başkalarına rezil etmek. Başkalarının karşısına çıkamaz hale getirmek.

Sabak : Ders. **Scbak vermek** : Ders vermek.

Sâfi : Yalnızca, tüm karışksız.

Sağ : Sağlıklı, sağlam, hoş olan.

Sağrı : Hayvanın beli ile kuyruğu arasındaki dolgun, yuvarlak bölge.

Sak : Uyanık, ayık, çabuk duyan, uykusu hafif.

Saklayu : Saklayarak.

Sal : Düzlük, yayla, dağ düzlüğü, tabut.

Sancak : Osmanlı Devleti'nde ülkenin ayrıldığı yönetim birimlerinden biri. İlden daha geniş bir alanı kaplardı. Başında sancakbeyi bulunurdu.

Santur : Kanuna benzer, tokmaklarla çalınan maden telli bir çalgı.

San : Altın.

Sarıbrışım : Sarı ibrişim.

Sarvan : Deve güden, kervancı, çadır gölgelik.

Sarvan kurmak : Çadır kurmak. Şiirde çiçeklerin top top olup bir araya gelişleri anlatılmıştır. «**Sarı çiçek sarvan kurmuş oturur**»

Sava : Üç etekli entari, entarinin içine konulan çiçek biçiminde kesilmiş bez. İşçi gömleği. Koyunları sayıp vergi alan memur.

Sefere gelmek : Yaşamaya gelmek, dünyaya gelip geçmek (doğumdan ölüme değin süren ömür bir sefere çıkmaya benzetilmiştir).

Sevay : Bir cins ipekli Hint kumaşı.

Seyfi : Gözleri çok güzel olan bir kuş.

Seyf'elâ gözlü : Gözleri seyfi kuşunkiler kadar güzel.

Seyyid Gâzi : Seyyid Battal Gâzi. Emeviler zamanında Malatya'yı merkez yaparak Bizanslılara karşı savaşmış kahraman. Babası Hüseyin Gâzi'dir. Şii ve Batını topluluklarca kendisine büyük saygı gösterilir.

Sema (semah) : Alevi ve Mevlevilerde dinsel müziğin eşliğinde yapılan raks. Kendinden geçip Tanrısal varlıkla birleş-

meyi sağlamak amacıyla yapılan bu raks, Mevlîvelerde olduğu yerde dönerek ve eller yanlara açılarak yapılır. Alevî topluluklarda da değişik biçimlerde uygulanır. Kırklar Semahı, Abdal Musa Semahı, Turnalar Semahı, Kırat Semahı gibi çeşitleri vardır.

Sen d'olasın : Sen de olasın.

Ser : Baş.

Serinden geçmek : Canını esirgememek. Tehlikeli işlere girmek.

Serv-i revan : Yürüyen selvi. Selvi, edebiyatta uzun ve gösterişli boyun simgesidir. Bu benzetmede sevgilinin uzun ve uyumlu boyuyla salınarak yürüyüşü, selvinin sallanışına benzetilmiştir.

Sıdk ile : Doğrulukla, yürek temizliğiyle.

Sıfat : Yüz ve kılık, bir kişi ya da nesnenin geçici hali.

Sığın : Benekli geyik, büyük çöl geyiği, ceylan geyiği.

Sırma : Altın yaldızlı ya da yaldızsız gümüş tel.

Sıratköprüsü : Yol. Cehennemine üzerine kurulduğuna inanılan dar, geçilmesi güç köprü. Tanrı'nın iyi kulları bu köprüyü geçip cennete giderler, dince suç sayılan işleri yapmış olanlar ise cehenneme düşerler.

Sıfi : Bkz. Seyfi.

Sin : Ölü gömülen çukur. Kabir.

Sine : Göğüs.

Siyec : Bağ, bahçe duvarı.

Sokunmak : Çiçek takınmak.

Soyka : Ölünün üzerinden soyulan giysi ve çamaşır.

Soyka kalmak : Çırılçıplak kalmak, yoksul düşmek.

Soyunmak : Üzerinde bulunan giysileri çıkarmak. Karar vermek, bir işe girişmek. Derviş giysilerini giymek için kendi giysilerini çıkarmak.

Sualciler : Ölen kimseye, öteki dünyada soru soracak olan melekler. Sorgu melekleri : Münker ve Nekir.

Sumat : Sofra, şölen.

Süleyman : Davut Peygamber'in oğlu. Tevrat'a göre babasının ölümünden sonra onun yerine geçmiştir. Kuş dili bilir, tüm hayvanlarla konuşabilirmiş. Halk arasında Hz. Sü-

leyman olarak bilinir. Tevrat'ta peygamber olmadığı belirtiltiği halde Müslümanlar peygamber olarak tanirlar.

— Ş —

Şahan (şahin) : Şahin, bu adla bilinen av kuşu; karagöz soyundandır, çoğu bununla turna avırlarlar.

Şah-ı Mercan : Erler şeyhi. Hz. Ali.

Şahpaz : Kendi gibilerden büyük ve güzel olan, yiğit, serdengeçti, gözünü budaktan sakınmaz, cömert, soylu.

Şahpaz at : Soy at, güzel ve gösterişli at.

Şal : Çoğu Hindistan'da dokunan, özel desenli, değerli bir yün kumaş. Şaldan boyun atkısı, kuşak, hırka, örtü gibi şeyler yapılır.

Şar : Kent.

Şavk : Işık, parıltı.

Şavk vermek : Işık saçmak, parıldamak, ısıt ısıt yanmak.

Şayetmek : Bir haberi yaymak, açıklamak, gizli yönünü ortaya çıkarmak, açık etmek.

Şeriat : Tanrı'nın inanış ve tapınma ile ilgili olarak koyduğu kuralların tümü.

Şeyda : Sevgiden aklını yitirmiş, deli gibi olmuş.

Şeyda bülbül : Gülün sevgisi ile yanıp tutuşan, bu yüzden deli gibi olmuş, kendini yitirmiş bülbül.

Şıvga : İncecik, yeni süren dal.

Şimden geri : Şimdiden sonra.

Şol : Şu.

Şunda : Şurada.

— T —

Tamu : Cehennem anlamına gelen Türkçe bir sözcüktür. Dünyada, din buyruklarına uymayıp günah işleyenlerin cezalandırılacakları yer. Kuran'daki açıklamalardan anlaşıldığına göre cehennemde cezalandırma işlemi ateşle yapılacaktır. En üstte cennem ve en altta Gayya Kuyusu olmak üzere yedi bölümden oluşan bu yerin yedi kapısı

bulunmaktadır. Bu kapılardan değişik suçları işleyenlerini gireceği açıklanmıştır. Burada cezalar Zebânî denilen meleklerce yerine getirilecektir. Cehenneme Sıratköprüsü'nden geçemeyenler düşeceklerdir.

Tanakalmak : Şaşakalmak, şaşımak.

Tanrı'nın ödöncü : Can.

Tatar Han : Osmanlı Devleti'ne bağlı Kırım Hanlığı.

Tavaf etmek : Çevresinde dolaşma. Hacı olmak için Kâbe'nin çevresinde dönmek.

Tay : Yük dengi, hayvanın iki yanında denkleşen yükün her biri.

Taylak : İki yaşında deve, deve yavrusu.

Tecir (tacir) : Ticareti meslek edinmiş kimse. Tüccar.

Tedbirî şaşmak : Alınan önlemlerin işe yaramaz hale gelmesi. Yapılan ön hazırlıkların işe yaramaması. Ne yapacağını bilememek.

Tel alışkın saz : Telleri düzenli ses çıkaran iyi akort edilmiş saz.

Tellal : Bir şeyi satmak ya da duyurmak için çarşıda pazarda yüksek sesle bağırان kişi.

Telli turna : Güzel görünüşü, parlak tüylü turna.

Tenha : Yalnız, tek başına, kalabalık olmayan. Başkalarının bulunmadığı yer.

Terkin vericek : Terk edip gidince.

Tez alışkın : Yeni düzenlenmiş, yeni alışmış.

Teze : Taze. Genç kızlık çağına yeni giren.

Tımar : Padişah buyruğu ile verilen toprak parçası. Osmanlı İmparatorluğu'nda geçimlerine ya da yaptıkları görevlere karşılık bir bölük asker ya da devlet yöneticilerine ayrılmış toprak parçası.

Tırmak çalıp ele geçirmek : El atıp tutmak, yakalamak.

Topak boylu : Boyu kısa olan.

Topkuş : Gövdesi yuvarlakça olan bir kuş.

Tor : Acemi, toy. Bir işi yapmakta becerisi olmayan.

Tozamak : Toz çıkarmak, çok hızlı koşmak.

Tuğ : At kuyruğundan yapılmış püskül, sancak, kutas kuyruğundan yapılmış sancak ve bayrak gönderinin ucuna takılan püskül. Tuğ taşımak beylik belgesidir. Örunlarına

göre beylerin ayrı sayıda tuğları vardı. Örneğin, **Genç Osman Destanı**'nda üç tuğ taşıma yetkisinin vezirlerde olduğu anlaşıyor: «**Vezirlik isterse üç tuğ vereyim**» deniliyor.

Turca: Kekliğe yakın büyüklükte, güzel görünüşlü, eti nazık bir av kuşu. Sülüne benzeyen bir tür keklik.

Turalanmak: Tuğra biçiminde kıvrılmak. Özellikle saç kıvrımı için kullanılır.

Tur Dağı: Tanrı'nın Musa'ya yüzünü yansıttığı dağ. Bkz.: Musa.

Turunc: Portakal türleri. Şiirlerde kızın göğüslerini simgeliyor.

Tülek: Tüyünü değiştirmekte olan kuş.

— U —

Ucundan: Yüzünden. **Dilber ucundan**: Güzel yüzünden.

Uçmak: Cennet. Sık dallarla gölgeli, yeri görünmeyen, güneş görmeyen bahçe anlamında Arapça bir sözcük olan cennetin Türkçe karşılığı «uçmak»tır. Müslüman inançlarına göre inanan, Tanrı'nın sevgilisi olanların gideceği yerdir ki, tüm tat alınacak şeyler burada bulunmaktadır. Cennette ırmaklar, havuzlar, kaynaklar vardır, bunlardan içen bir daha susamaz. Bkz.: Cennet-i Âlâ.

Uğru: Göğüs bölümü. Entarinin önü.

Ulan ulam: Birbirine ulanmış olarak, ardı arkası kesilmeden.

Unulmak: Yara kapanmak, iyileşmek, şifa bulmak.

Urmak: Vurmak.

Urum: Eskiden Orta ve Batı Anadolu. Osmanlılar döneminde boğazların batı yönünde kalan ülkeler.

Urumeli delisi: Eski Osmanlı ordusunda, öncü görevi yapan ve çıplak yürüyen askerler. Genel olarak gözü pek, yiğit, baba-yiğit kimse.

Usul boy: Uzun boy.

Ut: Utanma duygusu.

Utlu: Utangaç.

— Ü —

Üce: Yüce, yüksek.

Ücesine : Yüksekliğine.

Ülker yıldızı : Boğa burcunda, boyun kısmında, adı «Alycon» olan parlağının çevresinde toplanmış altı ya da yedi yıldızdan oluşan takım. Türkmen inançlarına göre Ülker yıldızı 18 Mayıs'ta doğarmış. Bu tarih büyük felaketlere gebe olarak düşünülür. Türkmenler arasında bu konuda söylenmiş şöyle bir atasözü vardır: «Ülgerde dünya seyle giderse de inan, dünya yansa da inan.»

Ün : Ses.

Ün etmek (ün eylemek) : Seslenmek, çağırmak.

Üryan : Çıplak, çırlıçıplak.

— V —

Vadesi gelmek : Bir borcun ödeme zamanının gelmesi, ömrünü tükenmesi, ölümü çok yakın olmak.

Vala : Gelinin başına örtülen bir tür örtü.

Vazgelme : Vazgeçme, bırakma.

Vebal : Günah.

Veli : Tanrı'ya ulaşmış kişi, eren kişi.

Viran olmak : Perişan olmak, mutluluğunu ve güzelliğini yitirmek.

Vird : Belli zamanlarda okunan ve önceden düzenlenmiş bulunan Kuran ve peygamber buyruklarından seçilen sözler. Her zaman yinelenen ve dilden dile söylenen sözler için de kullanılan bir sözcük.

— Y —

Yaban : Çöl, kır, kasabadan uzak yer, ıssız yer, insan bulunmayan yer.

Yad olmak : Yabancı hale gelmek, tanınmamak.

Yağlık : Mendil.

Yakasız gömlek : Kefen.

Yakup : İsrail Oğullarının peygamberlerinden. Yusuf'un babası. Menkıbeye göre, Yusuf'u kardeşleri sattıktan sonra çok sevdiği oğlunun özlemiyle ağlaya ağlaya gözleri kör olmuş.

Yalı (yele) : Atın ensesinde bulunan uzun kıllar.

Yanal alma : Kırmızı, parlak, bir yanı kırmızı, bir yanı beyaz olan elma.

Yâren : Eş, dost, arkadaş.

Yaslamak : Yatmak, serilmek, dayanmak. Dümdüz etmek.

Yavılamak : Yitirmek.

Yayını asmak : Yayını gevşetmek, kurulu düzeni bozmak.

Yazı : Düzlük, kır, ova.

Yeğîn at : İyi koşan at.

Yekindirmek : Kaldırmak, yürütmek.

Yelgin : Hızlı, yel gibi.

Yelmek : Ciddi olmayan işler peşinde koşmak.

Yemine çekme : Söz vermek için zorlama.

Yer götürmez asker : Sayıca çok fazla olan asker.

Yetirmek : Yetiştirmek, olgunlaştırmak, kavuşturmak.

Yetmiş iki millet : Milletin bir anlamı da bir din ve mezhepte olanlardır. Şiirde, yetmiş iki millet sözü ile mahşer günü tüm insanların bir araya toplanacakları anlatılmıştır. Ancak, Hz. Muhammet; «Bana inananlar yetmiş üç bölüme ayrılacak, içlerinden yalnız biri kurtulmuş olanlardan oluşacaktır, öbürleri cehennemliktir» demiştir. Şiirde bu sözün içeriği de anımsanılmış gibi gözükmektedir.

Yetüptürüz : Yetişip dururuz.

Yesir : Esir, tutsak, savaşta yakalanmış kimse.

Yıkışmak : Güreşmek, sarmaş dolaş olmak.

Yoğ inen gitmek : Her soruya «hayır» diye karşılık vermek.

Yol avlamak : Yol kesmek, yol gözlemek.

Yolların bağlanması : Yolların türlü nedenlerle —sel, kar, harâmî— geçilemez olması.

Yumak : Yıkamak, temizlemek, kirini artmak.

Yunus : İsrail Oğulları peygamberlerinden. Ulusu Tanrı'ya inanmadığı için Tanrı'nın kendilerini cezalandıracağını söylemiş, bunun üzerine ulusu çullar giyip çöllere düşmüşler, Tanrı'ya yalvarmışlar, özür dilemişler. Tanrı onlara acımış. Ancak, kısa süre sonra sözlerinde durmamışlar. Yunus, sözü yalan çıktığı için kaçmış, bir gemiye binip denize açılmış. Büyük bir fırtına çıkması üzerine gemide

bulunanlar; «İçimizde bir suçlu var, bu yüzden belaya uğrayacağız» demişler. Yapılan kura seçimi sonunda Yunus'un suçlu olduğu kanısına varılmış ve kendisi denize atılmış. Yunus'u bir balık yutmuş, kırk gün balığın karınlarında yaşadıkdan sonra yeniden dışarı çıkmış.

Yusuf : İsrail Oğulları peygamberlerinden Yakup'un oğlu. Kendisi de peygamberdir. On bir erkek kardeşi içinde en güzelidir. Babası en çok onu severmiş. Bu nedenle kardeşleri onu kıskanıp bir kuyuya atarlar. Bir kervancı onu kurtarır. Ancak bu kez de kardeşleri, köleleri olduğunu ileri sürerek Yusuf'u satarlar. Kervancı da kendisini Mısır'a götürüp satar. Memun'un karısı Yusuf'a âşık olur, bu yüzden zindana atılır. Yedi yıl zindanda kalır, daha sonra ülkenin kıtlıktan kurtulmasını sağladığı için mali işlerin yönetimine atanır. Babası ve kardeşleri Mısır'a gelip kendisi ile buluşurlar. Edebiyatta güzelliğin simgesi olarak yer alan Yusuf ile ilgili öyküler düzenlenmiştir; **Yusuf ile Zeliha** gibi.

— Z —

Zâr : Sesle ağlayan, inleyen. Ağlama, inleme.

Zarilenmek : Durmaksızın ağlayıp inlemek.

Zay etmek (olmak) : Yitirmek, boş yere tüketmek, elinden çıkarmak.

Zemheri : Kışın en soğuk günleri. Türkmenler arasında zemheri 31 gün sürer. Ocak ayı zemheri sayılır. Şubattan 24 Mart'a kadar geçen süreye de «Zemheri yamacı» adı verilir.

Zemzem : Kâbe yakınında bu adla anılan kuyudan alınan ve Müslümanlarca kutsal sayılan su.

Zerhab : Sırma ile işlenmiş.

Zubun : İç gömleği.

Zülüf : Kadınlarda yüzün iki yanına sarkan uçları kesik saç.

KAYNAKÇA

- AHMET REFİK : **Anadolu'da Türk Aşiretleri (966 - 1200)**, İstanbul 1930.
- AKDAĞ, Mustafa : **Celâli İsyanları (1550 - 1603)**, A.Ü. DTCF Yayınları, Ankara 1963. Bu yapıt, **Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası** (Bilgi Yayınları, Ankara 1975) adıyla yeniden yayımlanmıştır.
- ALANGU, Tahir : **100 Ünlü Türk Eseri**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1974.
- ÂŞIK CEVDET : «Karacaoğlu'nın Bilinmeyen Bir Şiiri», Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 49, Ağustos 1953.
- BANARLI, Nihad Sami : **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, 9. Fasikül, Devlet Kitapları, İstanbul 1976.
- BAŞGÖZ, İlhan : «Bilim Gözüyle : Kaç Karacaoğlu Var?», Yeni Ufuklar Dergisi, Sayı 16, Ocak 1955.
- Karacaoğlu**, Cem Yayınevi, İstanbul 1977.
- İzahlı Halk Şiiri Antolojisi**, Ararat Yayınevi, İstanbul 1968.
- BORATAV, Pertev Naili : **Halk Edebiyatı Dersleri**, Ankara 1942.
- «Halk Şiiri», Türk Dili Dergisi, Halk Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt XIX, Sayı 207, Aralık 1968.
- «Âşık Edebiyatı», Türk Dili Dergisi, Halk Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt XIX, Sayı 207, Aralık 1968.
- 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969.
- «Çukurova'da Folklor Derlemeleri», DTCF Dergisi, Cilt 2, Sayı 5, Mayıs-Haziran 1947 (Bu yazıda, adı geçen bölgeden Karacaoğlu, Pir Sultan Abdal ve Dadaloğlu'na ait şiirler yer almaktadır).
- BORATAV, Pertev Naili - ERATLI, Halil Vedat : **İzahlı Halk Şiiri Antolojisi**, Maarif Matbaası, Ankara 1943.
- CEM, İsmail : **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi**, Cem Yayınevi, İstanbul 1970.
- CEVDET PAŞA : **Tezâkir 21 - 39**, TTK Yayınları, Ankara 1963.
- CUMBUR, Müjgan : **Karacaoğlu**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1973.

- «Tabiat Şairi Karacaoğlan», Milli Kültür Dergisi, Cilt 3, Sayı 4, Eylül 1981.
- ERGÜN, Sadettin Nüzhet : **Halk Şiiri Antolojisi**, Devlet Basımevi, İstanbul 1938.
- Karacaoğlan - Hayatı ve Şiirleri**, Maarif Kitaphanesi, 19. Basım, İstanbul 1969.
- Karacaoğlan**, İkbâl Kitaphanesi, İstanbul 1933.
- EYUBOĞLU, Sabahattin : **Pir Sultan Abdal**, Cem Yayınevi, 2. Basım, İstanbul 1982 (Bu yapıtta ilhan Başgöz'ün önsözü ile Azra Erhat'ın bir sunu yazısı da yer almaktadır).
- GÖKYAY, Orhan Şaik : **Dede Korkudun Kitabı**, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı, Kültür Yayınları, İstanbul 1973 (Yapıtın özellikle VI. bölümü Türkmenlerle ilgili motifleri ve töreleri ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.)
- GÖRENTİ, Fevzi : **Karacaoğlan ve Şiirleri**, İstanbul 1977.
- İNALCIK, Halil : **Adaletnâmeler**, Belgeler, Cilt II, Sayı 3-4, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1967.
- KARAALIOĞLU, Seyit Kemal : **Resimli, Motifli Türk Edebiyatı Tarihi**, Cilt I, İnkılap ve Aka Kitabevleri, 2. Basım, İstanbul 1980.
- Resimli Türk Edebiyatı Sözlüğü**, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1974.
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat : **Edebiyat Araştırmaları**, TTK Yayınları, VII. Seri, Makaleler Külliyyatı, Sayı 47, Ankara 1973 (Bu yapıttaki yararlandığımız yazılar : «XVI. Asır Türk Şairleri» (s. 157-164), «Türk Edebiyatında Âşık Tarzının Menşesi ve Tekâmülü Hakkında Bir Tecrübe» (s. 195-238), «Saz Şairleri - Dün ve Bugün» (s. 165 - 193).
- Türk Saz Şairleri**, Milli Kültür Yayınları, Ankara 1963 (Yararlandığımız III. Fasıkülde Karacaoğlan, Gevheri ve Âşık Ömer'e yer verilmiştir.)
- Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi**, Evkaf Matbaası, İstanbul 1930.
- KURDAKUL, Şükran : **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, İstanbul 1973.
- KURGUNAL, Muharrem Zeki : **Büyük Halk Ozanı Karacaoğlan'ın Aşk Maceraları**, Bolayır Yayınevi, İstanbul 1968.
- ÖZTELLİ, Cahit : «Ali Ufkî, Karacaoğlan ve İstanbul», Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Cilt 12, Sayı 239, Haziran 1969.
- «Karacaoğlan'ın Yaşadığı Çağ», Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 94, Haziran 1956 - Haziran 1957.

- Karacaoğlan - Hayatı, Sanatı ve Şiirleri**, Varlık Yayınları, 5. Basım, İstanbul 1952.
- Karacaoğlan - Bütün Şiirleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1970.
- SEVENGİL, Refik Ahmet : Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri**, Atlas Yayınevi, İstanbul 1965.
- SÜMER, Faruk : Oğuzlar (Türkmenler)**, Ana Yayınevi, Eklerle 3. Basım, İstanbul 1965.
- STEFANOS, Yerasimos : Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye I, Bizans'tan Tanzimat'a**, Gözlem Yayınları, İstanbul 1974.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı : Osmanlı Tarihi**, Cilt III, I. Bölüm, TTK Yayınları, Ankara 1951.
- YALGIN, Ali Rıza : Cenupta Türkmen Oymakları**, Cilt I - II (Haz. Sabahat Emir), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1977.
- YAŞAR KEMAL : Üç Anadolu Efsanesi**, Cem Yayınevi, İstanbul 1970 (Bu yapıt; «Koroğlu'nun Meydana Çıkışı», «Karacaoğlan» ve «Aia Geyik» adlı üç bölümden oluşmaktadır.)
- TIĞLI, Erhan : «Karacaoğlan'da Benzetme, Söz Sanatları ve İmgeler»**, Varlık Dergisi, Sayı 867, Aralık 1979.
- ZELYUT, Rıza : Halk Şiirinde Gerçekçilik**, Ayko Yayınları, Ankara 1982.
- Türk Ansiklopedisi'nin «Âşık Edebiyatı», «Halk Edebiyatı», «Karacaoğlan», «Gevheri» ve «Âşık Ömer» bölümlerinden de yararlanılmıştır.**

Karacaoğlan, XVI. yüzyılda biçimlenmeye başlayan âşık türü şiirin en gelişkin yüzyılı olan XVII. yüzyılda yaşamış bir halk ozanıdır. Halkın beğenisinden, düşünce-sinden, duyarlığından kopmadan şiirler söylemiş, halkın gönlünde ölümsüzleşmiştir. Deyiş özgünlüğü, sanat yeteneği, imge zenginliği, yerel dili kullanmadaki ustalığı, doğal öğelerle duygusal öğeleri bireştirmede gösterdiği başarı ve divan ozanlarının etkisinden uzak kalarak içinde yaşadığı toplumun beğenisine seslenmesi ile Karacaoğlan, taşıyıcısı olduğu şiir geleneğinin en ünlü ozanı durumuna gelmiş ve güçlü toplumsal bağları ile kendi söylenmesini kurmuştur. Onun şiir geleneğinin en değerli yönü, hangi tarihsel kalıtın ortağı olursa olsun, sevgi ana duyusunu çevresinde, Türkmenlerin tüm yaşamsal etkinliklerini dile getirmiş olmasındadır.

İnceleme-Eleştiri dizimizin ilki olan bu kitap, Hüseyin Seçmen'in özgün bir çözümlemesidir ve bu nifeliğiyle, Karacaoğlan'ı yaşadığı tarihsel ortam ve koşullar içinde değerlendiren ilk tutarlı araştırmadır.

